

**PASI SAUKKONEN
OUTI SIVONEN**

TAITEEN JA KULTTUURIN TOIMIJAT, TOIMINTA JA MERKITYS

TAPAUSSKOHTENA
HYVINKÄÄ, LOHJA
JA PORVOO

Pasi Saukkonen ja Outi Sivonen

TAITEEN JA KULTTUURIN TOIMIJAT, TOIMINTA JA MERKITYS

TAPAUSKOHTEINA
HYVINKÄÄ, LOHJA JA PORVOO

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö
Kesäkuu 2016

Cuporen verkkojulkaisuja 40

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö

© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö (Cupore) 2016

Ulkoasu ja taitto: Tiina Paju

Paino: Unigrafia Oy Helsinki 2016

ISBN 978-952-7200-11-7 (painettu) * ISBN 978-952-7200-12-4 (pdf)

ISSN 1795-1739 (painettu) * ISSN 1796-9263 (pdf)

SISÄLLYS

Esipuhe	6
Tiivistelmä	8
Johdanto	10
Kulttuurin tilastoinnin ja muun seurannan ongelmia	10
Rahoituslähteestä toimijanäkökulmaan	13
Pilottihankkeen toteutus	14
Vertaileva analyysi: Hyvinkää, Lohja ja Porvoo	18
Kaupunkien perustiedot	18
Päätöksenteko- ja hallintokuntarakenteet	19
Kulttuuritoimintaa kolmessa kunnassa	20
Kirjastot ja museotoiminta	21
Näyttämötaiteen toimijat ja musiikkitoimijat	22
Taiteen perusopetus	23
Kulttuuritoiminnan tiloja	24
Muita huomioita kulttuuritoiminnasta	25
Kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset	29
Kulttuuritoiminnan kokonaiskustannukset	30
Kirjasto sekä taide- ja kulttuurilaitokset	34
Taiteen perusopetus ja taideoppilaitokset	35
Kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset	39
Yleinen kulttuuritoiminta ja muiden hallintokuntien kulttuuritoiminta	42
Kuntien strateginen kehittäminen ja kulttuuri	44
Hyvinkää – kulttuuri identiteetin luojana ja vetovoimatekijänä	44
Lohja – kulttuuri parantamassa elämisen laatua	47
Porvoo – kulttuuri edistämässä hyvinvointia	48
Kulttuuri kuntastrategioissa	50
Yhteenveto: kolme uusmaalaista kulttuuriprofilia	51
Tapauskohteena Lohja	54
Toiminta vuonna 2014	55
Toimijoiden talous ja muut resurssit	55
Toiminta ja tuotokset	57
Lohjan kulttuurielämän tila ja tulevaisuus	58
Näkemyksiä Lohjan kulttuurielämän tilasta	58
Kulttuuritoiminnan vaikutuksia ja merkityksiä	61
Kulttuuritoiminnan tulevaisuus	62

Lohjaa koskevat päätelmät	64
Tiedonkeruun ja tilastoinnin kehittäminen	65
Kokemuksia hankkeesta	65
Tiedot kulttuuritoimijoista	66
Kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten tiedonkeruu	67
Kysely paikallisille kulttuuritoimijoille	70
Kulttuuritoimijoiden haastattelut	71
Muita metodologisia huomioita	72
Ehdotuksia tiedonkeruun ja tilastoinnin kehittämiseksi	73
Toimijalistaus kannattaa!	75
Kuntien kulttuuritoiminnan kustannukset esiin!	75
Taiteen ja kulttuurin rahoitus näkyväksi!	76
Tuumasta toimeen!	76
Lisää keskustelua vaikuttavuudesta!	77
Lähteet	78
Kaupunkien strategiset asiakirjat	78
Kirjallisuus	78
Liitteet	81
LIITETAULUKKO 1.	
Kuntien kulttuuritoiminnan kustannukset selvityksen tiedonkeruun perusteella.	81
LIITETAULUKKO 2.	
Kuntien kulttuuritoiminnan kustannukset Tilastokeskuksen kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilaston perusteella	82
LIITE 1. Kysely kunnille kulttuuritoimijoiden listausta varten	83
LIITE 2. Kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten kyselylomake	85
LIITE 3. Vastausohjeet kulttuuritoiminnan kustannusten kyselylomakkeeseen	95
LIITE 4. Kyselylomake lohjalaisille kulttuuritoimijoille	100
LIITE 5. Lista haastatelluista lohjalaisista kulttuuritoimijoista	103
LIITE 6. Haastattelurunko lohjalaisia kulttuuritoimijoita varten	104

ESIPUHE

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämiseksi perustettiin vuonna 2002 ja se ylläpitää itsenäistä tutkimuskeskusta nimeltä Cupore. Cuporen tehtävänä on tuottaa taide- ja kulttuuripolitiikkaa koskevaa tietoa sekä toimia tiedonvälittäjänä ja keskustelun avaajana. Cuporen kiinnostuksen kohteita ovat ennen muuta taide- ja kulttuuritoiminnan rakenteet, rahoitus ja ohjaus sekä kulttuuriset oikeudet ja kulttuurinen osallisuus ja osallistuminen. Tutkimuskohteita ovat myös luovien alojen tuotantorakenteet, toimintamallit ja osaamistarpeet. Cupore pyrkii myös kehittämään kulttuuripoliittisen tutkimuksen menetelmiä ja kulttuuripoliittisesti olennaisen kehityksen seurantavälineitä.

Toimintansa aikana Cuporessa on osallistuttu monin tavoin kuntien kulttuuripolitiikan tutkimukseen ja arviointiin. Yhdessä Suomen Kuntaliiton ja suurimpien kaupunkien kanssa on kolmen vuoden välein kerätty kuntien kulttuuritoiminnan kustannustietoja. Tietojen analysointia on syvennetty keräämällä tietoja selvitykseen osallistuneiden kaupunkien taidetta ja kulttuuria koskevista päätöksenteko-, hallinto- ja palvelutuotantorakenteista. Niin ikään yhdessä Kuntaliiton ja kuntien kanssa on autettu kuntia kehittämään välineitä kulttuuripolitiikan seurantaan ja arviointiin.

Tämä selvitys jatkaa Cuporessa tehtyä työtä, ja sen tavoitteena on saada aikaisempaa kokonaisvaltaisempi näkymä suomalaisessa kunnassa tapahtuvaan kulttuuritoimintaan ja sen toimintaedellytyksiin. Tässä selvityksessä on käytössä uudenlainen näkökulma paikalliseen toimintaan ja olosuhteisiin. Näin päästään analysoimaan lähemmin ja tarkemmin taiteen ja kulttuurin toimijoiden toiminnan merkitystä ja toimintamahdollisuuksia.

Kulttuuripolitiikan tutkimuksen suuri tarve tuntuu olevan toimien, valtionavustusten ja päätösten vaikuttavuuden mittaamisessa. Haasteita tälle tavoitteelle asettavat kuntien erilaiset odotukset ja tavoitteet. Kunnissa on toisistaan poikkeavia muutostarpeita ja siten myös hyvin erilaisia mittareita. Tämä selvitys sukeltaa tilastojen taakse. Kuvaamalla tarkemmin kolmen kunnan kulttuuritoimen rakenteita ja rahoitusta voidaan myös havaita kuntien kulttuuritoimessa laadullisia yhtäläisyyksiä ja eroja, ehkä myös näitä selvittäviä mekanismeja.

Selvitys on toteutettu Uudenmaan liiton, hankkeeseen osallistuneiden kuntien eli Hyvinkään, Lohjan ja Porvoon sekä Cuporen yhteisrahoituksella. Hankkeeseen myönnettiin Uudenmaan liiton maakunnan kehittämisrahaa.

Selvityksen vastuullinen johtaja on ollut Cuporen johtaja Pasi Saukkonen. Selvityksen tutkijana työskenteli tutkija Outi Sivonen. Lisäksi hankkeen eri vaiheissa sitä ovat avustaneet tutkijat Minna Ruusuvirta ja Eero Koski. Hankkeen ohjausryhmään ovat kuuluneet Tarja Haili ja Markku Hyypiä Uudenmaan liitosta, Pentti Halonen Hyvinkäältä, Eero Ahtela Lohjalta, Merja Kukkonen Porvoosta sekä Sini

Askelo Helsingin kaupungin tietokeskuksesta, Ditte Winqvist Suomen Kuntaliitosta ja Atte Korhonen Tilastokeskuksesta. Hankkeen toteuttajat saivat myös paljon apua selvityksen kohdekuntien edustajilta, etenkin Merja Rinteeltä Hyvinkäältä, Raija Lindroosilta ja Kalle Ryökkäältä Lohjalta sekä Susann Hartmanilta Porvoosta.

Kaikille hankkeeseen osallistuneille haluan lausua lämpimät kiitokset.

HELSINGISSÄ 10.6.2016

Marjo Mäenpää, johtaja

KULTTUURIPOLIITTISEN TUTKIMUKSEN
EDISTÄMISSÄÄTIÖ (CUPORE)

TIIVISTELMÄ

Kulttuuritoiminnan sekä taiteen ja kulttuurin rahoituksen selvittäminen on Suomessa pitkään ollut ongelmallista. Kokonaiskuvaa on ollut vaikea muodostaa. Eri lähteistä saatavat tiedot eivät läheskään aina ole olleet vertailukelpoisia tai täysin luotettavia. Tämä on vaikeuttanut myös kulttuurin ja kulttuuripolitiikan vaikutusten ja merkitysten arviointia.

Selvityksissä on yleensä tarkasteltu asioita rahoituslähteestä käsin. Tässä tutkimuksessa testataan toisenlaista näkökulmaa kulttuuritoiminnan ja sen toimintaedellytysten selvittämiseen. Lähtökohtana on tietty paikkakunta ja sen kulttuuritoimijat sekä näiden toiminnan rahoitus ja muu resursointi. Pilottihankkeen kohdekunniksi valikoituivat Hyvinkää, Lohja ja Porvoo.

Taide- ja kulttuuritoimijoista hankittiin tietoja kuntien edustajille lähetettyjen listauskyselyjen avulla. Tietoja kuntien itse tuottamasta sekä rahoittamalla järjestämästä kulttuuritoiminnasta hankittiin erillisellä kyselylomakkeella. Lohjalaisille kulttuuritoimijoille lähetettiin erikseen kysely, jossa tiedusteltiin taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitusta ja muuta resursointia, toiminnan organisointia ja toteutusta sekä käsityksiä Lohjan kulttuurielämästä. Etenkin viimeksi mainittua asiaa selvitettiin myös lohjalaisten kulttuuritoimijoiden haastatteluilla, joita toteutettiin sekä yksilö- että ryhmähaastatteluina.

Selvitys jakautuu vertailevaan kuvaukseen ja tapausanalyysiin. Vertailevassa kuvauksessa selvitettiin kaikista kolmesta kaupungista niiden kulttuurin päätöksenteon, palvelutuotannon ja muun toiminnan rakenteet sekä kunnan kulttuuritoiminnan taloudelliset perustiedot ja kulttuuripoliittisesti olennaiset strategiat ja ohjelmat. Näitä aineistoja hyödyntämällä saatiin esille kolme uusmaalaista kulttuuripoliittista profilia.

Selvityksen kohdekunnista Lohja edustaa selvimmin toimintamallia, joka nojaa kirjaston lisäksi suurelta osin perinteisiin taide- ja kulttuurilaitoksiin. Lohjan tapauksessa nämä laitokset ovat myös kaikki kunnallisia toimijoita. Porvoossa puolestaan laitosmuotoisen museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan rooli on verrattain vähäinen. Kaupunki nojaa etenkin musiikkipalvelujen järjestämisessä vahvasti muilla paikkakunnilla varsinaisesti sijaitsevien toimijoiden vierailuihin. Hyvinkään kulttuuriprofiili sijoittuu ikään kuin näiden kahden kaupungin välimaastoon. Taide- ja kulttuurilaitosten asema kaupungin kulttuuritoiminnassa on vahva, mutta kunnan oma rooli laitosmuotoisten kulttuuripalvelujen tuottamisessa on vähäisempi.

Tapausanalyysissä tuotettiin kuvaus Lohjan kaupungin taide- ja kulttuurielämän rakenteista, taloudellisista edellytyksistä, keskeisistä tuotoksista sekä paikallisista ja alueellisista vaikutuksista. Tätä tarkoitusta varten kartoitettiin tarkemmin paikkakunnalla toimivat julkiset, julkisrahoitteiset ja yksityiset kulttuuritoimijat ja kerättiin tietoa näiden toiminnasta eri lähteitä hyödyntämällä. Näiden tietojen

avulla muodostettiin kuva taiteen ja kulttuurin maailmasta sekä sen toimintaedellytyksistä ja merkityksestä Lohjalla.

Lohjalaisille kulttuuritoimijoille lähetetyn kyselyn vastausprosentti jäi alhaiseksi, ja sen perusteella voi tehdä vain suuntaa antavia päätelmiä. Eri seikoista johtuen tietoja kulttuuritoimijoiden rahoituslähteistä ei saatu odotetulla tavalla. Selvityksen tulokset tuovat kuitenkin esille Lohjan kulttuurielämän laajuuden ja vapaaehtoistoiminnan suuren merkityksen toiminnan edellytyksenä. Lohjalaiseen kulttuurielämään oltiin varsin tyytyväisiä ja sen merkitystä pidettiin suurena. Selvitys tuotti näkyviin myös ongelmakohtia ja kehittämisehdotuksia.

Pilottihanke osoitti, että tämän tyyppinen tarkastelu- ja tietojenkeruutapa on hedelmällinen ja että sitä kannattaa kehittää edelleen. Selvityksen päätteeksi koottiin asiaa koskevia kehittämisehdotuksia.

JOHDANTO

Kulttuurin tilastoinnin ja muun seurannan ongelmia

Taide- ja kulttuuripolitiikasta sekä kulttuurin rahoituksesta on viime aikoina Euroopassa ja Suomessakin käyty runsaasti julkista keskustelua. Yhteiskunnan muuttuessa ja julkisen rahoituksen säästöpainneissa tätä keskustelua on myös syytä käydä. Jälkiteollisissa yhteiskunnissa kulttuurilla on paljon erilaisia rooleja sekä yhteiskunnallisia merkityksiä ja vaikutuksia. On tärkeätä, että taide- ja kulttuurisektori pystyy argumentoimaan toimintansa tarpeellisuuden ja sen rahoituksen mielekkyyden puolesta.

Yhteiskunnan ja muun maailman muutos tuottaa hallinnon eri tasoilla muutenkin tarpeita arvioida ja kehittää kulttuuripolitiikkaa ja kulttuuripalvelujen tuottamista. Yhteiskunnat ja myös monet paikallisyhteisöt monimuotoistuvat, väestö ikääntyy ja vapaa-ajan vieton tavat ja kulutustottumukset muuttuvat. Digitalisaatio tarjoaa uusia mahdollisuuksia tuottaa ja välittää taidetta ja kulttuuria. Taiteen tekijän ja taiteen kokijan roolit alkavat monin tavoin hämärtyä. Luova talous tarjoaa paljon kulttuurilähtöisiä menestymisen mahdollisuuksia.¹

Keskustelua taiteesta, kulttuurista ja kulttuuripolitiikasta tarvitaan, ja tämän keskustelun olisi hyvä perustua tietoon. Taide- ja kulttuurielämästä ja sen toimintaedellytyksistä on kuitenkin pitkään ollut vaikea saada tarkkaa tietoa. Joiltain osin hankaluudet johtuvat tarkasteltavan asian luonteesta. Kulttuuria on tunnetusti vaikea rajata ja muuten määritellä, ja taiteeseen kuuluu olennaisesti sen dynaamisuus: uusia luovuuden ilmaisutapoja ja kulttuuritoiminnan järjestämistapoja syntyy jatkuvasti ja vanhat muuttavat muotoaan. Jotkut taidetoimijat ovat pitkäikäisiä, mutta monet tulevat ja menevät. Näille asioille ei juuri voi mitään. Kulttuurialan sisäsyntyiset asiat on kuitenkin otettava huomioon taide- ja kulttuuritoimintaa sekä taiteen ja kulttuurin rahoitusta kuvattaessa ja analysoitaessa.

Osa vaikeuksista on kuitenkin sellaisia, jotka johtuvat yhteiskunnan taide- ja kulttuuripoliittisesta järjestelmästä tai taidetta ja kulttuuria tarkastelevista seurantajärjestelmistä sekä niiden taustalla olevista erilaisista näkökulmista, rajauksista ja määrittelyistä. Jos halutaan kehittää taide- ja kulttuuritoiminnan ja sen toimintaympäristön tilastoinnin, selvittämisen, tutkimisen ja arvioinnin edellytyksiä, huomio kannattaa kiinnittää näihin ongelmiin.

Suomalainen kulttuuripoliittinen järjestelmä on huomattavan monimutkainen, etenkin rahoituksen osalta.² Vaikka taide- ja kulttuuritoiminta nojaa suurelta osin yhteiskunnan julkiseen rahoitukseen, myös yksityisillä toimijoilla kuten yrityksillä,

¹ Ks. tarkemmin kulttuuripolitiikan toimintaympäristömuutoksista esim. opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriö 2009.

² Ks. tarkemmin suomalaisesta taide- ja kulttuuripolitiikasta esim. Häyrynen 2006; Heiskanen, Kangas & Mitchell 2015; Saukkonen 2014.

säätiöillä ja kotitalouksilla on kulttuurielämän edellytysten tarjoajana merkittävä rooli. Julkinen rahoitus jakautuu ennen muuta valtion ja kuntien kulttuurirahoitukseen, minkä lisäksi viime vuosikymmeninä myös Euroopan unionilla on ollut merkitystä taiteen ja kulttuurin rahoittajana.³ Valtion taide- ja kulttuurirahoituksesta päävastuun kantaa opetus- ja kulttuuriministeriö, mutta siihen on viime aikoina osallistunut myös etenkin valtiovarainministeriö myöntämällä kunnille peruspalvelujen asukaskohtaisia valtionosuuksia.⁴ Opetus- ja kulttuuriministeriön taide- ja kulttuurirahoitus jakautuu budjettirahoitukseen ja veikkausvoittovaroihin.

Julkisessa keskustelussa menevät myös usein sekaisin varsinainen taide ja sen rahoitus, josta vastaavat etenkin Taiteen edistämiskeskus, mutta myös opetus- ja kulttuuriministeriö, kunnat ja säätiöt eri tukimuodoin, sekä kulttuuritoiminta laajemmin ja sen erilaiset rahoituskanavat.⁵ Kuntien rooli kulttuuripalvelujen tuottajana ja järjestäjänä unohtuu usein, vaikka sen osuus kulttuurin julkisesta rahoituksesta on noin puolet. Kuntien kulttuurirahoituksen tarkastelu vaikeutui huomattavasti etenkin vuonna 1995 toteutetun kuntalain uudistuksen sekä valtionosuusjärjestelmän uudistusten seurauksena (ks. tarkemmin Karttunen 2003; Saukkonen & Ruusuvirta 2008).

Taiteen ja kulttuurin rahoituksen tilastoinnissa on monia vaikeuksia.⁶ Valtion kulttuurirahoituksen osalta huomio kiinnitetään usein ainoastaan opetus- ja kulttuuriministeriön osuuteen, jolloin valtiovarainministeriön kautta kanavoitavat valtionosuudet kirjastotoimintaan, taiteen perusopetukseen ja kuntien yleiseen kulttuuritoimeen jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Kuntien osalta Tilastokeskus ylläpitää kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilastoa, jossa etenkin taiteen perusopetukseen ja muuhun kulttuuritoimintaan kohdistuvat kustannukset ovat jääneet joidenkin kuntien osalta tilastojen ulkopuolelle.⁷

Valtio-kuntasuhteen selvittämisen kannalta erityinen ongelma on lisäksi siinä, että valtionosuutta saavien taide- ja kulttuurilaitosten sekä taideoppilaitosten organisoitumistapa vaikuttaa suuresti kuntien tilinpäätöksiin perustuviin kustannustietoihin. Kunnan omaan julkishallinnolliseen organisaatioon sisältyvien kunnallisten

3 Ks. EU-rahoituksesta kulttuurihankkeille ja kulttuuritoimintaan esim. Jakonen & Mitchell 2015.

4 Kirjastot, yleinen kulttuuritoimi ja asukaskohtaisesti rahoitettu taiteen perusopetus ovat vuodesta 2010 sisältyneet valtiovarainministeriön hallinnoimaan kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen.

5 Taiteen rahoituksesta ks. Karhunen 2015; Rautiainen 2008.

6 Ks. esim. Heiskanen 2000; Karttunen 2003; Saukkonen 2008.

7 Tilastokeskus on kerännyt tietoja seuraavilta kulttuuritoiminnan osa-alueilta: kirjastotoiminta, museo- ja näyttelytoiminta, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminta, musiikkitoiminta, taiteen perusopetus ja muu kulttuuritoiminta, ks. tarkemmin Mehtonen ja Heinonen 2012. Valtion osarahoittaman kulttuurin kustannuksista kunnissa Tilastokeskuksen tietojen perusteella ks. esim. Kulttuuria kartalla -julkaisu, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.

toimijoiden osalta valtionosuudet sisältyvät yleiskatteisina kunnan tilinpäätöksiin. Sen sijaan yksityisoikeudellisesti järjestyneet toimijat saavat valtionosuuden suoraan itselleen, silloinkin kun ne kuuluvat niin sanottuun kuntakonserniin esimerkiksi kunnan omistamina osakeyhtiöinä. Jos valtionosuuksia ei huomioida kuntien kulttuuritoiminnan kustannuksia vertailtaessa, saatetaan päätyä pahasti virheellisiin päätelmiin. Kulttuuripalvelujen tuottamisen erilaiset mallit ja toimintatavat saattavat muutenkin vaikuttaa tilinpäätöksistä ilmeneviin kustannustietoihin.

Tilannetta on pyritty parantamaan erilaisilla kehittämishankkeilla kuten Suomen Kuntaliiton, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiön (Cupore) ja suurimpien suomalaisten kaupunkien kolmen vuoden välein toteuttamalla tiedonkeruilla. Näissä hankkeissa niihin osallistuneet kunnat ovat ohjastusti vastanneet niille lähetettyihin kyselyihin, joiden avulla on pyritty saamaan esille luotettavampaa, yksityiskohtaisempaa ja vertailukelpoisempaa tietoa. Lisäksi tiedonkeruun yhteydessä on hankittu tietoja kulttuuripalvelujen tuottamisesta kaupungeissa kustannus- ja tuottotietojen oikean tulkinnan edistämiseksi. Tiedonkeruu toteutettiin edellisen kerran vuonna 2014 ja siinä selvitettiin 24 kaupungin kulttuuritoiminnan kustannustietoja vuoden 2013 tilinpäätösten perusteella (Ruusuvirta ja Saukkonen 2014).⁸

Taiteen ja kulttuurin rahoituksen selvittämistä tarvitaan kulttuuripoliitikan ja sen kehityksen seurantaan ja arviointiin sekä ylipäätään julkiseen kulttuuripoliittiseen keskusteluun. Tiedot rahoituksesta ovat tärkeitä myös siksi, että taloudellisen tuen kautta määritellään usein myös yhteiskunnassa vaikuttavat taide- ja kulttuuritoimijat. Etenkin julkisen tuen saamista pidetään toimijoille annettuna symbolisena tunnustuksena toiminnan arvosta ja merkityksestä.⁹ Rahoitusta vaille jääneet toimijat jäävät helposti katveeseen, vaille huomiota. Edellä mainituissa suurimpien kaupunkien tiedonkeruuhankkeissa tarkasteluun sisältyivät esimerkiksi vain ne toimijat, jotka joko olivat kunnan omia julkisoikeudellisia organisaatioita tai jotka olivat saaneet kunnan rahoitusta toimintaansa.¹⁰

Näistä ongelmista johtuen Suomessa on vaikea muodostaa kokonaiskuvaa siitä, mitä tietyllä paikkakunnalla, alueella tai koko yhteiskunnan kulttuurielämässä tapahtuu sekä minkälaisin resurssein taide- ja kulttuuripalveluja tuotetaan. Kun tätä kokonaiskuvaa ei saavuteta, on myös työlästä tehdä luotettavaa analyysiä siitä, minkälaista merkitystä kulttuuritoiminnalla on paikallisesti ja alueellisesti.

8 Tähän tiedonkeruuseen osallistuivat Espoo, Helsinki, Hämeenlinna, Joensuu, Jyväskylä, Kajaani, Kokkola, Kotka, Kouvola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Mikkeli, Oulu, Pori, Porvoo, Rauma, Rovaniemi, Salo, Seinäjoki, Tampere, Turku, Vaasa ja Vantaa.

9 Ks. esim. Heikkinen 2007.

10 Suomessa on selvitetty valtion ja kuntien kulttuurirahoituksen lisäksi myös säätiöiden ja yritysten taiderahoitusta, ks. Oesch 2008; 2010.

Rahoituslähteestä toimijanäkökulmaan

On ymmärrettävää, että kansallisten kulttuuritilastojen kansainvälinen vertailu on ollut erityisen hankalaa. Sekä Euroopan neuvosto että Euroopan parlamentti ovat tästä syystä toistuvasti muistuttaneet kulttuuritilastojen kehittämisen tarpeesta. Euroopan unionissa onkin työskennelty pitkään taiteen ja kulttuurin tilastoinnin kehittämiseksi. Tässä yhteydessä on olennaista, että eräässä kulttuurin rahoitus- ja menotilastoja käsitelleessä työryhmässä¹¹ hahmoteltiin näkemystä julkisen rahoituksen loppukäyttäjätason eli rahoituksen vastaanottajien toiminnan ja sen edellytysten tilastoinnista.¹²

Tätä näkemystä professori Ilkka Heiskanen kehitti edelleen ja kokeili 1990-luvun lopussa taide- ja kulttuurilaitosten tilaa ja toimintastrategioita käsitelleessä TaiLa-projektissa. Heiskasen mukaan tällainen rahoituksen loppukäyttäjänäkökulma parantaa tilastoja tiedon määrän, ymmärrettävyyden ja sovellettavuuden kannalta. Lisäksi se auttaa sovittamaan kulttuuritilastoja yhteen muiden tilastojen kanssa, johtaa tilastoyksiköiden nykyistä yksiselitteisempään määrittämiseen sekä auttaa tilastoinnin perustiedoissa tapahtuvien muutosten paikantamisessa ja ymmärtämisessä. (Heiskanen 2000, 21.)

Heiskasen toteuttama kokeilu kohdistui keskeisiin valtionosuusjärjestelmän piirissä oleviin toimintoihin eli kirjastoihin, kuntien kulttuuritoimeen sekä valtionosuutta saaviin museoihin, teattereihin ja orkestereihin, joista viimeksi mainittuja taide- ja kulttuurilaitoksia analysoitiin tarkemmin. Raporttinsa päätteeksi hän tarkasteli kuitenkin myös näkökulman vaihdoksen laajentamisen mielekkyyttä ja mahdollisuuksia. Heiskanen käsitteli tässä yhteydessä taide- ja kulttuurialan järjestöjä, taiteen oppilaitoksia sekä ammattitaiteilijoita. Hänen mukaansa analysoinnin pitäisi kuitenkin kohdistua kaikkiin julkista rahoitusta saaviin tahoihin. Hän päätyi itse esittämään erillisen kansantalouden tilinpidon satelliittijärjestelmän luomista taiteiden ja kulttuurin alueelle. (Mt., 11–13; 81–82.)¹³

Tämä tarkasteluperspektiivin vaihdos rahoituslähteestä rahoitusta vastaanotaviin kulttuuritoimijoihin on hieman toisesta näkökulmasta otettu viime vuosina esille monissa kulttuurin ja kulttuuripolitiikan seurannasta ja arvioinnista käydyissä keskusteluissa. Etenkin kuntien ja alueiden taide- ja kulttuurielämän ja sen rahoituksen selvittämiseksi ja seurantajärjestelmien kehittämiseksi olisi hyödyllistä ottaa

11 Task Force #3, Cultural Expenditure and Financing, Euroopan unionin kokonaishankkeessa LEG, Leadership Group on Cultural Statistics in the EU.

12 Ks. tarkemmin kulttuuritilastojen kehittämisen myöhemmistä vaiheista ESSnet-CULTURE 2012.

13 Kulttuurin satelliittitilinpito (Culture Satellite Accounts) eli tilastojärjestelmä, jolla pyritään kuvaamaan kulttuurin taloudellista merkitystä, myös luotiin toteutettavaksi Tilastokeskuksessa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella. Ks. tuorein tilastojulkistus, http://tilastokeskus.fi/til/klts/2013/klts_2013-10-28_tie_001_fi.html.

analysoinnin kohteeksi kaikki paikkakunnalla tai alueella sijaitsevat kulttuuritoimijat, näiden toimijoiden organisoitumisen muodot sekä rahoituksen ja muun resursoinnin lähteet, niiden ensisijaisesta rahoituslähteestä riippumatta. Näin saataisiin laajennettua kulttuuritoimijoiden piiriä ja edistettyä kokonaiskuvan saamista paikallisesta tai alueellisesta kulttuurielämästä.

Yksi näistä keskusteluista tapahtui joulukuussa 2014 pidetyssä tapaamisessa, jossa mukana oli edustajia Helsingin kaupungin kulttuurikeskuksesta, Helsingin kaupungin tietokeskuksesta, Tilastokeskuksesta, Uudenmaan liitosta sekä Cuporesta. Tätä tilaisuutta seuranneissa keskusteluissa Cuporen ja Uudenmaan liiton välillä sekä tapaamisissa, joihin ottivat osaa myös eräiden uusmaalaisten kuntien edustajat, ajatusta kehiteltiin eteenpäin. Lopulta päätettiin hakea Uudenmaan liitolta maakunnan kehittämisrahaa pilottihankkeeseen, jossa tätä näkökulman vaihdosta testattaisiin ja luotaisiin näin edellytyksiä taiteen ja kulttuurin tilastoinnin ja muun seurannan uudistamiselle.

Tarkastelun kohteeksi ehdotettiin hakemuksen liitteenä olleessa hankesuunnitelmassa kolmea uusmaalaista paikkakuntaa sekä näiden kuntien taide- ja kulttuurielämän toimijoiden, toiminnan ja merkityksen analysointia paikallisesta perspektiivistä. Uuden näkökulman testaamisen lisäksi hankkeen yleisiä tavoitteita olivat seuraavat:

- Pilotoinnin avulla hankkeeseen osallistuvat paikkakunnat saavat tarkkaa tietoa oman kuntansa taide- ja kulttuurielämästä sekä sen rahoitus- ja toimintaperiaatteista ja kulttuuritoiminnan laajemmasta merkityksestä. Pilotointi nostaa esille myös kulttuuritoimijoiden kuntarajat ylittävää alueellista toimintaa.
- Maakunnan muut kunnat ja kaupungit saavat pilotoinnista havainnollistavan esimerkin, jonka avulla voidaan tarkastella oman paikkakunnan kulttuurielämää uudesta hedelmällisestä perspektiivistä.
- Suomalainen yhteiskunta saa pilotoinnin avulla alkuun sellaisen menetelmän kehittämisen, jonka avulla voidaan nostaa keskustelua kulttuurista ja sen vaikutuksista ja vaikuttavuudesta uudelle tasolle.

Pilottihankkeen toteutus

Pilottihankkeena toimivan selvityksen kohdekuntia ovat Lohja, Porvoo ja Hyvinkää, jotka täyttävät pilotoinnille asetetut kriteerit. Kohteeksi haluttiin sellaisia kuntia, joissa tiedettiin olevan riittävän laaja ja monipuolinen taide- ja kulttuuripalvelujen tarjonta, jotta pilotoinnista voitiin olettaa saatavan riittävästi tietoa ja kokemuksia. Maakunnan suurimpia kaupunkeja ei voitu ottaa pilotoinnin kohteeksi, koska niiden taide- ja kulttuurielämän ja -rahoituksen selvittäminen ei olisi ollut kohtuullisessa ajassa ja rajallisilla resursseilla mahdollista. Lisäksi Helsinki, Espoo tai Vantaa eivät olisi kokonsa vuoksi olleet lähestymistavan yleisen pilotoinnin kannalta tarkoituksenmukaisia vaihtoehtoja.

Hankkeeseen valitut kohdekunnat ovat väkimäärältään suhteellisen samankokoisia, ja ne sijaitsevat suunnilleen saman välimatkan päässä Helsingistä. Kaupungeista löytyy taide- ja kulttuurilaitoksia kuten museoita, teattereita ja orkesteritoimintaa sekä esimerkiksi taiteen perusopetuksen oppilaitoksia, mutta kulttuuritoiminnan tuottamisen ja järjestämisen puitteet ja lähtökohdat vaihtelevat kuitenkin tavalla, jota saattoi pitää selvityksen tavoitteiden kannalta hedelmällisenä. Lohja on esimerkiksi pinta-alaltaan selvästi muita suurempi, Hyvinkää sijaitsee pääradan varressa ja Porvoo on vahvasti kaksikielinen paikkakunta. Kuntien välisten erojen ja yhtäläisyyksien voi kaikkineen ajatella palvelevan hyvin pilottihankkeen tarpeita. Kuntien perustietoja esitellään tarkemmin myöhemmin.

Selvitys on toteutettu vuonna 2015 kesäkuussa-joulukuussa Cuporessa. Hankkeen vastuullinen johtaja on ollut Cuporen johtaja Pasi Saukkonen ja sen tutkijana on toiminut Outi Sivonen. Hanketta ovat lisäksi avustaneet Cuporessa tutkijat Minna Ruusuvirta ja Eero Koski.

Hankkeen ohjausryhmän jäseniä ovat olleet Sini Askelo Helsingin kaupungin tietokeskuksesta, Atte Virtanen Tilastokeskuksesta ja Ditte Winqvist Suomen Kuntaliitosta sekä selvityksen kohdekuntien edustajina Eero Ahtela Lohjalta, Pentti Halonen Hyvinkäältä ja Merja Kukkonen Porvoosta. Uudenmaan liitosta ohjausryhmässä ovat olleet Tarja Haili ja Markku Hyypiä. Ohjausryhmän kokouksiin on osallistunut myös muita edustajia Lohjan, Porvoon ja Hyvinkään kunnista sekä Cuporesta. Ohjausryhmä kokoontui 5. kesäkuuta sekä 9. syyskuuta. Lisäksi kuntien edustajille järjestettiin kyselylomakkeen täytön koulutustilaisuus 12. elokuuta. Selvityksen tuloksia esiteltiin ohjausryhmälle 9.12.2015, ja loppuraportin käsikirjoitus oli ohjausryhmän käsiteltävänä 20.4.2016.

Selvityksen aikataulu oli hankkeen tavoitteisiin nähden tiukka. Resurssien rajallisuuden vuoksi kaikkia kolmea kuntaa ei voitu tarkastella yhtä syvällisesti. Pilotoinnin tarkoituksen kannalta oli kuitenkin tärkeitä päästä ainakin yhden kunnan analysoinnissa riittävän pitkälle, jotta voitaisiin kunnolla selvittää näkökulman vaihdoksen tuottamat hyödyt ja tarkastelutavan edelleen kehittämisen tarpeet. Tämän tarkemman analyysin kohteeksi valikoitui Lohjan kaupunki. Valintaan vaikuttivat käsitykset siitä, minkälainen kunta soveltuisi tähän tehtävään parhaiten pilotoinnin tavoitteita ajatellen sekä kunnan työntekijöiden mahdollisuudet avustaa Cuporea selvityksen toteuttamisessa.

Selvitys jakautuu hankesuunnitelman mukaisesti kahteen osaan, vertailevaan kuvaukseen ja tapausanalyysiin. Vertailevassa kuvauksessa on selvitetty kaikista kolmesta kaupungista niiden kulttuurin päätöksenteon, palvelutuotannon ja muun toiminnan rakenteet sekä kunnan kulttuuritoiminnan taloudelliset perustiedot ja kulttuuripoliittisesti olennaiset strategiat ja ohjelmat. Näitä aineistoja hyödyntämällä on saatu esille kolme toisistaan osin poikkeavaa uusmaalaista kulttuuripoliittista profilia. Näitä kuvauksia ja analyysyjä vasten myös muut uusmaalaiset kunnat,

samoin kuin kunnat muualla Suomessa, voivat tarkastella omaa toimintaansa. Vertailussa ei ole asetettu kuntia paremmuusjärjestykseen, eikä muutenkaan arvioitu niiden kulttuuritoiminnan laatua tai politiikan onnistuneisuutta.

Tapausanalyysissä on tuotettu kuvaus Lohjan kaupungin taide- ja kulttuurielämän rakenteista, taloudellisista edellytyksistä, keskeisistä tuotoksista sekä paikallisista ja alueellisista vaikutuksista. Tätä tarkoitusta varten kartoitettiin tarkemmin paikkakunnalla toimivat julkiset, julkisrahoitteiset ja yksityiset kulttuuritoimijat ja kerättiin tietoa näiden toiminnasta eri lähteitä hyödyntämällä. Näiden tietojen avulla muodostettiin kuva taiteen ja kulttuurin maailmasta sekä sen toimintaedellytyksistä ja merkityksestä Lohjalla. Myös tämä kuvaus tarjoaa muille uusmaalaisille ja suomalaisille kunnille välineitä oman paikkakuntansa kulttuuritoiminnan rakenteen ja vaikutusten tarkasteluun.

Selvitys toteutettiin siten, että aluksi perehdyttiin kaikkien kaupunkien kulttuuripoliittisiin strategioihin ja toimenpideohjelmiin sekä laajempiin kaupunkistrategioihin ja -ohjelmiin niiden kulttuuripoliittisesti relevanteilta osilta. Kunnat toimittivat tutkijoille tiedot keskeisistä kulttuuripoliittisista asiakirjoista. Samalla selvitettiin kaikista kaupungeista niiden kulttuuritoiminnan päätöksenteon, palvelutuotannon ja muun toiminnan rakenteita.

Kaupungeja pyydettiin myös toimittamaan listaus paikkakunnan omista ja muista paikkakunnalla vaikuttavista taide- ja kulttuuritoimijoista (liite 1). Ohjausryhmässä laadittujen linjausten mukaisesti listalle toivottiin tietoja taide- ja kulttuuritoiminnan alueelta mahdollisimman laajasti. Mukaan toivottiin sekä kunnan omia ja kunnan avustamia että ilman kunnan tukea toimivia taide- ja kulttuuritoimijoita. Vastaajia pyydettiin lihavoimaan paikallisen kulttuurielämän kannalta tärkeimmiksi katsomansa kulttuuritoimijat. Avustusten osalta haluttiin tietoa siitä, oliko kunta avustanut kyseistä toimijaa vuonna 2014, joka oli selvityksen kohdevuosi. Kunnille lähetetyssä tiedustelussa taide- ja kulttuuritoimijat luokiteltiin seuraavasti:

- Museot ja galleriat
- Teatterit ja muut näyttämötaiteen toimijat
- Orkesterit ja muut musiikkitoimijat
- Kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset
- Festivaalien ja tapahtumien järjestäjät
- Muut taide- ja kulttuuriyhdistykset ja -säätiöt
- Muut taide- ja kulttuurialan yritykset (esim. osakeyhtiöt, toiminimet, osuuskunnat)
- Muut taide- ja kulttuuritoimijat (esim. kulttuuripalveluita tuottavat hyvinvointialan toimijat, järjestäytymättömät ryhmät, taiteilijayhteisöt)
- Sellaiset ulkopaikkakuntalaiset taide- ja kulttuurialan toimijat, jotka toimivat paikkakunnalla säännöllisesti tai usein.

Kaupungit tuottivat selvitystä varten myös tiedot kunnan omista kulttuuritoiminnan kustannuksista, jotka ilmenevät kaupunkien tilinpäätöksestä koskien vuotta 2014. Tämä tiedonkeruu toteutettiin samaa kyselypohjaa hyödyntäen kuin Cuporen toteuttamissa suurimpien kaupunkien kulttuuritoiminnan kustannustiedonkeruissa (liite 2). Tässä kyselyssä kuntia pyydettiin kertomaan tiedot kulttuuritoiminnan kustannuksista ja tuotoista, ja näiden perusteella laskettiin sekä kulttuuritoiminnan yhteensä että sen eri osa-alueiden nettokäyttökustannukset. Kyselylomakkeessa kulttuuritoiminta jaettiin seuraaviin osa-alueisiin:

- Kirjastot
- Taide- ja kulttuurilaitokset
- Kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset
- Taiteen perusopetus ja taideoppilaitokset
- Yleinen kulttuuritoiminta
- Muiden hallintokuntien muu kulttuuritoiminta.¹⁴

Sekä taide- ja kulttuuritoimijoiden että kulttuuritoiminnan kustannustietojen selvittämisen yhteydessä kuntia pyydettiin tarvittaessa tarkistamaan ja täsmentämään tietoja, jotta niistä saatiin mahdollisimman luotettavat, yhdenmukaiset ja vertailukelpoiset. Kunnat auttoivat tutkimuksen tekijöitä tietojen tarkistamisessa ja täydentämisessä. Toimiva yhteistyö kohdekuntien kanssa onkin tällaisten selvitysten onnistuminen tärkeä edellytys. Myös selvityksen muissa osissa Cupore sai kohdekunnista paljon apua.

Lohjaan keskittyvä selvityksen osuus alkoi tarkemmalla perehtymisellä Lohjan kaupunkiin. Verkkopohjainen kysely lohjalaisille kulttuuritoimijoille lähetettiin lokakuussa 2015. Kyselyn vastaanottajiksi valittiin ne kulttuuritoimijat, joilla saamiemme tietojen mukaan oli huomattavaa vaikutusta lohjalaiseen kulttuurielämään. Lisäksi haastateltiin yksilö- ja ryhmähaastattelun menetelmää käyttäen Lohjan kulttuurihallinnon edustajia ja lohjalaisia taide- ja kulttuuritoimijoita. Lohjalle tehtiin myös ekskursioita, joiden aikana vierailtiin lohjalaisissa kulttuurikohteissa sekä käytiin paikallisissa kulttuuritapahtumissa.

Tämä loppuraportti jakautuu selvityksen tavoitteiden mukaisesti kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa on Hyvinkään, Lohjan ja Porvoon kulttuurihallinnon, kulttuuritoiminnan, kulttuurin rahoituksen ja kulttuuria käsittelevien strategioiden vertaileva analyysi. Raportin toisessa osassa tarkastellaan lähemmin Lohjan kaupunkia ja sen kulttuurielämää kyselyn ja haastattelujen tuottamiin tietoihin nojaten. Raportin lopussa on erillinen luku, jossa pohditaan kulttuuritoiminnan tilastoinnin ja muun tiedonkeruun kehittämisen edellytyksiä tästä pilottihankkeesta saatujen kokemusten perusteella.

14 Osa-alueiden tarkemmat määrittelyt esitellään kyseisissä kohdissa.

VERTAILEVA ANALYYSI: HYVINKÄÄ, LOHJA JA PORVOO

Selvityksen tässä osassa kuvailtaan Hyvinkään, Lohjan ja Porvoon kuntien perustiedot sekä toteutetaan näiden kaupunkien kulttuurihallinnon, kulttuuritoiminnan, kulttuurin rahoituksen ja kulttuuria käsittelevien strategioiden vertaileva analyysi. Osa alkaa kaupunkien perustietojen esittelyllä. Tämän jälkeen tarkastellaan selvityksen kohdekuntien kulttuuritoiminnan päätöksenteko- ja hallintokuntarakenteita. Kulttuuritoimintaa ja kulttuuripalvelujen tuottamista ja järjestämistä analysoidaan omassa luvussaan, samoin kuntien kulttuuritoiminnan kustannuksia. Näiden lukujen jälkeen käsitellään Hyvinkään, Lohjan ja Porvoon kaupunkistrategioita ja muita asiakirjoja, jotka ohjaavat kaupunkien kulttuuripoliittista päätöksentekoa. Ensimmäisen osan päätteeksi muodostetaan yhteenvetona kolme uusmaalaista kulttuuriprofilia.

Kulttuuritoimintaa ja sen rahoitusta koskevat tiedot ovat enimmäkseen peräisin kunnille täytettäväksi lähetetyistä kulttuuritoimijalistauksista ja kuntien kulttuuritoiminnan kustannustietojen tiedonkeruulomakkeesta. Tietoja on täydennetty myös muista lähteistä kuten kuntien ja kulttuuritoimijoiden kotisivuilta, ja ne on tarkastettu asianomaisissa kunnissa. Taiteilijoita koskevia tietoja on saatu Taiteen edistämiskeskuksesta.

Kuvauksen kohdevuosi on 2014, ellei erikseen muuta mainita. Kulttuuritoiminta on tässä selvityksessä siis haluttu ymmärtää laajasti esimerkiksi siten, että ammattimaisen taiteen ja kulttuurin harjoittamisen lisäksi siihen on sisällytetty taiteen ja kulttuurin harrastamista. Huomio on haluttu kiinnittää myös lasten ja nuorten kulttuuritoimintaan ja nuorisokulttuuriin sekä festivaaleihin ja tapahtumiin. Kulttuuritoiminnan ulkopuolelle on kuitenkin rajattu esimerkiksi arkkitehtuurin ja muotoilun aloille kuuluva toiminta sekä liikunnan ja yleisemmin vapaa-ajan vieton alueille liittyvät asiat. Kansalaistoiminnasta mukaan on laskettu sellaiset yhdistykset ja muut toimintamuodot, joita on perustellusti voinut pitää kulttuuritoimintana.

Kaupunkien perustiedot

Selvityksen kohdekunnat sijaitsevat eri puolilla Uuttamaata, suurin piirtein saman matkan päässä Helsingistä. Ne ovat väkiluvultaan miltei samankokoisia, kaikissa oli vuonna 2014 hieman alle 50 000 asukasta. Asuntokuntia on kaikissa kunnissa jonkin verran yli 20 000. Pinta-alan puolesta Lohja on selvästi suurin, mihin on vaikuttanut myös viime aikoina toteutuneet kuntaliitokset.¹⁵ Lohjalla ja Porvoossa on suuri määrä vapaa-ajan asukkaita, kesämökkien määrä Lohjalla on jopa yli 8000. (Taulukko 1.)

15 Lohja ja Lohjan kunta yhdistyivät vuonna 1997, Lohja ja Sammatti vuonna 2009, ja Lohja, Karjalohja ja Nummi-Pusula vuonna 2013. Porvoo ja Porvoon maalaiskunta yhdistyivät vuonna 1997, Hyvinkää ja Hyvinkään maalaiskunta vuonna 1969.

Ikärakenteensa puolesta kunnat ovat niin ikään melko samanlaisia, eikä niiden koulutusrakenteessa tai työttömyysasteessa ole suuria eroja. Yritystoimipaikkoja oli Hyvinkäällä vuonna 2012 hieman vähemmän kuin Lohjalla ja Porvoossa. Porvoo on kaksikielinen kunta, jossa ruotsinkielisten osuus väestöstä on miltei kolmannes. Lohja on myös virallisesti kaksikielinen kunta, mutta ruotsinkielisiä on vain 3,5 prosenttia kunnan väestöstä. Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä on kaikissa kunnissa samaa kokoluokkaa, Porvoossa muita vähän korkeampi (4,1 %).

TAULUKKO 1. *Perustietoja Hyvinkään, Lohjan ja Porvoon kunnista vuodelta 2014.*

	Hyvinkää	Lohja	Porvoo
Asukasluku	46 366	47 624	49 728
Pinta-ala km ²	323	939	655
0–14-vuotiaiden osuus väestöstä, %	16,4	17,7	17,7
15–64-vuotiaiden osuus väestöstä, %	64,6	62,3	63,8
Yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä, %	19,1	20,0	18,4
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, %	29,4	26,1	31,1
Työttömyysaste, %	10,9	11,7	11,6
Ruotsinkielisten osuus väestöstä, %	0,8	3,5	30,1
Ulkomaan kansalaisten osuus väestöstä, %	3,3	2,9	4,1
Asuntokuntien lukumäärä	22 123	21 760	22 579
Kesämökkien lukumäärä	417	8 408	3 697
Yritystoimipaikkojen lukumäärä	2 760	3 376	3 378

Lähteet: Tilastokeskus, kuntien avainluvut; työttömyysasteen osalta työnvälitystilasto, työ- ja elinkeinoministeriö; kesämökkien osalta Tilastokeskus, rakennukset ja kesämökit; pinta-alan osalta Maanmittauslaitos, yritystoimipaikkojen osalta Tilastokeskus, yritys- ja toimipaikkarekisteri.

Päätöksenteko- ja hallintokuntarakenteet

Suomalaisten kuntien kulttuuripoliittinen päätöksentekojärjestelmä vaihtelee huomattavasti. Kuntalain puitteissa kunnat voivat nykyään valita lautakuntarakenteensa suhteellisen vapaasti. Taide- ja kulttuuripalveluista vastaa useilla eri nimillä toimivia lautakuntia, joiden vastuualueet saattavat myös poiketa toisistaan huomattavasti. Myös samannimiset lautakunnat saattavat eri kunnissa käytännössä poiketa toisistaan melko paljon. (Ks. tarkemmin Ruusuvirta ja Saukkonen 2014, 27.)

Porvoossa kulttuuritoiminta sisältyy kokonaisuudessaan sivistyslautakunnan vastuualueelle. Kyseiselle lautakunnalle kuuluvat myös kunnan koulutus- ja

varhaiskasvatusasiat. Hyvinkäällä ja Lohjalla on rajatumpi kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta. Lohjalla tälle lautakunnalle kuuluu kulttuuritoiminta kokonaisuudessaan, kun taas Hyvinkäällä taiteen perusopetuksesta vastaa opetuslautakunta.

Myös kuntien kulttuurihallinnon rakenteet ovat Suomessa kirjavat. Kaikissa selvityksen kaupungeissa kunnan kulttuurihallinto ja kunnalliset kulttuuripalvelut sisältyvät paikalliseen sivistystoimeen. Hyvinkäällä kulttuuripalveluista vastaa taiteen perusopetusta lukuun ottamatta kulttuuri- ja vapaa-ajan vastuualue, johon sisältyvät liikuntapalvelujen ja nuorisopalvelujen lisäksi kirjastopalvelut, kulttuuripalvelut ja museopalvelut. Kulttuuripalveluiden alaisuudessa toimivat yleinen kulttuuritoimi sekä konsertti- ja kulttuurikeskus Hyvinkääsali. Museopalveluiden alaisuudessa toimivat Hyvinkään taidemuseo ja Hyvinkään kaupunginmuseo. Vastuualueen johdossa on kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja.

Lohjalla sivistystoimeen sisältyvät kasvatus- ja opetuslautakunnan alaisuuteen kuuluva kasvatus- ja opetustoimi sekä kulttuuri- ja vapaa-aikalautakuntaan kuuluva kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi. Kulttuuri- ja vapaa-aikatoimen tulosalueita ovat vapaa sivistys ja muu opetus¹⁶, kulttuuritoimi, kirjastotoimi ja liikuntatoimi. Kulttuuripalvelujen tulosalueeseen sisältyvät Hiiden opisto, Länsi-Uudenmaan musiikkiopisto ja muu taiteen perusopetus, Lohjan Museo, Lohjan kaupunginorkesteri, Lohjan Teatteri, yleinen kulttuuritoiminta ja kirjastopalvelut. Kulttuuripalvelujen tulosalue vastaa myös Laurentius-salista ja monitoimitila Kässän talosta sekä Lohjan Kesän tilaisuuksista ja Menneen ajan joulumarkkinoista. Tulosalueen päällikkönä on kulttuuripäällikkö, joka vuonna 2014 toimi myös museonjohtajana.

Porvoossa sivistystoimen tehtäväalueita olivat vuonna 2014 suomenkieliset ja ruotsinkieliset koulutuspalvelut, varhaiskasvatuspalvelut sekä kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut. Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen yksiköitä ovat kirjastopalvelut, kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut ja nuorisopalvelut sekä opetuspalvelut. Kulttuuripalveluihin kuuluvat museotoiminta, kaupungin taidekokoelmat ja näyttelytilat sekä muu kulttuuritoiminta. Opetuspalveluihin kuuluvat Porvoon taidekoulu, Porvoonseudun musiikkiopisto ja vapaa sivistystyö (Porvoon kansalaisopisto – Borgå medborgarinstitut). Tehtäväaluetta johtaa kulttuuri- ja vapaa-aikajohtaja.

Kulttuuritoimintaa kolmessa kunnassa

Tässä luvussa tarkastellaan kulttuuritoimintaa selvityksen kohdekunnissa. Tiedot perustuvat kunnille lähetettyyn toimijalistauskyselyyn ja kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten kyselyyn sekä muihin lähteisiin. Tarkastelun kohdevuosi on vuosi 2014. Analyysissä nostetaan esille toimijoiden lisäksi tietoja niiden organisoitumismuodosta sekä niiden kuulumisesta kunnan ja valtion rahoituksen piiriin. Taide- ja kulttuuritoimijoiden kuulumisella kunnan julkishallinnolliseen organisaatioon

16 Opetustoimi sisältyy kasvatus- ja opetustoimeen.

sekä niiden sisältymisellä valtionosuusrahoituksen piiriin on suuri merkitys kunnan kulttuuritoiminnan kustannustietojen tulkinnan kannalta. Tarkastelu on jaettu toimijakyselyn rakenteesta hieman poiketen seuraaviin kokonaisuuksiin: kirjastot ja museotoiminta, näyttämötaiteen ja musiikin alan toimijat, taiteen perusopetus, kulttuuritoiminnan tilat sekä muut kulttuuritoiminnan kenttää koskevat havainnot.

Kirjastot ja museotoiminta

Kirjastopalvelujen järjestäminen on kunnalle lakisääteinen velvollisuus. Kaikissa selvityksen kohteena olevissa kunnissa kunta tuotti vuonna 2014 itse omat kirjastopalvelunsa, joskin Hyvinkään kaupunki osti kirjastoautopalveluja Kanta-Hämeen maakuntaan kuuluvalta Lopen kunnalta. Porvoon kaupunginkirjasto toimii myös Uudenmaan maakuntakirjastona.

Kuntien kirjastoverkostot poikkeavat toisistaan tavalla, joka heijastaa etenkin niiden maantieteellistä kokoa. Hyvinkäällä on pääkirjaston lisäksi kaksi sivukirjastoa, ja Lopen kunnan kirjastoautolla on Hyvinkään alueella yksi pysäkki. Porvoossa on puolestaan pääkirjasto ja kaksi lähikirjastoa sekä kirjastoauto. Lohjalla on seitsemän sivukirjastoa ja kirjastoauto sekä Lohjan eteläiselle että pohjoiselle alueelle.

Hyvinkäällä on kunnallisia museotoimijoita Hyvinkään kaupunginmuseo ja Hyvinkään taidemuseo. Lisäksi kunta tuki vuonna 2014 valtakunnallisiin erikoismuseoihin kuuluvaa Rautatiemuseota, jota ylläpitää Rautatiemuseon Säätiö. Taidemuseo ja Rautatiemuseo saavat toimintaansa valtionosuutta museolaissa säädetyllä tavalla. Hyvinkää avusti vuonna 2014 myös Hyvinkään Karjala-Seuran museota ja Hyvinkää-Seuran museota.

Lohjalla kunnan omaan organisaatioon kuuluu valtionosuusrahoituksen piirissä oleva Lohjan Museo. Lohjan Museo sisältää Pappilan museopihan lisäksi Tytyrin kaivosmuseon, Paikkarin torpan ja Johannes Lohilammen museon. Pappilan piha-alueeseen rakennuksissa on esillä museon perusnäyttelyitä. Lisäksi Lohjan kaupunki avusti vuonna 2014 Nummen ja Pusulan kotiseutumuseoita.

Porvoossa toimii Porvoon museoyhdistyksen ylläpitämä ja kunnan taloudellisesti tukema ja valtionosuutta nauttiva Porvoon museo, joka on myös maakuntamuseo.¹⁷ Kunnalliseen museoon verrattavissa on J. L. Runebergin koti, joka on valtion omistama mutta jota Porvoon kaupunki ylläpitää. Kunnallisia ovat myös Walter Runebergin veistoskokoelma sekä Yrjö A. Jäntin taidekokoelma. Porvoon avusti vuonna 2014 Albert Edelfeltin ateljeemuseota ja Postimäen ulkoilmamuseota.

Kaikissa kaupungeissa on lisäksi museo- tai kokoelmatoimintaa, jota kunta ei avustanut vuonna 2014. Lohjalla tällainen oli Meijerimuseo, Hyvinkäällä vastaavia

17 Porvoon kaupunki avustaa Porvoon museoyhdistystä. Porvoon museo tuottaa yhteistyösopimuksen mukaisia museopalveluita sekä näyttelyitä Vanhaan raatihuoneeseen ja Holmin taloon ja hoitaa kaupungin taidekokoelmaa. Kaupungin kulttuuripalvelut-yksikkö vastaa näyttelytoiminnasta Vanhassa Kappalaisentalossa ja Taidehallissa.

olivat Mutilan tila sekä taiteilijatalot Humala ja Krapula. Porvoossa sijaitsevia yksityisiä kokoelmia, joita kunta ei avustanut vuonna 2014, olivat Kotiseutumuseo Hörbergsgården, Perämoottorimuseo ja Porvoon nukke- ja lelumuseo.

Näyttämötaiteen toimijat ja musiikkitoimijat

Yhdessäkään näistä kolmesta kaupungista ei ollut vuonna 2014 täysammatillista teatteria, eikä siten myöskään valtionosuuden piiriin kuuluvaa teatteria. Lohjalla kunnan omaan organisaatioon kuuluu Lohjan Teatteri, jota voidaan pitää puoliammatillisena teatterina. Siihen on palkattu ohjaaja ja kolme muuta työntekijää, muuten teatteri toimii harrastajien voimin.

Kaikissa kaupungeissa avustettiin joitain teatteriryhmiä ja muita näyttämötaiteen alan toimijoita. Porvoossa on useita pieniä ammattilaisteattereita ja yhden henkilön ammattilaisnukketeatteri, avustettuja ryhmiä oli vuonna 2014 kaikkiaan 13. Hyvinkäällä ja Lohjalla avustettua teatteritoimintaa oli vähemmän. Hyvinkäällä erikoisuutena on kirkkoteatterin alueelle sijoittuva Teatteri Beta, jonka toiminta muodostuu etenkin teemanäytelmistä jouluna ja pääsiäisenä sekä kesäteatterista. Lisäksi kaupungissa toimii harrastaja- ja harrastajapohjaista teatteritoimintaa ylläpitäviä yhdistyksiä. Lohjalla ammattiohjaajan kanssa työskenteleviä harrastajateattereita ovat Teatteri Trala ja Vaahterateatteri.

Hyvinkäällä toimii Hyvinkään orkesteri ry:n ylläpitämä ja kunnan taloudellisesti tukema orkesteri, joka on myös valtionosuuden piirissä. Orkesterin soittajisto koostuu pääosin Hyvinkään musiikkiopiston ja lähiseutujen musiikkioppilaitosten opettajista, ammattimuusikoista sekä ammattiin opiskelevista nykyisistä ja entisistä hyvinkääläisistä soittajista. Niin ikään valtionosuuden piirissä on Lohjan kaupunginorkesteri, joka kuuluu kunnan omaan organisaatioon. Lohjan kaupunginorkesteri luokitellaan niin sanotuksi runko-orkesteriksi eli orkesterin ydintä täydennetään tarpeen mukaan erikseen rekrytoitavilla muusikoilla. Porvoon kaupunki ei ylläpidä kiinteätä ammattiorkesteria.

Kaikissa kaupungeissa avustetaan useita musiikkitoimijoita, joista monet ovat kuoroja ja puhallinorkestereita. Osa avustuksista kohdistuu musiikkitapahtumien järjestämiseen. Kaikissa kaupungeissa seurakunnilla on aktiivista musiikkitoimintaa, Porvoossa suomenkielisellä ja ruotsinkielisellä seurakunnalla. Seurakunnan lisäksi paikkakunnilla on myös lukuisia muita musiikkitoimijoita, jotka eivät saa kunnalta avustusta.

Hyvinkään kaupunki avusti vuonna 2014 esimerkiksi Hyvinkään Salonkiorkesteria ja Hyvinkäänkylän Puhallinorkesteria sekä Rautatien Soittajien Hyvinkää ry:tä. Kuoroista avustusta saivat esimerkiksi Hyvinkään kamarikuoro, sekakuoro Hyvinkään Kide-kuoro, Hyvinkään Kirkkokuoro, Hyvinkään Mieslaulajat ry, naiskuoro Solina, Hyvinkään Oratoriokuoro ja Hyvinkään Työväen Mieskuoro. Kaupungissa toimii myös muun muassa kehitysvammaisten rumpubändi Mölytoosa ja

rock-henkistä lastenmusiikkia esittävä HattiWatit. Hyvinkään musiikkiopistolla on omaa kuoro- ja orkesteritoimintaa.

Lohjan kaupunki avusti vuonna 2014 mieskuoro Lohjan Miehiä, Laurentius-kuoroa, Lohjan kamarikuoroa sekä Lohjan harmonikkakerhoa, Virkkalan torvisoittokuntaa ja Karjalohjan elävän musiikin yhdistystä. Kaupungissa toimii myös muun muassa Lohjan Oopperakuoro, kansanmusiikkiyhtye NapaKampi ja Nummen torvisoittokunta. Myös Länsi-Uudenmaan musiikkiopistolla on omia orkestereita.

Porvoossa Porvoo Big Band ja Porvoon puhallinorkesteri kuuluvat Porvoonseudun musiikkiopiston toimintaan. Kunta avusti vuonna 2014 noin kahtakymmentä musiikkitoimijaa, joista kuoroja olivat esimerkiksi kansalaisopiston toimintaan kuuluvat Borgå Damkör sekä niin ikään naiskuorot Primavera ja MiSisters, mieskuoro Runebergskören, sekakuoro Cawiar ja sekakuoro Partita. Muita avustettuja kuoroja ovat muun muassa Porvoon Mieslaulajat, Porvoon Naislaulajat ja ammattilaiskuoro SoulSisters. Kansalaisopistoon sisältyy myös Borgå Orkesterförening ja Borgånejdens Dragspelsklubb, minkä lisäksi paikkakunnalla vaikuttaa monia esimerkiksi lastenmusiikkia ja kansanmusiikkia esittäviä toimijoita. Porvoon kaupunki avusti myös kamariorkesteri Avanti! ry:tä Suvisoitto-tapahtuman järjestämiseksi.

Taiteen perusopetus

Taiteen perusopetus on asiaa koskevan lain (633/1998) mukaisesti tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta. Taiteen perusopetusta antavia taideoppilaitoksia ovat musiikki- ja tanssiopistot, kuvataide- ja käsityökoulut, teatteri- ja sirkuskoulut sekä sanataide- ja arkkitehtuurikoulut, minkä lisäksi sitä annetaan myös useissa kansalais- tai työväenopistoissa. Valtio osallistuu taiteen perusopetuksen rahoitukseen myöntämällä kunnille tähän tarkoitukseen valtionosuutta asukasmäärän ja asukasta kohden lasketun yksikköhinnan perusteella. Lisäksi kunnat, kuntayhtymät, rekisteröidyt yhteisöt ja säätiöt voivat koulutuksen järjestämisluvan saatuaan päästä opetustuntikohtaisen valtionosuuden piiriin.

Myös taiteen perusopetuksen oppilaitokset jakautuivat vuonna 2014 selvityksen kohdekunnissa kunnallisiin ja yksityisiin toimijoihin. Hyvinkäällä toimii kunnallisena Lasten ja nuorten kuvataidekoulu, mutta muut taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset ovat yksityisiä. Kunnan avustamia toimijoita olivat vuonna 2014 Hyvinkään musiikkiopisto, Taito-Uusimaan ylläpitämä käsityökoulu Helmi sekä Hakasirkus. Lisäksi kunnassa toimii muita taiteen perusopetusta tai muuta taideopetusta antavia oppilaitoksia, jotka eivät saaneet kunnalta avustusta vuonna 2014. Näihin kuuluvat esimerkiksi Tanssistudio Dance Art ja Rocktehdas Hyvinkää.

Lohjalla kunnallisia toimijoita ovat Länsi-Uudenmaan musiikkiopisto ja kansalaisopisto Hiiden Opisto. Länsi-Uudenmaan musiikkiopiston toiminnassa ovat mukana myös Vihdin ja Siuntion kunnat, joille musiikkiopisto myy palveluja.

Musiikkiopisto on lisäksi ostanut Karkkilan musiikkikoululta muutaman oppilaspaikan Nummi-Pusulän kuntaliitoksen sopimuksen pohjalta. Vuonna 2014 Lohjan kaupunki avusti myös Lohjanseudun Kuvataidekoulua, Tanssistudio Funkaa, Tanssikoulu Un Dos Tresiä, Tanssiopisto Vinhaa, musiikkikoulu RytmiOmenaa, Taito Uusimaan ylläpitämää käsityökoulu Helmiä ja Lasten ja nuorten Teatteri Aploodia.

Porvoossa kunnallisia toimijoita ovat Porvoonseudun musiikkiopisto, Porvoon taidekoulu ja Porvoon kansalaisopisto – Borgå medborgarinstitut, joka toimii vapaan sivistystyön yksikkönä ja antaa myös suomenkielistä teatteritaiteen perusopetusta. Kaikki kolme ovat kaksikielisiä, alueellisia oppilaitoksia. Porvoon musiikkiopiston toiminta-alueeseen kuuluu kymmenen kuntaa ja Porvoon taidekoulun toiminta-alueeseen kaksi kuntaa. Vuonna 2014 Porvoon kaupunki avusti myös seuraavia taideoppilaitoksia: Taito-Uusimaan käsityökoulu Porvoon Helmi, Nylands hantverkerf, Hantverksskolan Flink, Sydkustens ordkonstskola, Porvoon tanssiopisto, Taide tehtaan tanssikoulu, Tanssiva Porvoo sekä näyttämötaiteen perusopetusta ruotsiksi tarjoava Borgåbygdens Ungdomsförbund.

Kulttuuritoiminnan tiloja

Selvityksessä kuntia pyydettiin kertomaan niissä vuonna 2014 sijainneista kulttuuritaloista tai kulttuurikeskuksista. Tietoja toivottiin erityisesti sellaisista tiloista, taloista ja keskuksista, joilla on omaa kulttuuritoimintaa, mutta selvitykseen haluttiin sisällyttää myös tärkeimmät konsertti- ja esiintymissalit.

Konserttitalona ja kulttuurikeskuksena toimiva Hyvinkäänsali kuuluu Hyvinkään kaupungin kulttuuritoimen alaisuuteen. Se on Hyvinkään Orkesterin konserttisali. Hyvinkään tapauksessa on myös syytä mainita tässä Lasten ja nuorten taidekeskus Villa Arttu, koska sitä käsitellään myöhemmin kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten yhteydessä kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten alla. Villa Arttu muodostuu kolmesta kokonaisuudesta, jotka ovat opetus- ja kulttuuriministeriön ja Hyvinkään kaupungin perustama ja rahoittama sekä erillisen säätiön ylläpitämä Lasten ja nuorten taidekeskus, Hyvinkään kunnan ylläpitämä lasten ja nuorten kuvataidekoulu sekä Taito Uusimaa ry:n ylläpitämä käsityökoulu Helmi. Hyvinkäällä sijaitsee myös Hilikka Kinnusen säätiön ylläpitämä Koskenmaan kartanon kulttuurikeskus, jossa järjestetään esimerkiksi näyttelyjä ja konsertteja. Se ei saanut kunnalta avustusta vuonna 2014.

Lohjalla Laurentius-sali sijaitsee Anttilan koulun yhteydessä Lohjan keskustassa, ja sitä vuokraa Lohjan kaupunki. Se on Lohjan kaupunginorkesterin kotisali. Lohjan kunnan omistama Kässän talo toimii taidenäyttelytilana sekä esimerkiksi konserttien, matineoiden ja pienimuotoisten teatteriesitysten pitopaikkana. Toiminnan pääasiallinen järjestäjä kiinteistössä on Virkkalan kulttuurin ystävät ry. Lohjalla sijaitsee myös Kansan Raamattuseuran ylläpitämä Vivamo-toimintakeskus, joka ei saanut kunnalta avustusta vuonna 2014.

Taidetehtas on vuonna 2012 toimintansa aloittanut kulttuuri- ja kongressikeskus Porvoossa. Siellä sijaitsee muun muassa kokous- ja tapahtumatiloja, taiteilijoiden työhuoneita, elokuvateatteri sekä Porvoon kaupungin kulttuuripalveluiden hallinnoimat Taidehalli, taito- ja taideaineiden luokkatila Studio sekä kulttuuripalveluiden toimisto. Taidetehtaan omistavat Suomen Kulttuurirahasto, Alfred Kordelinin säätiö ja Emil Aaltosen säätiö, jotka ovat vuokranneet tilat Porvoon kaupungille. Tapahtumatilojen vuokraamisesta ja markkinoinnista huolehtii Porvoon kaupungin omistama Oy Porvoo Event Factory Ab. Taiteilijoiden ateljeetilojen vuokraamisesta vastaa kaupungin kulttuuripalvelut-yksikkö. Talon kulttuuritoiminnasta vastaavat mm. kulttuuripalvelut, Porvoonseudun musiikkiopisto ja Taidetehtaan säätiö. Lisäksi Porvoossa on Svenska kulturfondenin omistama Kulttuuritalo Grand, jossa Kulturföreningen Grand vastaa kulttuuritoiminnasta ja tilojen vuokraamisesta. Toimintaa järjestetään sekä ruotsiksi että suomeksi. Kunta avusti kulttuuritalon toimintaa vuonna 2014 myöntämällä sitä käyttäville kulttuuritoimijoille vuokratukea.

Edellä mainittujen keskusten, talojen ja tilojen lisäksi kaupungeissa on muita tiloja, joissa järjestetään tapahtumia ja joita kulttuuritoimijat voivat käyttää eri tarkoituksiin. Näitä ovat esimerkiksi paikalliset kirkot, koulujen salit sekä työväentalot ja vastaavat kokoontumistilat. Joillain kahviloilla ja ravintoloilla on merkittävä rooli paikallisen kulttuurielämän kannalta, samoin paikkakunnan toreilla. Kulttuuritoimintaa järjestetään myös esimerkiksi päiväkodeissa, kouluissa, perhekeskuksissa, sairaaloissa ja vanhuspalveluiden yksiköissä.

Selvityksen kohdekunnissa on myös gallerioita ja näyttelytiloja. Hyvinkäällä paikallinen taiteilijaseura ylläpitää Promenadigalleriaa, jossa toimii myös taidelainaamo. Kunnallisia näyttelytiloja ovat Villa Artun galleria ja käytävägalleria, kaupunginmuseon tiloissa toimiva Villan Voimala sekä kaupungintalon aula. Lohjalla pääkirjastoon sisältyy kaksi näyttelytilaa, minkä lisäksi kunta avustaa Karjalohjan taidevinttiä. Myös muissa kunnissa kirjaston tiloissa järjestetään näyttelyjä. Porvoossa gallerioita ja näyttelytiloja on hyvin paljon. Niistä Porvoon Taidehalli, Galleria Kulma ja Galleria Vanha Kappalaisentalo ovat kunnallisia. Lisäksi kaupunki avusti vuonna 2014 Taidelainaamo Konstan ja Staffaksen kartanon näyttelytoimintaa.

Muita huomioita kulttuuritoiminnasta

Festivaalit ja tapahtumat

Kunnista kerättyjen tietojen perusteella voidaan tehdä myös joitain muita huomioita paikallisesta kulttuurielämästä ja sen järjestäytymisestä vuonna 2014. Erilaisten festivaalien ja tapahtumien merkitys on taiteen ja kulttuurin sekä niiden kokemisen kannalta suuri. Festivaalien ja tapahtumien organisoinnin osalta selvityksen kohdepaikkakunnat poikkeavat toisistaan.

Hyvinkäällä kunta avustaa yksityistä yhdistystä Hyvinkää kaupunkiyhdistys ry:tä, joka järjestää muun muassa Lystiloppiaisen, Torin Vapun, Yhden Päivän Jutun,

Woodstockin, Lystilauantain ja Hyvinkään Joulu -tapahtuman. Kunta järjestää myös itse Sun Dance Day -tapahtuman¹⁸, Winter Night Rap Fever -tapahtuman, Hype-Con-tapahtuman sekä kulttuuri- ja kotiseutukävelyjä. Kunta avusti vuonna 2014 myös muita tapahtumajärjestäjiä. Näihin kuuluu Hyvinkään taiteilijaseura, joka järjestää yhdessä Hyvinkään taidemuseon kanssa joka toinen vuosi nykytaidetapahtuman.

Lohjalla merkittävä tapahtumajärjestäjä on Lohjan kaupunki, joka järjestää Lohjan Kesän, joka toinen vuosi Lohjan Tenoripäivät, Menneen ajan joulumarkkinat sekä Omenakarnevaalit. Kunnan organisaatiossa keskeisimpiä tapahtumajärjestäjiä ovat kunnan kulttuuripalvelut, nuorisopalvelut sekä matkailupalvelut. Vuonna 2014 Lohjan kaupunki antoi taloudellista tukea myös Lohjan laulupäivien järjestämiselle osana Lohjan Kesän tapahtumaa, sekä Cafe Laurissa pidettyihin konsertteihin. Lisäksi tapahtumia järjestää Lohjalla esimerkiksi yksityinen OperArt, joka tuottaa klassisen musiikin ja viihteen konsertteja ja jonka kanssa kaupunki tekee tuotannonllista yhteistyötä. Rantajamit-tapahtuman järjestää Suur-Seudun osuuskauppa. Toimintakeskus Vivamossa on runsaasti uskonnollisia tapahtumia. Kahta viimeksi mainittua Lohjan kaupunki ei avustanut vuonna 2014.

Porvoossa tapahtumia ja festivaaleja järjestävät lukuisat yksityiset toimijat, joista osa saa toimintaan kunnalta avustusta. Huomattava vuotuinen kulttuuritapahtuma on Avanti! ry:n järjestämä Suvisoitto. Kunnan avustamia olivat vuonna 2014 Arbetsgruppen Tove Janssonin järjestämä kansainvälinen kirjallisuusseminaari, Emsalö musikkfestival -yhdistyksen järjestämä klassisen musiikin festivaali, Kulttuurirykmentti ry:n järjestämä Movies by the River -festivaali, Moon River Porvoo ry:n tuottama Taiteiden yö -kaupunkifestivaali, Porvoo Jazz Festival ry:n tuottama jazzmusiikin tapahtuma, pääsiäistapahtuma Via Crucis, jonka taustalla on Via Crucis Porvoossa - Tuki ry, sekä sarjakuvafestivaali Å-fest. Kaupungin kulttuuripalvelut järjestää Runeberginpäivän juhlan, Lasten valtiopäivätanssiaiset, itsenäisyyspäivän juhlallisuudet sekä Joulurauhan julistuksen.

Taide- ja kulttuuriyhdistyksiä ja ammattitaiteilijoita

Suomessa on paljon vapaata kansalaistoimintaa, ja erilaiset yhdistykset ja yhteisöt ovat tärkeitä myös taide- ja kulttuuritoiminnan alueella, erityisesti paikallisesti. Selvityksen yhteydessä kerättiin tietoja paikkakunnilla vaikuttavista erilaisista taide- ja kulttuuriyhdistyksistä, -säätiöistä ja muista toimijoista. Kaikista kunnista löytyi paljon tällaisiksi luokiteltavia toimijoita, ja myös tällä alueella kunnat poikkeavat jonkin verran toisistaan. Joitain yhdistyksiä ja säätiöitä on jo esitelty edellä eri osa-alueiden yhteydessä.

Hyvinkään kaupunki tuki vuonna 2014 useita paikallisia kansalaisyhteiskuntatoimijoita, joista osaa voidaan pitää myös taide- ja kulttuuritoimijoina. Näitä ovat

18 Sun Dance Day -tapahtuman järjestää kaupungin nuorisopalvelut yhdessä kauppakeskus Willan kanssa.

esimerkiksi Hyvinkään kameraseura, Hyvinkään kansantanssijat, Hyvinkään Seudun Elokuvaajat, Hyvinkään Taidekilta, Nuoren Voiman liiton Hyvinkään Siipi, Samuli Parosen seuran Hyvinkään osasto sekä Hyvinkään seudun Taideyhdistys ja Hyvinkään taiteilijaseura.

Lohjalla kunta tuki Lohjan taideyhdistystä, Pusulan taideyhdistystä, Pusulan Nuorten taideyhdistystä, Kirjoittajapiiri Pukstaavia, Lohjan Kameraseuraa, Lohjan filmi- ja videokuvaajia ja Sampo-yhdistystä. Lohjan paikalliseen kulttuurielämään vaikuttavat suuresti erilaiset paikalliset ja kyläyhdistykset, joista kunnan avustusta saivat vuonna 2014 Sammatti-seura, Nummi-seura, Pusula-seura sekä Karjalohja-seura. Kunta antoi tukea tapahtumien järjestämiseen myös Paikkarin torpan tuki -yhdistykselle. Osa avustuksista on toiminta-avustuksia, osa puolestaan kohdeavustuksia.

Porvoon tapauksessa kunnan kaksikielisyys näkyy selvästi kansalaistoiminnassa. Kunta avusti vuonna 2014 useita yhdistyksiä, joista kulttuuri toiminnan alalla aktiivisia olivat esimerkiksi grafiikanpajaryhmä Arte Grafi, Porvoon grafiikanpajayhdistys, Kamera -67 ry, Porvoon Kulttuuriystävät, Porvoon Taiteilijaseura, Porvoon taideyhdistys ja Pro Culturae rf. Porvoon tapauksessa kannattaa näiden lisäksi mainita taiteilijaosuuskunta Lilith, johon kuuluu suuri määrä taiteilijoita Porvoosta ja muualta Suomesta.

Kaikissa kunnissa oli paikallisten kulttuurivaikuttajien tai taiteen merkkihenkilöiden ympärille rakentuneita yhdistyksiä. Edellä mainittiin jo Samuli Parosen Seura Hyvinkään yhteydessä. Lohjalla toimii esimerkiksi Eeva Joenpelto -seura, Arvid Järnefelt -seura sekä Saima Harmaja -seura, Porvoossa puolestaan Johannes Linnankosken seura sekä Jussi Kylätasku -seura. Näiden yhdistysten aktiivisuus vaihtelee. Vuonna 2014 useimmat niistä eivät saaneet kunnalta avustusta. Kulttuurielämään vaikuttavat myös esimerkiksi paikalliset Martta-yhdistykset, asukasyhdistykset, Lions-klubit sekä Rotary-klubit. Erilaisia harrastajayhdistyksiä on kaikissa kunnissa paljon.

Taiteen edistämiskeskuksesta saimme selvityksen käyttöön tiedot näistä kolmesta kaupungista Taiteen keskustoimikuntaan vuonna 2010 ja Taiteen edistämiskeskukseen (Taike) vuonna 2014 saapuneista apuraha- ja avustushakemuksista. Näiden tietojen perusteella Porvoossa asuu kahta muuta kuntaa selvästi enemmän ammattitaiteilijoiksi luokiteltavia ihmisiä. Vuonna 2014 Taiken alueellisiin ja valtakunnallisiin tukimuotoihin saapui 86 Porvooseen sijoittuvaa hakemusta, joista 17 oli yhteisöjä. Hyvinkäältä lähtöisin olleita hakemuksia oli 27 (yhteisöjä 2) ja Lohjalta 17 (yhteisöjä 2).¹⁹

Kyseisinä vuosina avustusta tai apurahaa hakeneet porvoolaiset taiteilijat sijoittuvat myös varsin kattavasti taiteen koko kentälle. Eniten hakemuksia sijoittuu kirjallisuuden ja musiikin aloille (17), mutta runsaasti myös kuvataiteen ja näyttämötaiteen aloille (14). Hyvinkään tapauksessa hakemukset painottuvat muita taiteenaloja

19 Tilastosta ei ole poistettu päällekkäisyyksiä eli sama hakija on voinut hakea usealta taiteenalalta. Vuosien 2010 ja 2014 välillä on pientä vaihtelua, mutta yleiskuva säilyy ennallaan.

enemmän kuvataiteisiin (13/27). Tässä on ilmeisesti taustalla kaupungin tietoinen panostaminen kuvataiteisiin jo useamman vuosikymmenen ajan. Tällä tavalla tarkasteltuna ammattitaiteilijoita on näistä kunnista vähiten Lohjalla, mutta myös siellä asuu ja toimii ammattitaiteilijoita eri aloilla. Vuonna 2014 Taikeen saapuneista seitsemästätoista lohjalaislähtöisistä hakemuksista noin puolet sijoittui kuvataiteen ja musiikin aloille.

Taiteilijoilla voi olla laajempaa merkitystä kunnan kulttuurielämälle, jos he aktivoituvat esimerkiksi organisoimaan yhdistyksiä, järjestämään tapahtumia tai käyttävät verkostojaan taiteilijoiden saamiseksi esiintymään paikkakunnalla. Esimerkkinä tästä voi mainita lohjalaisen performanssitaiteilijan Pekka Kainulaisen ja Paikkarin performanssi -tapahtuman. Taiteilijoilla ja heidän toiminnallaan voi olla suurta merkitystä myös kunnan imagon ja identiteetin kannalta. Tämä asia nostetaan esille myös Hyvinkään kaupungin strategioissa (ks. tarkemmin strategioita koskevasta luvusta).

Kulttuurialan yritystoiminta

Osa paikallisista kulttuuritoimijoista toimii kaupallisilla markkinoilla. Tässä selvityksessä pyrittiin saamaan selville myös paikallista taide- ja kulttuurialan yritystoimintaa. Tältä osin tiedonkeruu jäi kuitenkin varmasti puutteelliseksi. Kaupallisen taide- ja kulttuuritoiminnan kattava selvittäminen olisi vaatinut enemmän aikaa ja useiden lähteiden hyödyntämistä.²⁰ Joitain kiinnostavia havaintoja voidaan kuitenkin tältäkin pohjalta tehdä.

Tärkeitä paikallisia kulttuuritoimijoita ovat ensinnäkin paikkakunnalla sijaitsevat elokuvateatterit. Näiden lisäksi toimintaa on paljon kahviloissa, baareissa ja ravintoloissa. Joissain tapauksissa kunta tukee näissä tiloissa tapahtuvaa kulttuuritoimintaa. Esimerkiksi Lohjalla Cafe Laurissa toteutettuihin konsertteihin on myönnetty kohdeavustusta.

Kaupungeista löytyy myös ohjelmatoimistoja ja tuotantoyhtiöitä, kuten Hyvä Meininki Music Hyvinkäällä. Tämän selvityksen perusteella kulttuurialan yritystoimintaa on etenkin Porvoossa, jossa erilaisten elävää musiikkia tarjoavien tilojen lisäksi löytyy muun muassa kirjallisuuden ja kirjoittamisen alan yritys²¹ ja osin kulttuuritoiminnaksi laskettavia visuaalisten taiteiden ja media-alan yrityksiä ja yritysyhteistyötä, esimerkiksi Magnusborgin studiot. Porvoossa vaikuttaa myös Aktiasäätiö, joka jakaa avustuksia kulttuurialan toimijoille.

20 Tällaisena lähteenä voi pitää esimerkiksi Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteriä.

21 Porvoon kaupunki myönsi vuonna 2014 avustusta Scribe Oy:n lasten ja nuorten kirjoituspajoihin.

Ulkopaikkakuntalaiset kulttuuritoimijat

Kulttuuripalveluja tarjoavat kunnissa paikkakuntalaisten lisäksi myös siellä vierai-levat toimijat. Myös tätä toimintaa pyrittiin kartoittamaan tässä selvityksessä tiedustelemalla sellaisia ulkopaikkakuntalaisia taide- ja kulttuurialan toimijoita, jotka toimivat kohdepaikkakunnilla säännöllisesti tai usein. Myös tässä tapauksessa kat-tava kuvaus olisi vaatinut enemmän aikaa ja useiden lähteiden hyödyntämistä. Alla oleva tarjoaa esimerkkejä siitä, miten varsinaisesti muualla sijaitsevat kulttuuritoi-mijat voivat vaikuttaa paikalliseen kulttuurielämään.

Hyvinkään tapauksessa Riihimäen Nuorisoteatterin ryhmistä osa toimii Hyvin-käällä. Teatteriryhmä tarjoaa myös taiteen perusopetuksen teatteritaiteen laajan oppi-määrän mukaista opetusta. Hyvinkääsalissa käy vuoden aikana paljon esiintyjiä eri puolilta Suomea. Lohjalla tärkeitä ulkopaikkakuntalaisia toimijoita ovat tämän sel-vityksen perusteella etenkin Laurentius-salissa konsertteja ja muita tapahtumia jär-jestävät ohjelmatoimistot ja vierailevat esiintyjät.

Ulkopaikkakuntalaisten toimijoiden merkitys vaikuttaa tämän selvityksen keräämien tietojen nojalla erityisen suurelta Porvoossa. Avanti! ry:n järjestämä Suvisoitto on jo mainittu edellä. Muissa kaupungeissa varsinaisesti sijaitsevista tai-detoimijoista Porvoolla ovat esiintyneet säännöllisesti esimerkiksi Teatteri Viirus, Skärgårdsteatern, Lohjan kaupunginorkesteri, Tapiola Sinfonietta, Kymi Sinfonietta ja Suomalainen Barokkiorkesteri. Kaupungissa ei ole omaa orkesteria, joten vierailu-toiminta painottuu ymmärrettävästi musiikkiin. Porvoon Taidetehtaan toiminnan osalta kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut on tehnyt eri toimijoiden kanssa yhteistyösopimuksia konserttien ja muiden esitysten ostamisesta.

Kunnan kulttuuritoiminnan kustannukset

Kuntien kulttuuritoiminnan kuvailua vasten on hyvä tarkastella selvityskaupunkien kulttuuritoiminnan kustannuksia. Hyvinkään, Lohjan ja Porvoon kaupungeille lähe-tettiin kysely, jossa tiedusteltiin kunnan vuoden 2014 tilinpäätökseen perustuvia kustannus- ja tuottotietoja koskien seuraavia kysymysalueita:

- kirjastot
- taide- ja kulttuurilaitokset
- kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset
- taideoppilaitokset ja taiteen perusopetus
- kunnan yleinen kulttuuritoiminta
- muiden hallintokuntien kulttuuritoiminta.

Osa-alueet määritellään tarkemmin niitä koskevissa alaluvuissa. Kyselylomake seurasi edellä mainittua suurimpien kaupunkien kulttuuritoiminnan kustannusten tiedonkeruulomaketta hieman yksinkertaistettuna (ks. Ruusuvirta ja Saukkonen 2014).

Tässä yhteydessä tarkastellaan etupäässä nettokäyttökustannuksia, jotka on saatu vähentämällä käyttökustannuksista (toimintamenot, poistot ja arvonalentumiset, laskennalliset menot) käyttötuotot (toimintatulot, laskennalliset tulot).²² Tiedot on saatettu mahdollisimman vertailukelpoisiksi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kaikkien kaupunkien osalta mukaan on laskettu vyörytettävät kustannuserät selvityksen tekijöille annettujen tietojen mukaisesti sekä sisäiset vuokrat, ml. pääomavuokrat ja niiden korot.²³

Ennen kustannustietojen esittelyä on syytä korostaa, että alla esiteltävät luvut ovat ainoastaan tietoja kunnan tilinpäätöksessä ilmenevistä kulttuuritoiminnan kustannuksista. Kyseessä eivät siis ole kaiken kaupungeissa tapahtuvat kulttuuritoiminnan kaikki kustannukset ja tuotot, vaan ainoastaan ne, jotka näkyvät kunnan tilinpäätöksessä. Niiden perusteella ei myöskään voi tehdä suoria päätelmiä esimerkiksi kulttuuripalvelujen laadusta tai niiden tuottamisen kalleudesta.

Kulttuuritoiminnan kokonaiskustannukset

Kulttuuritoiminnan kokonaisnettokäyttökustannukset olivat vuonna 2014 Hyvinkäällä noin 5,4 miljoonaa euroa, Lohjalla noin 7,7 miljoonaa euroa sekä Porvoossa noin 8,3 miljoonaa euroa. Koska kunnat ovat väkimäärältään melko samankokoisia, kuntien keskinäiset erot pysyvät kutakuinkin samoina, kun tarkastellaan kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksia asukasta kohden laskettuna. Hyvinkään tapauksessa tämä luku oli noin 116, Lohjalla noin 162 ja Porvoossa noin 166 euroa/asukas. (Taulukko 2, liitetaulukko 1.)

TAULUKKO 2. *Kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannukset vuonna 2014, 1000 €*

	Nettokäyttö- kustannukset yhteensä	Euroa / asukas
Hyvinkää	5 384	116
Lohja	7 717	162
Porvoo	8 253	166

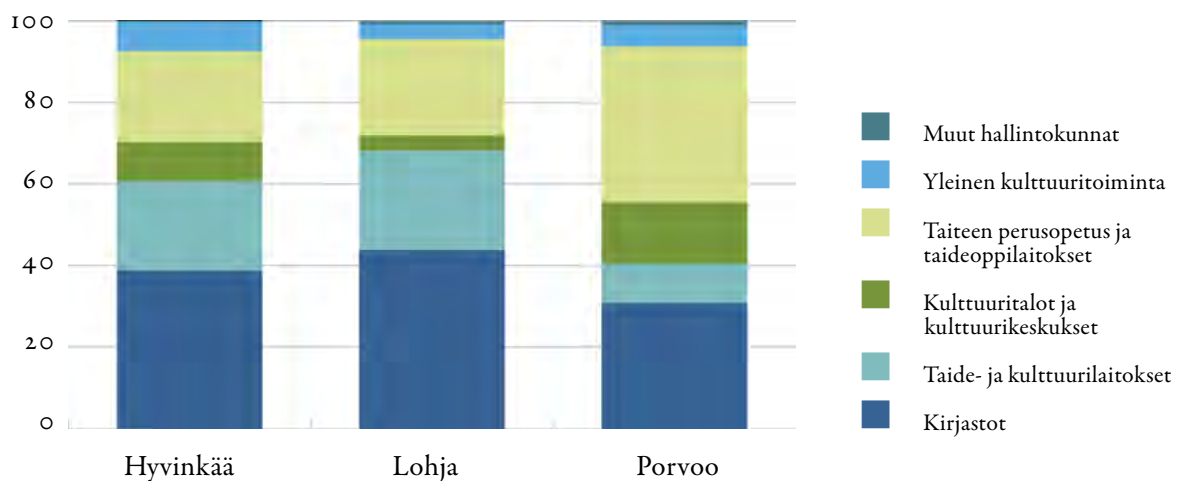
22 Toimintamenoissa käytettiin Tilastokeskuksen talous- ja toimintatilaston mukaisia menolajeja, joita olivat henkilöstömenot, palvelujen ostot, aineet, tarvikkeet ja tavarat, vuokramenot (sisäiset ja ulkoiset) sekä muut menot. Lisäksi toimintamenoissa kysyttiin kaupunkien yksityisille kulttuuritoimijoille antamia avustuksia. Muiden hallintokuntien kulttuurikustannukset jaettiin avustuksiin sekä muihin kulttuurimenoihin. Toimintatulot jakautuivat kyselylomakkeessa myyntituloihin, maksuihin, tukiin ja avustuksiin, vuokratuloihin sekä muihin tuloihin. Laskennallisille menoille (poistot ja arvonalentumiset sekä laskennalliset menot) ja tuloille oli oma kohtansa lomakkeessa käyttökustannusten ja käyttötuottojen taulukoissa. Muiden hallintokuntien kulttuuritoiminnan osalta pyydettiin erittelemään vain kustannuksista avustukset ja muut kulttuurimenot sekä tuotot yhteensä.

23 Sisäisten vuokrien, poistojen sekä laskennallisten menojen ja tulojen osalta kuntien käytännöt eivät ole täysin yhtenäisiä, joten tältä osin täyttä vertailukelpoisuutta ei ole saavutettu.

Osa-alueittain tarkasteltuna kirjastotoiminnan osuus oli kaikissa kunnissa suuri, Hyvinkäällä 38,8 prosenttia, Lohjalla 43,8 prosenttia ja Porvoossa 30,8 prosenttia. Taide- ja kulttuurilaitosten rahoituksessa oli suuria eroja kuntien välillä. Hyvinkäällä ja Lohjalla tämän osa-alueen nettokäyttökustannusten suhteellinen osuus kaikista kustannuksista oli 22,0 ja 24,4 prosenttia, kun taas Porvoossa selvästi vähemmän, 9,7 prosenttia. Tämä ero heijastaa edellisessä luvussa esiteltyjä eroja kaupunkien taide- ja kulttuurilaitosrakenteessa. (Kuvio 1; liitetaulukko 1.)

Vastaavasti Porvoon Taidetehtaan toiminnan seurauksena Porvoossa kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten osa-alue oli nettokäyttökustannuksilla tarkasteltuna selvästi suurin, lähes viisitoista prosenttia. Porvoossa myös taiteen perusopetuksen ja taideoppilaitosten osuus oli suurempi kuin kahdessa muussa kaupungissa. Itse asiassa tämän osa-alueen osuus oli Porvoossa suurempi kuin minkään muun osa-alueen, 38,2 prosenttia. Taustalla vaikuttavat usean kunnan alueella taiteen perusopetusta tarjoavat porvoolaiset oppilaitokset, joista tarkemmin myöhemmin.

KUVIO 1. *Kulttuuritoiminnan eri osa-alueiden osuudet kunnittain, %*

Yleisen kulttuuritoiminnan osuus oli kaikissa kaupungeissa pienehkö, 3,6–7,4 prosenttia. Muiden hallintokuntien kulttuuritoiminnan kustannustietoja saatiin selville Lohjalta ja Porvoosta. Molemmissa kaupungeissa muiden hallintokuntien esille saadut nettokäyttökustannukset muodostivat alle prosentin kaikista kustannuksista.

Suomalaisen kulttuuritoiminnan rahoituksen selvittämisen ja kuntien välisen vertailun yksi ongelmakohta on se, että asukaskohtaisten valtionosuuksien lisäksi valtio rahoittaa valtionosuuden piirissä olevia taide- ja kulttuurilaitoksia eli museoita, teattereita ja orkestereita henkilötyövuosien sekä taiteen perusopetuksen oppilaitoksia opetustuntien perusteella tietyn laskennallisen perusteen ja yksikköhinnan mukaisesti. Kun on kyse kunnan julkishallinnolliseen organisaatioon kuuluvasta

toimijasta, kunta saa tämän valtionosuuden yleiskatteisena itselleen, jolloin nämä valtionosuudet sisältyvät myös kunnan tilinpäätökseen. Sen sijaan yksityisoikeudellisesti organisoituneet toimijat – myös silloin kun ne ovat osa ns. kuntakonsernia – saavat valtionosuuden suoraan itselleen, eikä tämä valtion taloudellinen tuki siten näy kunnan tilinpäätöstiedoissa.

Tämä näkyy selvästi myös tämän selvityksen kohdekuntien tapauksessa, ja se on syytä huomioida kuntien kulttuuritoiminnan kustannuksia tarkasteltaessa. Vuonna 2014 asukaskohtaisia sekä henkilötyövuosi- ja opetustuntikohtaisia valtionosuuksia sisältyi kuntien tilinpäätöksiin epätasaisesti: Hyvinkäällä noin 1,2 miljoonaa, Lohjalla noin 2,5 miljoonaa ja Porvoossa noin 2,9 miljoonaa euroa (taulukko 3). Ero yhtäältä Hyvinkään ja toisaalta Lohjan ja Porvoon välillä johtuu etenkin siitä, että valtionosuuden piirissä oleva Hyvinkään musiikkiopisto on yksityinen toimija kun taas Länsi-Uudenmaan musiikkiopisto ja Porvoonseudun musiikkiopisto ovat kunnallisia taideoppilaitoksia. Valtionosuuden piirissä oleva Hyvinkään orkesteri on niin ikään yksityinen taidelaitos. (Taulukko 3.)

TAULUKKO 3. *Kuntien kulttuuritoimintaan vuonna 2014 myönnetyt laskennalliset valtionosuudet, €²⁴*

	Kirjastot	Museot	Teatterit	Orkesterit	Taiteen perusopetus	Yleinen kulttuuri-toiminta	YHTEENSÄ
Hyvinkää	850 956	154 548	-	-	117 179	47 185	1 169 868
Lohja	886 866	128 790	-	494 554	988 122	49 177	2 547 509
Porvoo	915 087	-	-	-	1 963 498	50 742	2 929 327

Lähde: Opetushallitus 2014, valtiovarainministeriö 2013.

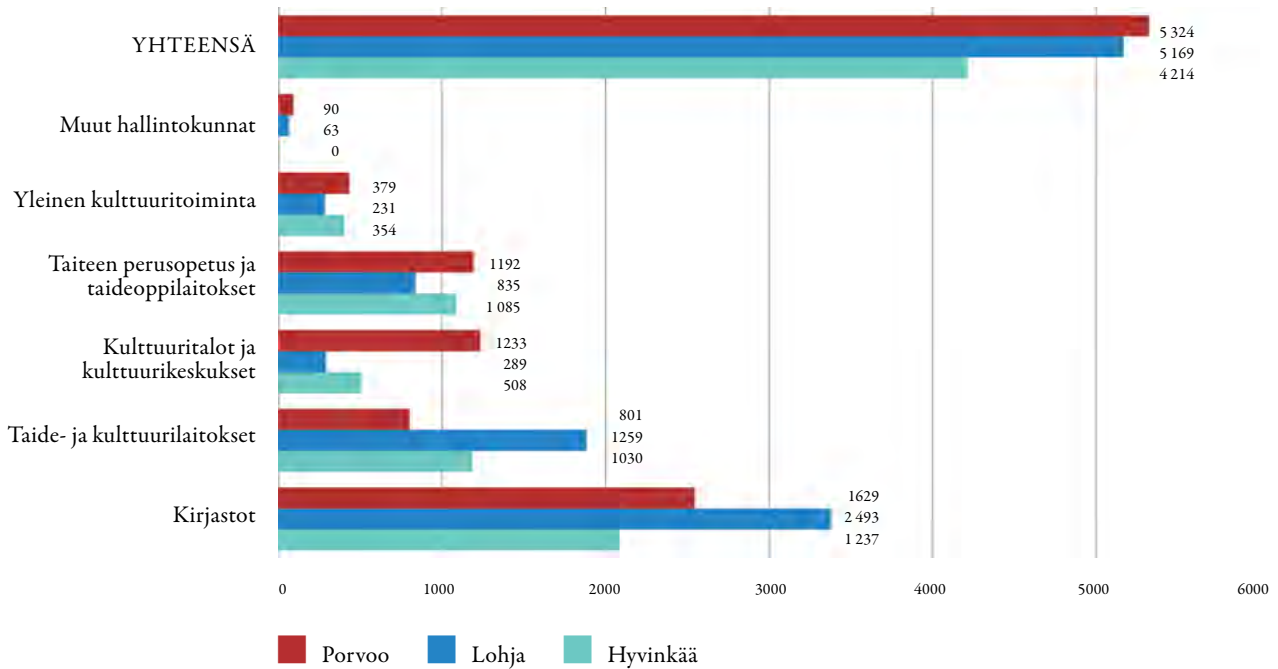
Jos kuntien saamat laskennalliset valtionosuudet vähennetään edellä esitellyistä kulttuuritoiminnan kokonaisnettokäyttökustannuksista, kaupunkien väliset erot tasoittuvat merkittävästi. Vaikutus on erityisen suuri juuri taiteen perusopetuksen ja taideoppilaitosten osa-alueella, mutta se näkyy myös taide- ja kulttuurilaitosten osa-alueella. Valtionosuuksien huomioimisella ei ole merkitystä kirjastojen eikä yleisen

24 Hyvinkään museotoiminnan valtionosuus sisältää Hyvinkään taidemuseon valtionosuuden, Lohjan vastaava luku Lohjan Museon valtionosuuden. Lohjan orkesteritoiminnan valtionosuus sisältää Lohjan kaupunginorkesterin valtionosuuden. Hyvinkään taiteen perusopetuksen valtionosuuteen sisältyy Lasten ja nuorten kuvataidekoulun valtionosuus. Lohjalla vastaavaan lukuun kuuluu Länsi-Uudenmaan musiikkiopiston ja Porvoolla puolestaan Porvoonseudun musiikkiopiston sekä Porvoon lasten ja nuorten taidekoulun valtionosuus. Lohjalla ja Porvoossa taiteen perusopetusta järjestetään myös vapaan sivistystyön rahoituksen piirissä olevien kansalaisopistojen alla. Näiden opistojen tuntiperusteiset valtionosuudet eivät ole mukana taulukon tiedoissa.

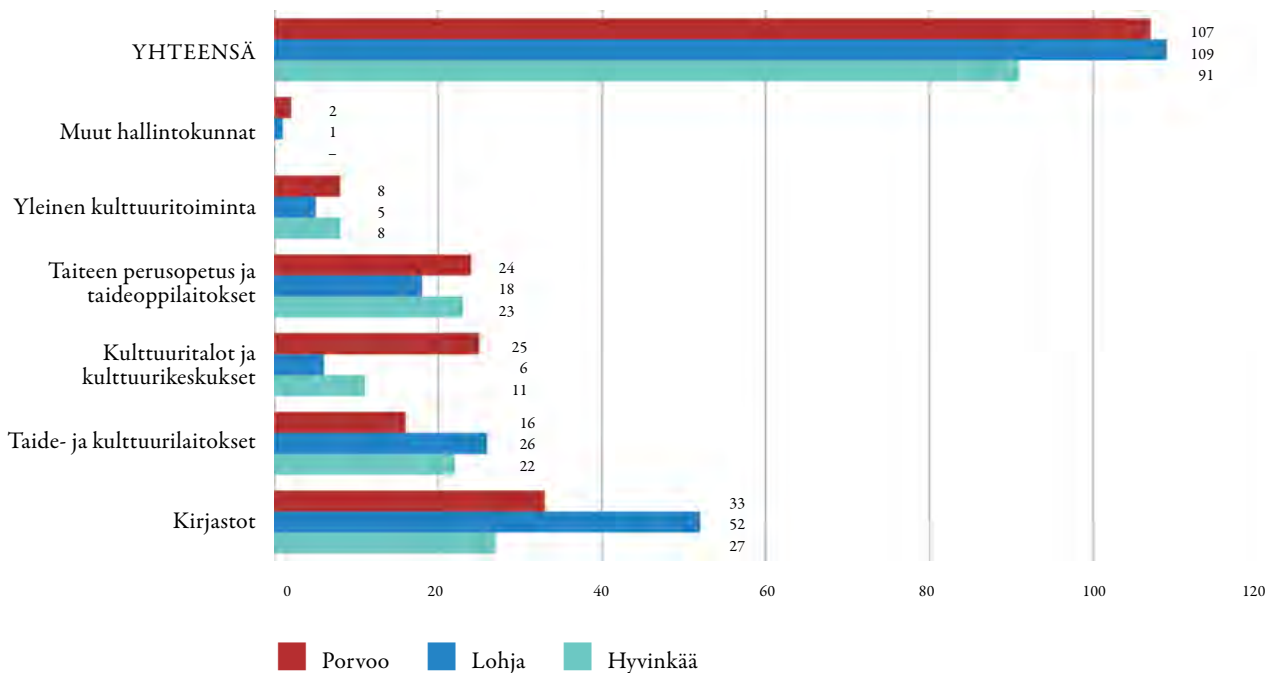

kulttuuritoiminnan osa-alueilla, koska näiden osalta kunnat saavat valtionosuuden asukasmäärän mukaan. Pienehköjä (noin 20 000 €) asukaskohtaisia valtionosuuksia sisältyy myös taiteen perusopetuksen ja taideoppilaitosten osa-alueelle. (Kuviot 2 ja 3.)

KUVIO 2. Kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannukset vuonna 2014, 1000 €, kaupunkien saamat laskennalliset valtionosuudet vähennetty

KUVIO 3. Kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannukset asukasta kohden vuonna 2014, €, kaupunkien saamat laskennalliset valtionosuudet vähennetty

Kirjasto sekä taide- ja kulttuurilaitokset

Kirjastotoiminnan kustannukset olivat vuonna 2014 näistä selvityskunnista korkeimmat Lohjalla, mikä heijastaa kaupungin muita kuntia laajempaa kirjastoverkkoa. Ero muihin kuntiin muodostuu etenkin kiinteistökustannuksiin kuuluvista pääoma- vuokrasta ja niiden koroista, jotka sisältyvät alla olevassa taulukossa laskennallisiin menoihin. Kirjastotoiminnan henkilöstömenot olivat itse asiassa näistä kolmesta kaupungista korkeimmat Porvoossa. Porvoon tapauksessa kirjaston poistot eivät sisällyneet vuoden 2014 kirjaston tilinpäätöstietoihin, vuonna 2013 ne olivat 122 000 euroa. Porvoon kirjastotoiminnan tuottoihin sisältyy valtionavustus maakuntakirjastotoimintaan (130 000 €). (Taulukko 4.)

TAULUKKO 4. Kirjastotoiminnan kustannukset, 1000 €

Kustannukset	Hyvinkää	Lohja	Porvoo
Henkilöstömenot	1 217	1 551	1 647
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	345	406	353
Palvelujen ostot	264	373	355
Vuokramenot ulkoiset	15	39	7
Vuokramenot sisäiset	215	239	451
Muut menot	0	9	5
Poistot ja laskennalliset menot	137	928	0
<i>Kustannukset yhteensä</i>	2 193	3 545	2 818
Tuotot			
Myyntitulot	9	13	0
Maksut	29	27	0
Tuet ja avustukset	20	52	185
Vuokratulot	0	16	6
Muut tulot	47	57	83
Laskennalliset tulot	0	0	0
<i>Tuotot yhteensä</i>	105	165	274
Nettokustannukset	2 088	3 380	2 544
Kirjastotoiminnan laskennalliset valtionosuudet	851	887	915

Taide- ja kulttuurilaitoksella tarkoitettiin kyselyssä kunnallista tai kunnalta vuotuista kiinteää avustusta saavaa museota, teatteria tai orkesteria, joka saa lakisääteistä valtionosuutta tai harkinnanvaraista valtion toiminta-avustusta tai joka on muuten ammattimainen toimija museo- tai orkesteritoiminnan tai näyttämötaiteen alalla.²⁵ Taidelaitokseksi määriteltiin kuntien välisen vertailun vuoksi tässä yhteydessä myös puoliammattillinen Lohjan Teatteri. Taide- ja kulttuurilaitoksiksi laskettiin myös valtakunnalliset erikoismuseot, tässä tapauksessa niihin kuuluu Hyvinkäällä sijaitseva Rautatiemuseo.

Taide- ja kulttuurilaitosten osalta Hyvinkään nettokäyttökustannukset muodostuvat suurimmaksi osaksi museotoiminnasta (Hyvinkään kaupunginmuseo, Hyvinkään taidemuseo). Hyvinkään orkesteria kaupunki avusti 150 000 eurolla vuonna 2014. Porvoossa on tämän selvityksen rajauksen mukaisesti taide- ja kulttuurilaitosten kustannuksia ainoastaan museotoiminnan alueella. Nämä kustannukset muodostuvat suurimmaksi osaksi avustuksista yksityisille toimijoille, etenkin Porvoon museoyhdistykselle. Yrjö A. Jäntin Taidetehtaalla sijaitsevan taidekokoelman kustannukset on tässä selvityksessä sisällytetty kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten osa-alueelle.

Lohjalla yli puolet taide- ja kulttuurilaitosten nettokäyttökustannuksista koostuu kunnallisen Lohjan kaupunginorkesterin kustannuksista, ja sen lisäksi kustannustiedoissa näkyvät niin ikään kunnallisten Lohjan Museon ja Lohjan Teatterin kustannukset. Kaupunki ei avustanut vuonna 2014 tämän selvityksen määritelmän mukaisia taide- ja kulttuurilaitoksia. Koska kaikki taide- ja kulttuurilaitokset ovat Lohjalla kunnallisia toimijoita, tämän osa-alueen tuotot ovat muita kuntia selvästi suuremmat. (Taulukko 5a; 5b.) Lakisääteiset valtionosuudet eivät siis sisälly käyttötuottoihin. Sen sijaan valtion harkinnanvaraiset avustukset ovat mukana tuotoissa.

Taiteen perusopetus ja taideoppilaitokset

Kyselyssä selvitettiin myös kunnallisten ja kunnan avustamien taideoppilaitosten sekä lainmukaisen²⁶ taiteen perusopetuksen kustannukset ja tuotot. Tiedot kysyttiin erikseen taideoppilaitosten sekä kansalais- ja työväenopistojen osalta. Taideoppilaitoksia ovat musiikki- ja tanssiopistot, kuvataide- ja käsityökoulut, teatteri- ja sirkuskoulut sekä sanataide- ja arkkitehtuurikoulut. Kyselylomakkeeseen ei merkitty ammattiin johtavaa taideopetusta eikä kansalais- ja työväenopistojen muuta kurssitoimintaa.

Taiteen perusopetuksen ja taideoppilaitosten osa-alueella oli kuntien nettokäyttökustannuksissa suuria eroja. Taideoppilaitosten nettokustannukset olivat vuonna 2014 Hyvinkäällä noin 1,2 miljoonaa euroa, Lohjalla noin 1,8 miljoonaa euroa ja Porvoossa noin 3,2 miljoonaa euroa (taulukko 6). Kustannukset muodostuvat suurimmaksi osaksi lakisääteisen taiteen perusopetuksen kustannuksista ja

25 Teatteritoiminta on kulttuuritoiminnan tiedonkeruuhankkeissa sisältänyt puhe- ja tanssiteatterin, sirkuksen sekä oopperan.

26 Laki taiteen perusopetuksesta, 1998/633.

TAULUKKO 5A. Taide- ja kulttuurilaitosten kustannukset, 1000 €

Hyvinkää

Kustannukset	Museot	Teatterit	Orkesterit	YHTEENSÄ
Henkilöstömenot	491	0	0	491
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	65	0	0	65
Palvelujen ostot	147	0	0	147
Vuokramenot ulkoiset	9	0	0	9
Vuokramenot sisäiset	186	0	0	186
Muut menot	0	0	0	0
Avustukset	150	0	150	300
Poistot ja laskennalliset menot	62	0	0	62
<i>Kustannukset yhteensä</i>	1 110	0	150	1 260

Lohja

Kustannukset	Museot	Teatterit	Orkesterit	YHTEENSÄ
Henkilöstömenot	310	148	1 053	1 511
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	37	25	25	87
Palvelujen ostot	108	39	380	527
Vuokramenot ulkoiset	66	7	13	86
Vuokramenot sisäiset	100	55	12	167
Muut menot	1	5	8	14
Avustukset	0	0	0	0
Poistot ja laskennalliset menot	39	79	65	183
<i>Kustannukset yhteensä</i>	661	358	1 556	2 575

Porvoo

Kustannukset	Museot	Teatterit	Orkesterit	YHTEENSÄ
Henkilöstömenot	148	0	0	148
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	5	0	0	5
Palvelujen ostot	18	0	0	18
Vuokramenot ulkoiset	0	0	0	0
Vuokramenot sisäiset	42	0	0	42
Muut menot	8	0	0	8
Avustukset	644	0	0	644
Poistot ja laskennalliset menot	0	0	0	0
<i>Kustannukset yhteensä</i>	865	0	0	865

TAULUKKO 5B. *Taide- ja kulttuurilaitosten tuotot ja nettokustannukset, 1000 €*

Hyvinkää				
Tuotot	Museot	Teatterit	Orkesterit	YHTEENSÄ
Myyntitulot	19	0	0	19
Maksut	7	0	0	7
Tuet ja avustukset	41	0	0	41
Vuokratulot	1	0	0	1
Muut tulot	7	0	0	7
Laskennalliset tulot	0	0	0	0
<i>Tuotot yhteensä</i>	75	0	0	75
Nettokustannukset	1 035	0	150	1 185
Taide- ja kulttuurilaitosten laskennalliset valtionosuudet	155	0	0	155
Lohja				
Tuotot	Museot	Teatterit	Orkesterit	YHTEENSÄ
Myyntitulot	5	29	153	187
Maksut	110	104	235	449
Tuet ja avustukset	26	5	22	53
Vuokratulot	4	0	0	4
Muut tulot	0	0	0	0
Laskennalliset tulot	0	0	0	0
<i>Tuotot yhteensä</i>	145	138	410	693
Nettokustannukset	516	220	1 146	1 882
Taide- ja kulttuurilaitosten laskennalliset valtionosuudet	129	0	495	624
Porvoo				
Tuotot	Museot	Teatterit	Orkesterit	YHTEENSÄ
Myyntitulot	16	0	0	16
Maksut	48	0	0	48
Tuet ja avustukset	0	0	0	0
Vuokratulot	0	0	0	0
Muut tulot	0	0	0	0
Laskennalliset tulot	0	0	0	0
<i>Tuotot yhteensä</i>	64	0	0	64
Nettokustannukset	801	0	0	801
Taide- ja kulttuurilaitosten laskennalliset valtionosuudet	0	0	0	0

TAULUKKO 6. Taideoppilaitosten ja taiteen perusopetuksen kustannukset, 1000 €

Kustannukset	Hyvinkää	Lohja	Porvoo
Henkilöstömenot	223	1 552	3 825
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	27	27	99
Palvelujen ostot	32	153	668
Vuokramenot ulkoiset	19	3	468
Vuokramenot sisäiset	227	54	129
Muut menot	2	3	87
Avustukset	735	150	37
Poistot ja laskennalliset menot	23	315	0
<i>Kustannukset yhteensä</i>	1 288	2 257	5 313
Tuotot	Hyvinkää	Lohja	Porvoo
Myyntitulot	0	97	555
Maksut	79	336	1 417
Tuet ja avustukset	0	0	171
Vuokratulot	0	1	0
Muut tulot	7	0	15
Laskennalliset tulot	0	0	0
<i>Tuotot yhteensä</i>	86	434	2 158
Nettokustannukset			
Laskennalliset valtionosuudet taiteen perusopetukseen	1 202	1 823	3 155
	117	988	1 963

tuotoista. Lohjalla ja Porvoossa taiteen perusopetusta annettiin taideoppilaitosten lisäksi jonkin verran myös paikallisissa kansalaisopistoissa.

Bruttokäyttökustannusten ja tuottojen tarkastelu tuo esiin kaupunkien erilaiset toimintamallit. Jos katsotaan bruttokäyttökustannuksia, Porvoon taideoppilaitosten kustannukset olivat vuonna 2014 muita kuntia selvästi korkeammat, noin 5,3 miljoonaa euroa. Etenkin myyntituotoista ja maksuista muodostuvat taideoppilaitosten tuotot olivat kuitenkin muiden kaupunkien vastaavia tuottoja niin ikään selvästi suuremmat, noin 2,1 miljoonaa euroa. Nämä tuotot muodostuvat etenkin kymmenen kunnan alueella palveluja tarjoavan Porvoonseudun musiikkiopiston toiminnasta.

Hyvinkään tapauksessa tämän osa-alueen kustannukset muodostuvat suureksi osaksi kaupungin Hyvinkään musiikkiopistolle myöntämästä avustuksesta. Kyseinen avustus oli 638 000 € vuonna 2014. Kunnan oman organisaation kustannukset

koostuvat Lasten ja nuorten kuvataidekoulun kustannuksista. Koska musiikkiopisto on yksityinen toimija, kunnan taiteen perusopetuksesta saavat tuotot ovat vastaavasti muita kuntia pienemmät. Lohjan tapauksessa kustannukset jakautuvat kunnallisen Länsi-Uudenmaan musiikkiopiston kustannuksiin sekä eri toimijoille myönnettyihin avustuksiin.

Erityisesti tässä yhteydessä on lukuja vertailtaessa syytä huomioida, että selvityksen kaupungit ovat saaneet kunnalliseen taiteen perusopetukseen laskennallista opetustuntiperusteista valtionosuutta. Näitä valtionosuuksia Porvoo sai siis vuonna 2014 miltei kaksi miljoonaa euroa, Lohja lähes miljoona euroa ja Hyvinkää noin 120 000 euroa (taulukko 6).²⁷ Valtionosuuksien huomioiminen tasaa kuntien taideoppilaitosten nettokäyttökustannuksia merkittävästi.

Kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset

Kulttuuritaloihin ja kulttuurikeskuksiin kuuluivat kyselyssä kulttuuritalot, konsertti- ja kongressitalot sekä lastenkulttuurikeskukset.²⁸ Tähän kohtaan ei lähtökohtaisesti merkitty erilaisia galleriatiloja tai yksittäisiä konserttisaleja, eikä muita kulttuuritiloja, jotka esimerkiksi pääasiallisesti toimivat kulttuuritoimijoiden kokous- tai harjoitustiloina. Sekä Hyvinkääsali että Lohjan Laurentius-sali on kuitenkin sisällytetty tähän osa-alueeseen.

Hyvinkäällä tämän osa-alueen kustannukset koostuvat kunnallisen Hyvinkääsalin kustannuksista sekä Villa Artussa toimivalle Lasten ja nuorten taidekeskukselle myönnetystä avustuksesta. Hyvinkääsalin toiminnasta tulee kunnalle myös tuottoja. Lohjan tapauksessa kustannustietoihin sisältyvät Kässän talon ylläpitokustannukset sekä Laurentius-salin käyttökustannukset. Molemmissa tapauksessa tilojen käytöstä seuraa kunnalle myös vuokratuloja.

Kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten osa-alueella nettokäyttökustannukset olivat korkeimmat Porvoossa, jossa tämän alueen kustannukset muodostuvat suureksi osaksi kaupungin Porvoon Taidetehtaalte myöntämästä avustuksesta. Kaupunginhalitus myönsi vuonna 2014 Event Factory Oy:lle 700 000 euron toiminta-avustuksen. Kunnallisen Yrjö A. Jäntin taidekokoelman kustannukset sisältyvät siis myös tälle alueelle osana Taidetehtaan kustannuksia. (Taulukko 7a; 7b.)

27 Kansalaisopistojen tuntiperusteiset valtionosuudet eivät sisälly taulukon valtionosuuksia koskeviin lukuihin.

28 Elokuvan, valokuvan tai tanssin alueellisia keskuksia ei näissä kaupungeissa ollut. Kulttuuritalolla tarkoitettiin lähtökohtaisesti sellaista kunnan omaa hallinnollista yksikköä tai kunnalta vuotuista avustusta saavaa yksikköä, jolla on omaa kulttuuritoimintaa. Konsertti- ja kongressitalolla tarkoitettiin sellaista kokonaisuutta, jossa järjestetään kulttuuritapahtumia mutta jossa myös muulla toiminnalla kuten kokouksilla ja kongresseilla on merkittävä osuus. Lastenkulttuurikeskuksella tarkoitettiin sellaista kunnan omaa erillistä hallinnollista yksikköä tai kunnan vuotuista avustusta saavaa yksikköä, joka keskittyy erityisesti lastenkulttuuriin.

TAULUKKO 7A. *Kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten kustannukset, 1000 €***Hyvinkää**

Kustannukset	Kulttuuri- talot	Konsertti- ja kongressitalot	Lasten- kulttuuri- keskukset	YHTEENSÄ
Henkilöstömenot	0	283	0	283
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0	30	0	30
Palvelujen ostot	0	146	0	146
Vuokramenot ulkoiset	0	49	0	49
Vuokramenot sisäiset	0	11	0	11
Muut menot	0	0	0	0
Avustukset	0	1	200	201
Poistot ja laskennalliset menot	0	29	0	29
<i>Kustannukset yhteensä</i>	0	549	200	749

Lohja

Kustannukset	Kulttuuri- talot	Konsertti- ja kongressitalot	Lasten- kulttuuri- keskukset	YHTEENSÄ
Henkilöstömenot	7	69	0	76
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1	3	0	4
Palvelujen ostot	11	34	0	45
Vuokramenot ulkoiset	0	0	0	0
Vuokramenot sisäiset	37	24	0	61
Muut menot	0	0	0	0
Avustukset	0	0	0	0
Poistot ja laskennalliset menot	47	104	0	151
<i>Kustannukset yhteensä</i>	103	234	0	337

Porvoo

Kustannukset	Kulttuuri- talot	Konsertti- ja kongressitalot	Lasten- kulttuuri- keskukset	YHTEENSÄ
Henkilöstömenot	0	112	0	112
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0	2	0	2
Palvelujen ostot	0	61	0	61
Vuokramenot ulkoiset	0	0	0	0
Vuokramenot sisäiset	0	288	0	288
Muut menot	0	79	0	79
Avustukset	0	774	0	774
Poistot ja laskennalliset menot	0	0	0	0
<i>Kustannukset yhteensä</i>	0	1 316	0	1 316

TAULUKKO 7B. *Kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten tuotot ja nettokustannukset, 1000 €***Hyvinkää**

Tuotot	Kulttuuri- talot	Konsertti- ja kongressitalot	Lasten- kulttuuri- keskukset	YHTEENSÄ
Myyntitulot	0	2	0	2
Maksut	0	158	0	158
Tuet ja avustukset	0	0	0	0
Vuokratulot	0	72	0	72
Muut tulot	0	9	0	9
Laskennalliset tulot	0	0	0	0
<i>Tuotot yhteensä</i>	0	241	0	241
Nettokustannukset	0	308	200	508

Lohja

Tuotot	Kulttuuri- talot	Konsertti- ja kongressitalot	Lasten- kulttuuri- keskukset	YHTEENSÄ
Myyntitulot	0	0	0	0
Maksut	0	0	0	0
Tuet ja avustukset	0	0	0	0
Vuokratulot	5	43	0	48
Muut tulot	0	0	0	0
Laskennalliset tulot	0	0	0	0
<i>Tuotot yhteensä</i>	5	43	0	48
Nettokustannukset	98	191	0	289

Porvoo

Tuotot	Kulttuuri- talot	Konsertti- ja kongressitalot	Lasten- kulttuuri- keskukset	YHTEENSÄ
Myyntitulot	0	51	0	51
Maksut	0	29	0	29
Tuet ja avustukset	0	0	0	0
Vuokratulot	0	2	0	2
Muut tulot	0	1	0	1
Laskennalliset tulot	0	0	0	0
<i>Tuotot yhteensä</i>	0	83	0	83
Nettokustannukset	0	1 233	0	1 233

Yleinen kulttuuritoiminta ja muiden hallintokuntien kulttuuritoiminta

Kunnan yleinen kulttuuritoiminta määriteltiin kyselyssä kattamaan kaiken muun varsinaisen kulttuuritoimen hallinnon alla toteutetun toiminnan, joka ei kuulunut taide- ja kulttuurilaitosten, kulttuuritalojen ja -keskusten eikä taideoppilaitosten ja taiteen perusopetuksen osa-alueiden alle. Muiden hallintokuntien kulttuurikustannukset käsittävät puolestaan muun kuin varsinaisen kulttuuritoimen alla tapahtuvan kulttuuritoiminnan, joka ei kuulunut taide- ja kulttuurilaitosten, kulttuuritalojen ja -keskusten eikä taideoppilaitosten ja taiteen perusopetuksen osa-alueiden alle.

Yleisen kulttuuritoiminnan kustannustiedot (taulukko 8) eivät ole täysin vertailukelpoisia, koska kunnissa on vaihtelua sen mukaan, mitä tähän kohtaan on sisällytetty. Etenkin Porvoon tapauksessa on syytä huomioida kustannusten jakautuminen Taidetehtaalla sijaitsevan kunnan kulttuuritoimen hallinnon sekä kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten osa-alueelle sisältyvien Taidetehtaan varsinaisten kustannusten kesken. Pääsääntöisesti tälle osa-alueelle sisältyvät kuitenkin kaupunkien kulttuuritoimen hallinnon henkilöstö- ja tilakustannukset.

Lisäksi tämän osa-alueen lukuihin sisältyvät ne avustukset, joita ei ole kirjattu muille kyselyn osa-alueille. Erot kaupunkien välillä eivät ole suuria, mutta tässäkin kohdassa käy ilmi Lohjan kulttuuritoiminnan muita kaupunkeja vahvempi perustuminen kunnan oma julkishallinnollisen organisaation tuottamaan toimintaan. Hyvinkäällä ja Porvoossa avustustoiminta on puolestaan laajempaa. Kaikki selvityksen kohdekunnat avustavat kulttuuritoimijoita myös erilaisten tilajärjestelyjen ja vuokrasubventioiden kautta.²⁹ Näiden tukimuotojen taloudellista arvoa on vaikea arvioida yhteismitallisesti.

Kyselylomakkeen täyttäjiä pyydettiin tässä kohdassa kertomaan viiden suurimman avustuksen saajan nimet ja avustussummat tai vaihtoehtoisesti yli 5000 euron avustuksen saajat vuonna 2014. Lohjalla vain Teatteri Tralan avustus oli yli viisituhatta euroa (6000 €). Sen lisäksi kaupunki tuki avustuksilla muun muassa Lohjan Art & Music ry:tä, Soitinmusiikkiliittoa (Smoke and Fire -tapahtuma), Suomen Laulajain ja Soittajain Liiton Sulasol ry:n musiikkileiriä sekä Lohjan Laulupäiviä, joita järjestää samanniminen yhdistys.

Hyvinkäällä vastaavat avustukset koostuivat hieman suuremmista summista. Taito Uusimaa ry sai 15 000 euroa, teatteritoimintaa ylläpitävät Teatteri Päivölä ry 12 000 euroa, KulkuriTeatteri ry 12 000 euroa ja Teatteriyhdistys Buffonata 6000 euroa sekä Hyvinkään Taiteilijaseura 11 000 euroa. Lisäksi kaupunki on myöntänyt pienempiä avustuksia useille toimijoille.

Porvoo muodostaa molemmista kaupungeista siinä mielessä poikkeuksen, että kaupunki on myöntänyt yhden muita suuremman avustuksen Suvisoiton

29 Tiloja voidaan tarjota toimijoiden käyttöön alle markkinahinnan tai jopa ilmaiseksi.

järjestämisestä vastaavalle Avanti!lle (55 000 € vuonna 2014). Pienempiä avustuksia saivat muun muassa Porvoon teatteri -yhdistys ja Porvoon taideyhdistys. Porvoon kaupunki myöntää yhdelle nuorelle taiteen harjoittajalle Taiteilijatalon stipendiasunnon neljäksi vuodeksi kerrallaan.

Kustannukset	Hyvinkää	Lohja	Porvoo
Henkilöstömenot	37	111	216
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	10	10	11
Palvelujen ostot	105	110	48
Vuokramenot ulkoiset	2	16	0
Vuokramenot sisäiset	108	14	33
Muut menot	0	1	6
Avustukset	136	42	125
Poistot ja laskennalliset menot	9	15	0
<i>Kustannukset yhteensä</i>	407	319	439

Tuotot	Hyvinkää	Lohja	Porvoo
Myyntitulot	0	0	0
Maksut	0	10	4
Tuet ja avustukset	1	0	2
Vuokratulot	0	29	0
Muut tulot	5	0	3
Laskennalliset tulot	0	0	0
<i>Tuotot yhteensä</i>	6	39	9
Nettokustannukset	401	280	430
Laskennalliset valtionosuudet yleiseen kulttuuritoimintaan	47	49	51

TAULUKKO 8. Yleisen kulttuuritoiminnan kustannukset, 1000 €

Muiden hallintokuntien kulttuuritoiminnan kustannustietojen esille saaminen on usein vaikeata. Tässä yhteydessä tällä kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan siis sitä toimintaa, jota ei ole aikaisemmin kirjattu selvityksen muille osa-alueille. Joissain kaupungeissa yleishallinto päättää joistain suuremmista avustuksista esimerkiksi taidelaitoksille tai kulttuurikeskuksille. Hyvinkäällä taiteen perusopetus kuuluu ope-
tustoimen alaisuuteen. Nämä kustannukset on sisällytetty asianomaisiin kohtiin.

Selvityksen mukaan muut hallintokunnat rahoittivat tässä määritellyllä tavalla kulttuuritoimintaa Porvoossa 97 000 eurolla ja Lohjalla 63 000 eurolla. Molemmissa tapauksissa noin kolmannes kustannuksista muodostui kaupungin yleishallinnon päättämistä avustuksista tai muista menoista. Porvoon tapauksessa muiden hallintokuntien kulttuuritoiminnan kustannustietoja saatiin selville monista hallintokunnista, Lohjan tapauksessa yleishallinnon lisäksi opetustoimesta sekä sosiaali- ja terveystoimesta.

Porvoossa noin neljäsosa muiden hallintokuntien kulttuuritoiminnan kustannuksista muodostuu kulttuurisesta nuorisotyöstä. Myös Hyvinkäällä on alkanut vuonna 2014 kulttuurisen nuorisotyön kehittämishanke Kultti, jonka kustannukset eivät kuitenkaan sisälly tämän selvityksen lukuihin. Hankkeessa osallistetaan nuoria kulttuurin, taiteen ja tapahtumien äärellä, ja se sai toimintaansa avustusta Etelä-Suomen aluehallintovirastolta. Kaikissa kaupungeissa on koululaisille suunnattua kulttuuripolkutoimintaa. Kulttuuripolulla tarkoitetaan koulujen tai päiväkotien sekä kulttuuritoimijoiden välistä yhteistyötä esimerkiksi kulttuurilaitosvierailujen tai taidekasvatustyöpajoihin osallistumisen muodossa.

Selvityksen yhteydessä nousi esille kulttuurihankkeita, joista monet liittyvät lasten ja nuorten kulttuuritoimintaan, taiteen soveltavaan käyttöön terveys- ja vanhuspalveluissa sekä esimerkiksi maahanmuuttajien kotoutumista edistäviin projekteihin. Näitä hankkeita toteutetaan osin kunnan kulttuuritoimen, osin muiden hallintokuntien alaisuudessa.

Kuntien strateginen kehittäminen ja kulttuuri

Tässä luvussa käsitellään kolmen tapauskohdekaupungin strategioita ja muita asiakirjoja, jotka ohjaavat kaupunkien kulttuuripoliittista päätöksentekoa. Kulttuuripoliittiset kysymykset ovat kohdekaupungeissa mukana jo kaupunkistrategioissa, mikä tarjoaa jokaisen kaupungin kohdalla omanlaisen kehyksen, jonka pohjalta muita kulttuuripoliittisia asiakirjoja on laadittu. Varsinaista kulttuuripoliittista strategiaa ei näissä kaupungeissa ole, ja kulttuurisektoria ohjaavatkin erinäiset toimeenpano-ohjelmat. Seuraavaksi käydään läpi kunkin kaupungin kulttuuripoliittiset painotukset strategioiden ja muiden toimintaa ohjaavien asiakirjojen pohjalta.

Hyvinkää – kulttuuri identiteetin luojana ja vetovoimatekijänä

Hyvinkäällä kulttuuri ja taide nähdään strategisesti osana kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluita. Kulttuurin ja taiteen ajatellaan vahvistavan kaupungin identiteettiä ja houkuttelevuutta erityisesti nuorten asukkaiden silmissä. Hyvinkäällä panostetaan etenkin museoihin, mikä näkyy muun muassa siinä, että ainoat voimassa olevat varsinaiset kulttuuripoliittiset asiakirjat liittyvät museopalveluihin. Museot ovatkin Hyvinkäällä keskeisiä kulttuuripalvelutuottajia. Sekä kaupungin sisäisen yhteistyön

tiivistäminen että ulkopuolisten kanssa tehtävä ja alueellinen yhteistyö korostuvat strategioissa.

Kaupungin yleiset strategiat ja ohjelmat

Hyvinkään tuorein kaupunkistrategia on hyväksytty vuonna 2009. Strategia määrittää kaupungin tahtotilaa vuodelle 2017 ja luo myös näkemyksen pitkän aikavälin suunnasta. Strategian tavoitteiksi mainitaan innovatiivisuus, konkreettisuus ja toimeenpantavuus. Hyvinkää ymmärretään strategiassa osaksi metropolialuetta ja kaupunki profiloituu strategian mukaan taidekaupungiksi sekä Pohjois-Uudenmaan kulttuurin keskuksiksi. (Hyvinkään kaupunkistrategia 2009–2012.)

Strategiassa kulttuuri liitetään vahvasti osaksi muuta vapaa-aikaa, ja kulttuuri- ja vapaa-aikapääoma onkin yksi kaupungin merkittävimmistä strategisista pääomista. Strategiassa kulttuuria ja vapaa-aikaa pidetään erityisesti nuoria houkutteleva vetoimatekijänä. Hyvinkään identiteetin vahvistaminen on yksi kaupungin strategisista valinnoista ja kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut nähdään osana kaupungin identiteettiä. Hyvinkään missiossa todetaan, että ”Hyvinkää panostaa monipuolisiin harrastus- ja liikuntamahdollisuuksiin sekä vireään kulttuurielämänsä ylläpitoon ja kehittämiseen” (mt., 12).³⁰

Kulttuuri on vahvasti esillä myös Hyvinkään palvelustrategiassa, joka kohdistuu vuosille 2011–2017. Palvelustrategia on koostettu kaupungin strategian pohjalta ja se perustuu asukaslähtöisyyteen ja uudistumiseen. Strategiassa Hyvinkään yleisten kulttuuripalvelujen lähipalveluiksi mainitaan kulttuuriavustukset, tapahtumat ja tilaisuudet, kulttuurikävelyt, yhdistyksien tieto- ja neuvontapalvelut sekä yhdistys- ja näyttelytilan hoito. Museot nousevat strategiassa keskeisiksi palveluntuottajiksi:

Taidemuseo tuottaa keskitettynä palveluna taidemuseon tiloissa mm. museopedagogiikkaa päiväkodeille, kouluille (mm. Kulttuuripolku) sekä aikuisryhmille ja senioreille. Kaupunginmuseon ydinpalvelut, kokoelmatyö ja tutkimus sekä niistä johdetut palvelut eli näyttely- ja julkaisutoiminta sekä museo-opetuspalvelut tuotetaan keskitetysti ja ne palvelevat paikallisväestöä, mutta myös joiltain osin koko maata. (Hyvinkään kaupungin palvelustrategia vuoteen 2017, 10.)

Palvelustrategian mukaan Hyvinkää pyrkii keskittämään kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluita kaupungin tasolla yhdeksi kokonaisuudeksi ja kulttuuripalveluita keskittää Wanhalle Villatehtaalle. Kumppanuutta aiotaan tukea kehittämällä kulttuuri- ja vapaa-ajan sekä sivistystoimen yleisiä harkinnanvaraisia avustuksia kumppanuutta suosivaan suuntaan. Palvelustrategiassa todetaan myös, että kulttuuripalveluiden seudullista yhteistyötä tulisi tiivistää sekä pyrkiä löytämään yhteisiä toimintamalleja sekä imagollisia hankkeita, joihin olisi mahdollista hakea ulkopuolista rahoitusta.

30 Lisää kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden kehittämisestä löytyy tasapainotetusta tuloskortista strategian sivulta 22.

Seutuyhteistyötä vahvistetaan erityisesti museoiden osalta. Myös yhteistyö kolmannen sektorin kanssa tuodaan strategiassa esille.³¹

Kolmas kaupungin kulttuuripolitiikkaa sivuava voimassa oleva strategia on kaupunkistrategian pohjalta kirjoitettu sivistystoimen strategia vuodelta 2010. Kaupunkistrategiaa mukaillen strategiassa todetaan, että: ”Sivistyspalveluilla vahvistetaan kaupungin vetovoimatekijöitä – kulttuuri-identiteettiä ja omaleimaisuutta.” Paikallista taiteilijayhteisöä pidetään strategiassa kaupungin identiteettiä vahvistavana tunnettuustekijänä ja osaamispotentiaalina, ja taiteilijoiden luovan työn edellytyksiä pyritäänkin strategian mukaan tukemaan. Myös paikallishistorian merkitys nostetaan esiin tunnettuustekijänä. (Sivistystoimen strategia 2010–2017, 9–10.)

Sivistystoimen arvoiksi luetellaan sivistyksen kunnioittaminen, asiakaslähtöisyys, yhteisöllisyys, turvallisuus, luovuus, rohkeus ja uudistumisvalmius sekä vastuullisuus ja ympäristöstä huolehtiminen (mt., 3). Huomattavaa on, että luovuudella viitataan strategiassa pääosin muutoksenhallintaan ja rohkeuteen, ei esimerkiksi niin sanottuihin luoviin aloihin. Vapaan sivistystyön palveluiden, kuten kulttuuripolun, taiteen perusopetuksen sekä kirjaston nähdään tarjoavan kaiken ikäisille mahdollisuuksia itsensä toteuttamiseen ja kulttuurista sekä taiteesta nauttimiseen (mt., 11).

Kulttuuripolitiikkaan liittyvät strategiat ja muut asiakirjat

Ainoat Hyvinkäällä voimassa olevat varsinaiset kulttuuripoliittiset asiakirjat liittyvät Hyvinkään museopalveluihin. Hyvinkään museopalveluiden, Hyvinkään kaupungin museon ja taidemuseon palvelusuunnitelma vuosille 2015–2020 on laadittu käytännön työvälineeksi museopalveluiden kehittämistä ja suuntaamista varten. Palvelusuunnitelman vision mukaan:

Hyvinkää tunnetaan modernina ja vireänä museokaupunkina: Hyvinkään museopalvelut, Hyvinkään taidemuseo ja kaupunginmuseo, muodostavat alueellisesti merkittävän museokokonaisuuden, joiden palveluilla on vaikutusta ja merkitystä kaupunkilaisten hyvinvointiin, viihtyvyyteen ja alueen elinvoimaisuuteen. Kaupunkilaiset kokevat museot omakseen, koska ne tuovat museopalvelut lähelle asukkaita. Museot ovat matkailun vetovoimatekijä, jotka tuottavat matkailulle kiinnostavia sisältöjä. (Hyvinkään museopalveluiden, Hyvinkään kaupungin museon ja taidemuseon palvelusuunnitelma 2015–2020, 3.)

Palvelusuunnitelman tavoitteisiksi nostetaan kaupunkistrategiaa mukaillen alueellinen vaikuttavuus ja näkyvyys. Näkyvyyttä pyritään lisäämään muun muassa vahvistamalla museoiden yhteisbrändiä, jonka tueksi suunnitellaan tilojen yhteiskäyttöä sekä yhtenäistä viestintää. Myös asiakkuuksia pyritään kehittämään huomioimalla erilaisia asiakasryhmiä sekä viestimällä asiakkaille selkeämmin. Myös

31 Ks. lisää yhteistyöstä kolmannen sektorin kanssa Hyvinkään kaupungin palvelustrategian s. 38.

museopedagogiikan kehittäminen, elinikäinen oppiminen ja erityisryhmien tarpeet nostetaan palvelusuunnitelmassa esille. (Mt.,6; 8).

Toinen varsinainen kulttuuripoliittinen asiakirja on Hyvinkään kaupungin museon kokoelmapoliittinen ohjelma. Ohjelma on kuitenkin hyväksytty kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnassa vasta toukokuussa 2015, mistä johtuen se ei ollut voimassa vielä tarkasteluajankohtana.

H HYVINKÄÄN STRATEGIOISTA POIMITTUA

- Kulttuuri ja vapaa-aika strategisena voimavarana
- Kulttuuri tärkeä osa kaupungin identiteettiä
- Kulttuuri ja taide vetovoimatekijöinä, nuoret aikuiset kohderyhmänä
- Museopalveluilla keskeinen rooli

Lohja – kulttuuri parantamassa elämisen laatua

Lohjalla kulttuuri ymmärretään elämisen laatuun sekä kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin vaikuttavaksi tekijäksi. Lohjan kaupunkistrategiassa kiinnitetäänkin huomiota muuttoliikkeeseen ja kulttuurin merkitykseen vetovoimatekijänä. Vetovoimaa pyritään kasvattamaan laajoilla kulttuuripalveluilla sekä entistä aktiivisemmalla tapahtumakentällä. Strategioissa painotetaan myös yhteisöllisyyttä ja moniarvoisuutta. Lohjan kotouttamisohjelmassa kulttuuripalvelut nähdään maahanmuuttajien kotouttamista edistävänä palveluina. Seudullista yhteistyötä, kylien kulttuuritoimintaa sekä yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa tehtävää yhteistyötä korostetaan kulttuuripalveluiden omassa toimenpideohjelmassa.

Kaupungin yleiset strategiat ja ohjelmat

Lohjan vuoteen 2017 asti ulottuvassa kaupunkistrategiassa kulttuuri on ymmärretty elämisen laatuun vaikuttavaksi tekijäksi. Strategiassa todetaan, että:

Kaikille väestöryhmille turvataan taloudelliset realiteetit huomioiden toimivat ja laadukkaat peruspalvelut sekä seudullisesti toteutettavat kulttuuripalvelut ja vapaa-ajan palvelut. (Lohjan kaupunkistrategia 2009–2017, 14.)

Kulttuuri ja luova talous mainitaan strategiassa myös kaupungin tulevaisuuden avaintekijöinä ja Lohja pyrkiikin strategian mukaan erottumaan muista pääkaupunkiseudun ympäryskunnista laajoilla kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluilla. Laadukkaita kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluita edistetään strategian mukaan seudullisella kehittämisellä. (Mt.,14–15.) Myös vuonna 2013 hyväksytyssä Lohjan kasvustrategiassa Lohja ymmärretään osaksi metropolialuetta, ja kilpailu alueen kasvavasta asukasmäärästä näkyikin strategiassa. Vuonna 2021 Lohjan on strategian mukaan määrä olla kuuluisa erityisesti kulttuuritapahtumistaan (Lohjan kasvustrategia 2013–2021, 15).

Kasvustrategia kulttuuripalveluissa ja kulttuuri osana kotouttamista

Lohjan kasvustrategian pohjalta on laadittu myös kulttuuripalveluita koskeva toimenpideohjelma. Toimenpideohjelmassa kulttuuripalveluiden korostetaan edistävän kaupunkilaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kulttuuripalveluiden keskeisiä periaatteita ovat yhteisöllisyys, yhteistyö, moniarvoisuus sekä yhteiset toimintatavat. Kulttuuripalveluiden visio on muotoiltu seuraavasti:

Laadukkaita kulttuuripalveluja kaikille lohjalaisille luovasti yhteistyössä eri tahojen kanssa hyvinvoinnin edistämiseksi (Lohjan kasvustrategian toimenpideohjelma kulttuuripalveluissa 2013–2021).

Toimenpideohjelmassa nostetaan esiin muun muassa aktiivinen verkostoituminen ja vaikuttaminen seudullisesti ja valtakunnallisesti. Erityisesti yhteistyötä yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa pyritään lisäämään. Myös kylien kulttuuri-toiminta nostetaan ohjelmassa esille ja sitä pyritään tukemaan esimerkiksi viemällä kylille kulttuuripalveluita yhteistyönä. Toimenpiteissä painotetaan alueellista tasa- puolisuutta, uusia toimintatapoja, tilojen monipuolista käyttöä, yhteistyötä ja päällekkäisyyksien karsimista.

Myös monikulttuurisuuden huomioiminen mainitaan toimenpideohjelmassa. Lohjan kaupungin maahanmuuttajien kotouttamisohjelmassa vapaa-aika- ja kulttuuripalveluiden nähdään edistävän maahanmuuttajien kotoutumista. Kotouttamisohjelmassa mainitaan erikseen kirjaston, museon, orkesterin ja musiikkiopiston palvelut kotouttamisen edistämisenä (Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma).

L LOHJAN STRATEGIOISTA POIMITTUA

- Kulttuuri elämisen laadun edistäjänä
- Kulttuuri tulevaisuuden ja kasvun avaintekijänä
- Kulttuuripalveluista ja -tapahtumista vetovoimaa
- Yhteisöllisyys ja moniarvoisuus
- Kylien toiminnan kehittäminen

Porvoo – kulttuuri edistämässä hyvinvointia

Porvoon kaupunkistrategiassa kulttuuri mainitaan asukkaiden hyvinvointiin tähtäävien toimenpiteiden yhteydessä. Samassa yhteydessä tosin mainitaan, että kulttuuri on myös matkailuvaltti. Myös kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden palveluohjelmassa tuodaan hyvinvointiteemaa esille, mutta kulttuuri saa ohjelmassa monipuolisempia merkityksiä. Toiseksi tärkeäksi teemaksi ohjelmassa nousee oppiminen ja henkinen kasvu. Kulttuuri tuodaan ohjelmassa esille myös kunnan vetovoimatekijänä.

Porvoon kaupunkistrategia

Kulttuuria ei mainita suoraan Porvoon kaupunkistrategian neljässä strategisessa päämäärässä, jotka ovat talouden tervehdyttäminen, asukkaiden hyvinvointierojen kaventaminen, osallistumismahdollisuuksien lisääminen sekä kilpailun ja kestävä kehityksen varmistaminen (Porvoo – Borgå: Porvoon kaupunkistrategia 2013–2017, 5). Strategiassa tuodaan kuitenkin esille kulttuuriin panostaminen osana kaupunkilaisten hyvinvointierojen kasvun jarruttamista. Strategiassa todetaan:

Kulttuuri kaikissa muodoissaan on tärkeä osa porvoolaisten hyvinvointia. Kulttuuria välitetään porvoolaisille aktiivisesti, ja se luo kohtaamispaikkoja ihmisten arkipäivään, päiväkoteihin, kouluihin, vanhustenasuntoloihin ja hoitolaitoksiin. Kulttuuri tavoittaa kaikki väestöryhmät taustasta riippumatta. Erityisesti otetaan huomioon lapset ja nuoret. (Mt., 17.)

Strategian mukaan kaupunki edistää monipuolista kulttuuritarjontaa tekemällä yhteistyötä yhdistysten kanssa. Strategiassa linjataan myös laajemmin, että kaupungin omaa palveluntuotantoa tullaan täydentämään yritysten, yhdistysten ja muiden yhteistyökumppaneiden palveluilla. Kulttuurielämän arvioidaan aktivoivan porvoolaisia ja tuovan kaupunkiin mielekkäitä tapahtumia. Kulttuuria pidetään myös matkailullisena houkuttimena.

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden palveluohjelma

Porvoon kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden palveluohjelma pohjautuu kaupunkistrategiaan ja hyvinvointinäkökulma onkin nostettu ohjelmassa esille heti alussa. Sosiaalisten ja hyvinvointivaikutusten lisäksi ohjelmassa tuodaan esille kulttuuriin ja vapaa-aikaan panostaminen kunnan imagon kirkastamisena sekä kunnan vetovoimaa edistävinä toimina. Lisäksi kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden kehittämistä perustellaan elinikäisen oppimisen, henkisen kasvun ja kasvatuksen näkökulmasta. Myös henkisen ja aineellisen kulttuuriperinnön ylläpitäminen nostetaan esiin palveluohjelmassa. (Porvoo – Borgå: Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut palveluohjelma 2013–2017, 3.) Kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden toiminnan tarkoitus määritellään seuraavasti:

Porvoon kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden toiminnan tavoitteena on, että Porvoossa on tarjolla asukaslähtöisesti eri-ikäiselle väestölle monipuolisia, korkealaatuisia ja kilpailukykyisiä kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluita sekä vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen opetuspalveluita. (Mt., 3.)

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut tuottavat ohjelman mukaan Porvoossa muun muassa seuraavia palveluita:

[K]irjaston lainaus-, tieto- ja verkkopalvelut, kulttuuritapahtumat, museo- ja näyttelypalvelut, liikuntalaitosten, urheilukenttien, virkistysalueiden, ulkoilu-reittien ja hiihtolatujen ylläpito, liikuntatoiminnan järjestäminen erityisryhmät

huomioon ottaen yhteistyössä seurojen kanssa, nuorisotoiminta, nuorisotilojen ja leirikeskusten ylläpito ja niiden toiminta, erityisnuorisotyö, nuorten osallisuus-, kuulemis- ja vaikuttamistoiminta, laajan ja yleisen oppimäärän mukainen taiteen perusopetus sekä vapaan sivistystyön opetuspalvelut (mt., 3).

Palveluiden kehittämiskohteiksi mainitaan muun muassa kuntalaisten osallistumisen ja vuorovaikutuksen lisääminen. Vuonna 2015 laaditussa selvityksessä kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden toiminnan, palveluverkoston ja hallinnon kehittämiseksi todetaan, että kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut ovat kunnan strateginen menestystekijä. Selvityksessä linjataan, että luovan alan ammattimaista toimintaa sekä harrastustoimintaa tuotetaan ensisijaisesti yksityisellä ja kolmannella sektorilla. Kunnan toiminnan ensisijaisiksi kohteiksi määritellään lapset, nuoret, perheet, seniorit sekä erityisryhmät. (Porvoo – Borgå: Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut. Selvitys toiminnan, palveluverkoston ja hallinnon kehittämiseksi 25.5.2015.)

P PORVOON STRATEGIOISTA POIMITTUA

- Kulttuuri hyvinvoinnin edistäjänä
- Elinikäinen oppiminen ja henkinen kasvu
- Kunnan vetovoiman lisääminen
- Matkailun edistäminen

Kulttuuri kuntastrategioissa

Vuoden 2007 kaupunkien kulttuuritoiminnan kustannustietojen keruun yhteydessä tehtiin myös laajempi tutkimus tuolloin selvityksessä mukana olleiden 23 kaupungin kulttuuripolitiikasta (Saukkonen & Ruusuvirta 2009). Tässä tutkimuksessa analysoitiin kaupunkien yleisstrategioita sekä kulttuuristrategioita ja kulttuuritoimialan toimenpideohjelmiä. Analyysi osoitti, että tarkastelussa olleissa kaupungeissa taiteen ja kulttuurin rooli kuntakehityksessä oli tunnistettu ja tunnustettu. Kulttuurilla nähtiin olevan neljä osittain toisiinsa kytkeytyvää pääasiallista funktiota: asukkaiden hyvinvoinnin parantaminen, taloudellisen kehityksen edistäminen, kaupungin vetovoimaisuuden lisääminen sekä paikallisen identiteetin ja imagon vahvistaminen (mt., 119).

Samalla paljastui kuitenkin, että taiteesta, kulttuurista ja luovuudesta puhuttiin strategisissa asiakirjoissa usein ylimalkaisesti, eikä aina ollut lainkaan varmaa, mitä esimerkiksi kulttuurilla ja luovuudella oikeastaan tarkoitetaan. Kaupunkien kulttuuripoliittiset visiot, keskeiset tavoitteet ja tavoitteiden saavuttamisen keinot olivat myös hyvin samankaltaisia, vaikka monin paikoin muuten korostettiin paikallisen ja alueellisen kulttuurin omaleimaisuutta. Analyysi osoitti myös, että strategioissa osoitettiin yllättävän vähän huomiota paikallisille suurille taide- ja kulttuurilaitoksille,

vaikka niiden taloudellinen painoarvo kuntien kulttuuritoiminnassa oli suuri. Sitä vastoin etenkin lasten ja nuorten kulttuuritoiminta korostui asiakirjoissa voimakkaasti, mutta täsmentymättömästi. (Mt., 120–121.)

Yleisesti ottaen Hyvinkään, Lohjan ja Porvoon strategisten asiakirjojen analyysin tulokset vastaavat edellä esitettyjä havaintoja. Edellä mainitut teemat ilmenevät myös näiden kaupunkien strategioissa ja ohjelmissa. Kulttuurilla on kaikissa selvityksen kohdekaupungeissa oma tunnustettu roolinsa kaupunkikehityksessä, joka kytkeytyy etenkin kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseen ja kaupunkien vetovoimaisuuden vahvistamiseen, hieman toisistaan poikkeavin painotuksin. Muutenkin kuntien linjaukset muistuttavat yleisellä tasolla pitkälti toisiaan, mutta kaupungit on kuitenkin niistä myös erikseen tunnistettavissa sekä visioiden, tavoitteiden että toimenpiteiden osa-alueilla.

Strategiset visiot, tavoitteet ja muut linjaukset asettuvat myös monilta osin linjaan muista lähteistä saatujen tietojen kanssa. Lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan korostuminen näissä kunnissa on sikäli täysin asianmukaista, että taiteen perusopetuksella ja muulla lapsille ja nuorille suunnatulla kulttuuritoiminnalla on kunnissa iso rooli sekä toimijoiden määrällä ja koolla että kunnan omilla kustannuksilla mitattuna. Museokentän korostaminen Hyvinkäällä vastaa hyvin myös paikallisen kulttuuritoiminnan rakenteiden painotuksia. Lohjalla puolestaan pyrkimys tukea kyliä ja niiden kulttuuritoimintaa sekä yleisemmin alueellista tasapuolisuutta kytkeytyy viime vuosina tehtyihin kuntaliitoksiin ja uuden lohjalaisen identiteetin rakentamiseen. Porvoossa laajamittainen kulttuuripalvelujen tuottaminen avustamalla yksityisiä toimijoita, tekemällä yhteistyösopimuksia ja ostamalla palveluja heijastuu vastaavissa linjauksissa strategisissa asiakirjoissa. Tältä osin voi ajatella, että kaupunkien strategisia asiakirjoja on kulttuurin näkökulmasta katsottuna laadittu realistisesti.

Yhteenveto: kolme uusmaalaista kulttuuriprofilia

Kaupunkien kulttuurihallintojen, kulttuuripalvelujen tuottamisen ja muun kulttuuritoiminnan rakenteiden, kunnan kulttuuritoiminnan kustannusten ja strategisten asiakirjojen analyysit ovat tuoneet esille eroja ja yhtäläisyyksiä Hyvinkään, Lohjan ja Porvoon välillä. Näitä eroja ja yhtäläisyyksiä tarkastelemalla voidaan hahmotella kolme uusmaalaista taide- ja kulttuuriprofilia. Kaupunkien kulttuuriprofilien kuvausten tarkoituksena ei ole laittaa kaupungeja paremmuusjärjestykseen. Pyrkimyksenä on osoittaa aikaisempia tarkasteluja systemaattisemmin ja yksityiskohtaisemmin, että kunnissa on erilaista taide- ja kulttuuritoimintaa ja että kunnat itse voivat järjestää kulttuuripalveluja alueellaan monin eri tavoin.

Selvityksen kohdekunnista Lohja edustaa selvimmin sellaista toimintamallia, joka nojaa kirjaston lisäksi suurelta osin perinteisiin taide- ja kulttuurilaitoksiin. Lohjan tapauksessa nämä laitokset (Lohjan Museo, Lohjan kaupunginorkesteri,

Lohjan Teatteri) ovat myös kaikki kunnallisia toimijoita. Musiikin painoarvoa Lohjan kulttuurielämässä vahvistavat myös niin ikään kunnallisena toimiva Lohjanseudun musiikkiopisto sekä esimerkiksi kahden vuoden välein järjestettävät Lohjan Tenoripäivät. Lohjan laaja pinta-ala, alueen kylärakenne sekä viime aikoina tapahtuneet kuntaliitokset näkyvät sekä kunnan sisältämiin eri alueisiin ja niiden kyliin kytkeytyneiden kulttuuritoimijoiden suuressa määrässä että alueellisesti tasapuolisen toiminnan korostuksessa. Institutionaalisuus, kunnallisuus ja toimintojen sijoittuminen kuntakeskuksen lisäksi myös eri puolille Lohjan kaupungin aluetta kuvaavat lohjalaista kulttuuritoimintaa.

Porvoo edustaa puolestaan varsin toisenlaista toimintamallia, jossa laitospuolisen museo-, teatteri- ja orkesteritoiminnan rooli on verrattain vähäinen. Kaupunki nojaa etenkin musiikkipalvelujen järjestämisessä vahvasti muilla paikkakunnilla varsinaisesti sijaitsevien toimijoiden vierailuihin. Näille vierailuille Porvooon Taidetehdas tarjoaa suotuisat puitteet, ja uuden kulttuurikeskuksen asema Porvooon kulttuuriprofilissa onkin vahva. Vielä merkittävämpänä voi pitää kaupungin toimintaa taiteen perusopetuksen seudullisena tarjoajana. Suuri osa porvoolaisista kulttuuritoimijoista on yksityisiä, joista monia kunta myös avustaa. Taiteen perusopetuksessa kaupunki on kuitenkin kunnallisten taideoppilaitosten ylläpitäjänä huomattava toimija. Porvooon tapauksessa korostuvat myös paikkakunnalla asuvien ammattitaiteilijoiden suuri määrä sekä kunnan kaksikielisyys. Porvoolaista kulttuuritoimintaa on vaikea pukea yksittäisiin avainsanoihin, ja sitä luonnehtiikin paremmin moninaisuus ja monimuotoisuus.

Hyvinkään kulttuuriprofiili sijoittuu ikään kuin näiden kahden kaupungin välimaastoon. Taide- ja kulttuurilaitosten asema kaupungin kulttuuritoiminnassa on vahva, mutta yksityisoikeudellisen Hyvinkään Orkesterin ja Rautatiemuseon vuoksi kunnan oma rooli laitospuolisten kulttuuripalvelujen tuottamisessa on vähäisempi. Taiteenaloista Hyvinkäällä korostuu yhtäältä kuvataide Hyvinkään taidemuseon, Lasten ja nuorten taidekeskuksen, Hyvinkään lasten ja nuorten kuvataidekoulun sekä paikkakunnalla asuvien kuvataiteilijoiden myötä, sekä toisaalta taide- ja kulttuurihistoriallinen museotoiminta. Porvooon tavoin Hyvinkäällä on pyritty kokoaamaan kulttuuritoimijoita samoihin tiloihin, tässä tapauksessa Wanhan villatehtaan alueelle. Pinta-alaltaan muita selvityksen kohdekaupunkeja pienemmässä kunnassa suuri osa kulttuuripalveluista sijoittuu kaupungin keskusta. Hyvinkääläinen kulttuuritoiminta on institutionalisoitunutta, mutta vahvan kunnallisuuden sijaan siinä korostuu taide- ja kulttuuritoimijoiden avustaminen.

Sytä kuntien välisille eroille ei ollut tässä yhteydessä mahdollista kunnolla selvittää. Rakenteelliset tekijät kuten kunnan koko, väestörakenne ja sijainti liikenneyhteyksien varrella ovat vaikuttaneet ainakin joihinkin ratkaisuihin. Hyvinkään tapauksessa esille nousi tietoinen panostaminen kuvataiteisiin jo vuosikymmeniä sitten, ja vastaavilla ratkaisuilla sekä historiallisella kehityksellä yleensä on voinut

olla vaikutusta myös muiden kaupunkien kulttuuritoiminnan painopisteisiin ja kulttuuripalvelujen järjestämistapoihin.

Eroja kaupunkien välillä ei kuitenkaan kannata korostaa liikaa, ja vertailevan osan päätteeksi onkin hyvä tuoda esille myös kuntien välisiä yhtäläisyyksiä. Kuntatason strategisessa suunnittelussa kaikissa kaupungeissa taiteella ja kulttuurilla katsotaan olevan tärkeä rooli. Vaikka painotukset vaihtelevat, kulttuurin avulla voidaan kaikissa kolmessa kaupungissa edistää paikkakunnan imagoa ja vetovoimaisuutta sekä kuntalaisten hyvinvointia. Niin Hyvinkäällä, Lohjalla kuin Porvoosakin pidetään myös tärkeänä seudullisen yhteistyön kehittämistä sekä toimivia kumppanuuksia kunnallisten ja yksityisten toimijoiden, sekä yritysten että kolmannen sektorin, kanssa.

Lisäksi kaupunkien kulttuuritoiminnan kenttä on tietyistä eroista huolimatta varsin samankaltainen ja monipuolinen. Kulttuuripalvelut määritellään usein peruspalveluiksi, mutta kuntalaisilla ei ole subjektiivista oikeutta tiettyihin kulttuuripalveluihin, vaan kunnat voivat tarjota niitä haluamallaan tavalla. Ainoastaan kirjastopalvelut ja yleinen kulttuuritoiminta ovat varsinaisesti lakisääteisiä³², ja yleisen kulttuuritoiminnan osalta velvoite on väljästi muotoiltu. Kunnan vastuu on taiteen ja kulttuurin alalla suurelta osin enemmän poliittista kuin oikeudellista. (Ks. myös Heiskanen ym., 2002, 63–65; 159–174; Rautiainen 2012; Saukkonen & Ruusuvirta 2009, 20–24.)

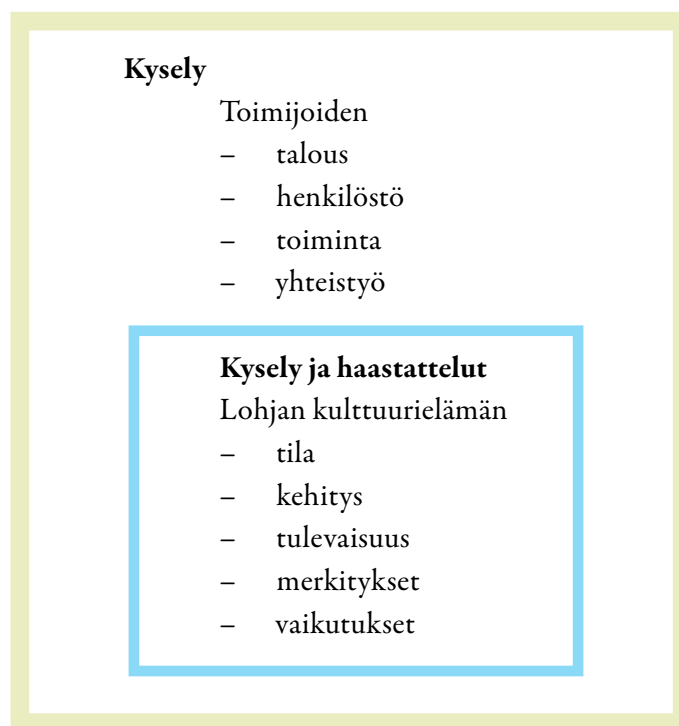
Se, että kunnat kuitenkin muistuttavat toisiaan näin paljon, lienee osin seurausta taiteen ja kulttuurin monipuolisesta harrastamisesta ja ammattimaisesta harjoittamisesta ympäri Uuttamaata. Kehitystä on myös ohjannut valtion ja kuntien erilaiset tukimuodot kulttuuritoiminnan eri ilmenemismuotojen säilymiselle ja kehittymiselle. Erityisen tärkeinä voinee pitää mahdollisuutta saada valtionosuutta taiteen perusopetukseen sekä museoille, teattereille ja orkestereille. Valtion tuki on luonut edellytyksiä kunnan omien kulttuuripalvelujen tuottamiselle sekä lisännyt mahdollisuuksia yksityisten toimijoiden avustamiseen.³³

32 Kirjastolain (1998/904) mukaan kunnan tehtävänä on laissa tarkoitettujen kirjasto- ja tietopalvelujen järjestäminen. Kuntien kulttuuritoimintaa koskevan lain (1992/728) mukaan kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa sekä järjestää kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla. Kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelusten tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä.

33 Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998, Museolaki 729/1992, Teatteri- ja orkesterilaki 730/1992, Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 1705/2009.

TAPAUSSKOHTEENA LOHJA

Tässä luvussa käsitellään Lohjan kulttuurielämää selvitystä varten tehdyn kyselyn ja haastatteluiden pohjalta. Kyselyllä kerättiin varsin yksityiskohtaista tietoa lohjalaisen kulttuurikentän toiminnasta ja toimijoista. Haastatteluissa puolestaan käsiteltiin Lohjan kulttuurielämää laaja-alaisemmin ja päästiin samalla keskustelemaan kulttuurin vaikutuksista ja merkityksistä paikallistason perspektiivistä. Kyselyssä ja haastatteluissa selvitettyt asiat ilmenevät alla olevassa kuviossa 4. Kyselyn ja haastatteluiden tuloksia käsitellään tässä luvussa temaattisina kokonaisuuksina.

KUVIO 4. *Tapaustutkimuksen tiedonkeruun rakenne*

Lohjalaisille kulttuuritoimijoille lähetettiin lokakuussa 2015 verkkopohjainen kysely (ks. liite 4). Kysely lähti kaikkiaan 44 toimijalle, joita pidettiin paikallisen kulttuurielämän kannalta tärkeinä ja jotka edustivat laajasti kulttuuritoiminnan eri alueita. Lähetyslistalla oli niin Lohjan kaupungin organisaatioita, kaupungin tukemia yksityisiä toimijoita kuin kokonaan kaupungin tuen ulkopuolella olevia toimijoitakin. Kyselyyn saatiin kaksikymmentä vastausta, jolloin vastausprosentiksi muodostui 45. Pienestä vastausprosentista johtuen kyselytuloksia voidaan pitää suuntaa antavina.

Vastaajien joukossa oli neljä kunnan toimijaa, yksitoista yhdistystä, kolme yritystä ja kaksi muuta toimijaa. Vastaajat edustavat useita kulttuuritoiminnan aloja.

Musiikin ja laulun alalle sijoittuu kahdeksan, näyttämötaiteen alalle neljä³⁴ ja kuvataiteen alalle kolme toimijaa. Museotoimijoita oli kaksi ja kaksi vastaajaa voidaan luokitella monialaisiksi.

Kyselyn lisäksi haastateltiin kolmea Lohjan kaupungin virkamiestä sekä kahdeksaa lohjalaista kulttuuritoimijaa. Haastateltavien valinnassa käytettiin hyväksi tietoja Lohjan kulttuurielämästä, ja ehdotuksia pyydettiin myös Lohjan kaupungin kulttuuritoimen edustajilta. Haastateltavia valittaessa pyrittiin sektorien ja toimialojen monipuolisuuteen (lista haastateltavista liitteessä 5).

Haastattelut toteutettiin lokakuussa 2015 yksilö- ja ryhmähaastatteluina. Haastatteluihin osallistui yhdestä kolmeen henkilöä. Ryhmät muodostuivat haastateltavien omien aikataulujen mukaan. Haastattelut kestivät vajaan tunnin puoleentoista tuntiin. Yksi haastattelu tehtiin puhelinhaastatteluna. Haastatteluissa käytettiin teema- haastattelurunkoa (liite 6), joka sisälsi seuraavat teemat: Lohjan kulttuurielämä, sen kehitys ja tulevaisuus sekä Lohjan kulttuurielämän vaikutukset ja merkitykset.

Toiminta vuonna 2014

Toimijoiden talous ja muut resurssit

Valtaosa kyselyn vastaajista (80 %) oli saanut Lohjan kaupungin tukea vuonna 2014 (taulukko 9). Kaupungin tuki vaihteli vastaajien kohdalla sadoista euroista satoihin hintuhansiin euroihin. Lohjan kaupunki oli jakanut toimijoille budjettirahoitusta (kunnan virastolle), toimintatukea, hanketukea ja muuta tukea. Muuhun tukeen sisältyy esimerkiksi tukea kokousjärjestelyihin, esitystilan saamista käyttöön ja vuokran kohtuullistamista.

Muilta kunnilta ei saatu tukea, yhtä seudullista toimijaa lukuun ottamatta. Valtion tukea oli saanut seitsemän vastaajaa (35 %). Valtion tukeen sisältyivät museon, teatterin ja taiteen perusopetuksen valtionosuudet, ylimääräinen valtionavustus toimintaan, yksi kohdeavustus tapahtuman järjestämiseen sekä yksi valtion monivuotinen taiteilijatuki. Korkein ilmoitettu valtionavustus oli 10 000 euroa. Yksikään vastaajista ei ollut saanut ELY- tai EU-tukea vuonna 2014.

Noin kolmasosa vastaajista (30 %) oli saanut säätiöiden ja rahastojen tukea vuonna 2014. Säätiöiden ja rahastojen myöntämä tuki vaihteli viidestäsadasta vajaan kahteentoistatuhanteen euroon, ja tukea oli myönnetty esimerkiksi matka-avustuksena ja avustuksena taiteellisen tuotannon toteuttamiseen. Säätiörahoitusta olivat saaneet sekä Lohjan kunnalliset että yksityiset toimijat. Ilmoitetun säätiörahoituksen kokonaissumma oli 25 000 euroa.

Kolme vastaajaa oli saanut seurakunnilta tukea. Seurakunnilta oli saatu sekä taloudellista että ei-taloudellista tukea. Ei-taloudellinen tuki sisälsi mahdollisuuden harjoittaa toimintaa seurakunnan omistamissa tiloissa. Yritystuki ja sponsorointi

34 Näyttämötaide sisältää yhden performanssin ja yhden tanssin alalle sijoittuvan toimijan.

sekä muu yksityinen tuki oli ollut vähäistä. Suurin ilmoitettu summa on tuhat euroa. Vastaajat kertoivat saaneensa yksityistä tukea muun muassa kannatusjäsenyyksien muodossa.

Omia tuloja oli kaikilla vastanneilla toimijoilla. Omia tuloja saatiin muun muassa jäsenmaksuista, lipputuloista, myyntituloista, lukukausimaksuista ja tekijänoikeuskorvausten muodossa. Omien tulojen määrä vaihteli toimijoiden keskuudessa huomattavasti. Pienin ilmoitettu summa oli 800 euroa, suurin yli 400 000 euroa.

TAULUKKO 9. *Kulttuuritoimijoiden rahoitus Lohjalla vuonna 2014, %*

	Kyllä	Ei	Yhteensä	Vastaajien lukumäärä
Tukea Lohjan kaupungilta	80	20	100	20
Tukea valtiolta	35	65	100	20
Tukea säätiöiltä tai rahastoilta	30	70	100	20
Omia tuloja	100	0	100	20

Kuudella vastanneella toimijalla (30 % kaikista) oli ympärivuotista palkattua työvoimaa. Osan vuotta työllisti kolme vastaajaa (15 %) ja satunnaisesti kuusi (30 %). Neljänneksellä vastaajista ei ollut lainkaan palkattua työvoimaa. Palkattua koko- tai osa-aikaista henkilökuntaa toimi esimerkiksi johto- ja hallintotehtävissä, kokoaikaisina ja tuntiopettajina, esiintyvinä taiteilijoina ja esitysten ohjaajina sekä määräaikaisina avustajina ja sijaisina.

Noin puolet vastaajista (45 %) käytti säännöllisesti vapaaehtoistyövoimaa ja satunnaisesti vapaaehtoisia käytti kuusi vastaajaa (30 %). Neljännes vastaajista ei käyttänyt lainkaan vapaaehtoistyövoimaa vuonna 2014. Vapaaehtoistyötä käytettiin hyvin monenlaisiin tehtäviin, kuten varainhankintaan, tapahtumien järjestämiseen, lavasteiden rakentamiseen, oppaana toimimiseen, hallinnollisiin tehtäviin ja luottamustehtäviin. Vapaaehtoiselta pohjalta ja siis ilman erillistä korvausta osallistuttiin myös varsinaiseen luovaan toimintaan esimerkiksi laulamalla, soittamalla ja näyttämällä.

Kaikki vapaaehtoistyötä toiminnassaan hyödyntäneet vastaajat arvioivat, että vapaaehtoistyöllä on joko merkittävä tai jopa korvaamaton rooli toiminnan kannalta. Neljä vastaajaa kertoi, että toiminta on kokonaan vapaaehtoistyön varassa. Vapaaehtoistoiminnan merkitys korostui myös haastatteluissa, ja vapaaehtoistyötä onkin syytä pitää tärkeänä lohjalaisen kulttuuritoiminnan taustaedellytyksenä. Kyselyssä nousi myös esille, että vapaaehtoistoiminta lisää toimintaympäristössä yhteisöllistä tunnelmaa.

VAPAAEHTOISTYÖN MERKITYS³⁵

- Olemassaolon edellytys!
- Ensiarvoisen tärkeitä!!!
- Se on välttämätöntä, ellei rahoitus muutu radikaalilla tavalla.

Toiminta ja tuotokset

Kaikilla kyselyyn vastanneilla lohjalaisilla kulttuuritoimijoilla oli ollut vuonna 2014 toimintaa. Painotus oli musiikissa, kuvataiteissa ja teatterissa. Musiikkiesityksiä oli järjestänyt puolet vastaajista, kuvataidenäyttelyitä vajaa kolmannes (kuusi vastaajaa, 30 %) ja teatteri- ja performanssiesityksiä neljännes vastaajista. Tanssi on selvityksen yhteydessä tehdyn toimijakartoituksen sekä haastattelujen perusteella Lohjalla suosittu taidemuoto, mutta tämä ei vastaajarakenteesta johtuen painottunut kyselyssämme. Seuraavalle sivulle on koottu esimerkkejä kyselyvastaajien vuonna 2014 Lohjalle tuottamasta kulttuuritoiminnasta.

Kyselyyn vastaajat sisältävät sekä varsin suuria lohjalaisia kulttuuritoimijoita että hyvin pieniä toimijoita. Näin ollen on selvä, että myös toiminnan ja tuotosten näkökulmasta katsottuna erot ovat suuria. Jotkut vastaajat toivat esille ympärivuotista ja monimuotoista toimintaa, toisilla taas toiminta rajautuu selvästi esimerkiksi tietylle taiteen tai kulttuuritoiminnan alueelle tai esimerkiksi kesäkaudelle. Jotkut järjestävät kulttuuritapahtuman, esimerkiksi julkisen esiintymisen muutaman kerran vuodessa.

Eroja vastaajien kesken on myös siinä, että joillain toimijoilla on omat tilat, joissa toimintaa pääsääntöisesti järjestetään, minkä lisäksi mahdollisesti esiinnyttään myös muualla. Osa vastanneista kulttuuritoimijoista on puolestaan sellaisia, joilla ei ole omaa tilaa tai rakennusta, vaan toiminta tapahtuu esimerkiksi muiden kulttuuritoimijoiden tiloissa, erityisissä tapahtuma- tai festivaalituloissa, kahviloissa tai baareissa tai esimerkiksi koulussa tai terveyskeskuksen vuodeosastolla.

Yli puolella (60 %) kyselyn vastaajista oli ollut vuonna 2014 toimintaa Lohjan ulkopuolella. Tämä toiminta sisälsi esimerkiksi musiikkiesityksiä muissa kunnissa konserteissa ja festivaaleilla, näyttelytoimintaa Lohjan ulkopuolella aina ulkomaita myöten sekä järjestettyjä retkiä toisille paikkakunnille. Toimintaa oli ollut niin seudullisesti, kuin muualla Uudellamaallakin, mutta myös eri puolilla Suomea. Kansainvälistä toimintaa oli neljänneksellä vastaajista, mitä voi pitää melko korkeana prosenttiosuutena.

35 Lainauksia kyselyvastauksista.

TOIMIJAT TUOTTIVAT LOHJALLE MM.

- konsertteja, musiikkiesityksiä
- taide- ja museonäyttelyitä
- teatteri- ja performanssiesityksiä
- tanssiesityksiä
- teoslainausta
- kirjallisuustapahtumia, kritiikki-iltoja
- musikaaleja
- lasten tapahtumia
- palvelutalovierailuja
- taideopetusta
- harrastetoimintaa
- opastuksia
- retkiä
- yhteislaulua
- muita taide- ja kulttuuritapahtumia.

Yhteistyö oli lohjalaisten toimijoiden kesken runsasta. Lähes kaikilla vastaajilla (95 %) oli ollut vuonna 2014 yhteistyötä muiden lohjalaisten kulttuuritoimijoiden kanssa, ja sektorirajat ylittävää yhteistyötäkin oli tehnyt kolme neljästä. Kyselyvastausten perusteella näyttämötaiteen saralla tehdään paljon yhteistyötä, ja lohjalaiset musiikkitoimijat esiintyvät eri toimijoiden, niin kulttuurialan kuin muidenkin toimialojen, tilaisuuksissa ja tapahtumissa. Tapahtumia järjestetään usein monen toimijan yhteisenä ponnistuksena. Lohjan ulkopuolisten toimijoiden kanssa yhteistyötä oli tehnyt kaksitoista vastajaa (60 %).

Lohjan kulttuurielämän tila ja tulevaisuus

Näkemyksiä Lohjan kulttuurielämän tilasta

Tässä alaluvussa käsitellään Lohjan kulttuurielämää kyselyssä ja haastatteluissa esille nousseiden näkemysten ja kokemusten pohjalta.

Lohjan kulttuurielämä sai selvityksessä yleisesti paljon kehuja. Lohjan kulttuurielämää kuvailtiin muun muassa vireäksi, tasokkaaksi ja monipuoliseksi. Vastaajat olivat erityisen iloisia siitä, että Lohjalla kulttuurin vapaa kenttä on aktiivinen ja taidetta tehdään monipuolisesti eri sektoreiden toimesta.

Myös kulttuuriohjelman ja tapahtumien monipuolisuus sai kiitosta. Kulttuurielämää pidettiin rikkaana ja sen uskottiin tarjoavan ohjelmaa erilaisiin tarpeisiin. Lohjalla järjestetään kulttuuritoimintaa matalan kynnyksen kaupunkitapahtumista

kuten vuosittaisista Omenakarnevaaleista ammattimaisesti tuotettuihin kulttuuri-palveluihin, kuten Lohjan orkesterin musiikkiesityksiin. Myös harrastajateatterin tavoitteet ovat paikoin hyvin korkealla. Lisäksi eri ikäluokille arvioitiin järjestettävän kulttuuria melko tasapuolisesti. Paikallisuutta ja jalkautumista pidettiin avaimena asukkaiden tavoittamiseen:

Se [kulttuuri] ei voi olla mitään irrallista, tai ulkopuolista, vaan sen pitää olla semmosta, että se koskettaa niitä ihmisiä siellä, niitä kyläläisiä, niin silloin ne on kiinnostuneita. (Haastattelusitaatti.)

Näinhän se onkin, mitä monipuolisempaa se on se kulttuuritarjonta, ja mitä useammassa paikassa voi törmätä siihen niin sitä helpompi sun on ottaa se vastaan ja kohdata. (Haastattelusitaatti.)

Haastateltavat arvioivat, että ammattimaisten kulttuurilaitosten lisäksi myös pienemmällä ei-institutionaalisilla toimijoilla oli Lohjalla huomattavan paljon intoa ja näyttämisen halua. Innon nähtiin levinneen viime vuosina esimerkiksi teatterikentällä, jossa pienetkin toimijat pyrkivät laadukkaaseen toimintaan. Tämä into ja siitä kummunnut vapaa toiminta nähtiin yhtenä syynä siihen, että Lohja oli viime vuosien aikana kasvanut kulttuurisektorilla kuntarajat ylittäväksi seudulliseksi toimijaksi. Haastatteluihin osallistuneet kulttuuritoimijat olivat havainneet, että tapahtumiin on tullut kävijöitä laajalti niin pääkaupunkiseudulta, ympäri Uttamaata kuin muualta Etelä-Suomestakin. Myös Lohjan lukuisat kesäasukkaat olivat löytäneet tapahtumiin.

Lisäksi haastatteluissa kiitettiin Lohjan laajoja harrastusmahdollisuuksia. Toisaalta harrastepainotteisuutta myös kritisoitiin. Lohja näyttäisikin näiden tietojen perusteella tarjoavan kaupunkina erinomaiset taide- ja kulttuuriharrastemahdollisuudet, mutta jättävän taiteen ammattilaiset paikoin omien avujensa varaan. Erityistä kritiikkiä herättivät toimijoiden tiloihin liittyvät ongelmat, sekä jotkin erityiskysymykset, kuten ammattilaiskäyttöön sopivan kuvataidtilan puuttuminen. Seuraavassa on listattuna sekä kyselyssä ja haastatteluissa esille tulleita onnistumisia ja hyviä käytäntöjä että toisessa listassa selvityksen yhteydessä ilmennyttä kritiikkiä, kysymyksiä ja ehdotuksia tulevaisuutta varten.

ONNISTUMISET JA HYVÄT KÄYTÄNNÖT

- Kolmas sektori ja vapaa kenttä ovat aktiivisia – innostus tekemiseen näkyy. Kentän aktiivisuus lähtee paikallisten innostuksesta.
- Lohjan kesä on toimiva konsepti. Ohjelma on monipuolista ja se tavoittaa myös kuntaliitoksissa laajentuneen Lohjan syrjäalueet ja kylät.
- Cafe Lauri on paikallisena aktiivina esimerkkinä siitä, kuinka pieni yksityinen toimija voi muokata kaupungin ilmapiiriä. Laurin alulle panema kahviloiden kulttuuritoiminta aktivoi lohjalaista taidekenttää ja tarjoaa matalan kynnyksen osallistumismahdollisuuksia kuntalaisille.
- Orkesterin kirjastobussikiertueen ja muun kyliä kiertävän kulttuuritoiminnan tarkoitus on tavoittaa lohjalaisia eri puolilla kuntaa. Kiertuebussitoiminta nähtiin esimerkkinä onnistuneesta jalkautumisesta ja saavutettavuuden paranemisesta.
- Taidekasvatus sekä taiteen ja kulttuurin harrastemahdollisuudet ovat Lohjalla hyvällä pohjalla. Ammattimaisuus taidekasvatuksessa näkyy.
- Lohjan matkailun toiminta on näkyvää ja tehokasta. Lohjan matkailun toiminnasta haluttiin ottaa oppia myös kulttuuripuolella.
- Orkesterin merkitys oli kiistaton Lohjan kulttuurielämälle. Orkesteri tarjoaa monipuolista kulttuuriohjelmaa kuntalaisille. Toisaalta orkesterilla on merkittävä rooli kaupungin positiivisen kulttuuri-imagon luomisessa. Orkesterista tunnettiin myös vahvaa paikallisyhteyttä.

KRITIIKKIÄ, KYSYMYKSIÄ JA EHDOTUKSIA

- Tekemiselle tarvitaan tiloja. Tarjolla olevat tilat ovat liian kalliita tai muuten tarkoitukseen huonosti sopivia. Selvityksen aikana esitettyjä ehdotuksia olivat esimerkiksi: ammattimainen taidetila ja/tai valvottu taidegalleria, kulttuurin monitoimitalo ja kesäteatteri.
- Harrastamisen vastapainoksi tarvitaan ammattimaista taide-elämää, ja se tarvitsee myös tukea. Lohjan alueella on paljon korkeatasoisia kuvataiteilijoita, joita voisi ottaa mukaan paikallisen taidetoiminnan rakentamiseen.
- Tapahtumakentän laaja tukeminen nähtiin tärkeänä. Kentällä ei haluta jäädä vain yhden tai kahden kulttuuritapahtuman varaan, kun osaamista olisi monella alalla.
- Osa haastatelluista koki, että kaupunki ei arvosta heidän toimintaansa kulttuurikentällä. Suunnitteluun ja päätöksentekoon kaivattiin tasapuolisuutta ja aitoa keskustelua eri sektoreiden välille.
- Kysymys lohjalaisten nuorten aikuisten kulttuuritoiminnasta herätti haastattelussa keskustelua. Haastateltavat eivät osanneet kertoa, missä ja miten lohjalaiset 20–30-vuotiaat viettävät aikaansa.

Kulttuuritoiminnan vaikutuksia ja merkityksiä

Sekä kyselyssä että haastattelussa kysyttiin lohjalaisten kulttuuritoimijoiden näkemyksiä siitä, kuinka paikallinen kulttuurielämä vaikuttaa ympäristöönsä. Lisäksi puhuttiin paikallisen kulttuuritoiminnan merkityksistä lohjalaisille.

Vastaajat arvioivat yleisesti, että Lohja on kulttuuritarjontansa puolesta varsin omavarainen kaupunki. Tällä arvioitiin olevan vaikutuksia sekä alueen varsinaisten ja kesäasukkaiden viihtymiseen että paikallisten yrittäjien elinkeinoon. Haastateltavat olivat melko yksimielisiä siitä, että vireä kulttuurielämä houkuttelee paikkakunnalle vierailijoita ja että tällä on kaupungille myös taloudellista merkitystä. Kulttuuritarjonnan lisäämä aktiivisuus tuo siis tuloja alueen yrittäjille ja vaikutus on näin positiivinen, mutta tätä ei ole useiden haastateltavien mukaan paikallisesti vielä ymmärretty. Toimijat näkivät taloudellisen hyödyn syntyvän ensisijaisesti taiteen ja kulttuurin kerrannaisvaikutuksista eikä suoranaisesti liiketaloudellisesta kulttuuritoiminnasta.

Myös Lohjan yleisen imagon uskottiin hyötyvän vireästä kulttuurielämästä ja Lohjaa pidettiin seudullisena kulttuurimatkakohteena. Potentiaalia uskottiin tällä saralla olevan enemmänkin. Paikallisten kulttuuritoimijoiden kokemusten mukaan vierailijoita tuli Lohjalle muun muassa orkesterin esityksiin, paikallisten kahviloiden järjestämiin tapahtumiin, teatteriesityksiin sekä muihin kulttuuritapahtumiin kuten Lohjan kesän tapahtumiin. Vierailijoiden reaktiot olivat haastateltavien kokemusten mukaan olleet hyvin positiivisia. Kaupungin vireyden uskottiin vaikuttavan myös muuttoliikkeisiin:

Se [kulttuuritarjonta] tuo tänne asukkaita, ja se tekee sen, että nuoret eivät häivy, ja se tuo sen hengen ja sen vipinän. (Haastattelusitaatti.)

Ulkoisen imagon toinen puoli on tietenkin paikallisten oma käsitys asuinpaikastaan. Haastateltavat uskoivat kulttuurielämän vahvistavan positiivista paikallisuuden titeettiä ja sen nähtiin tuovan sisältöä paikallisten elämään. Haastateltavat korostivat, että kulttuuri tarjoaa paikallisille matalan kynnyksen osallistumisen mahdollisuuksia ja se aktivoi näin kaupungin asukkaita. Haastatteluissa keskusteltiin toiminnallisesta aktivoitumisesta, kuten tapahtumissa käymisestä ja ihmisten tapaamisesta, mutta myös henkisestä aktiivisuudesta. Haastateltavat uskoivat, että vahva paikallisuuden titeetti kannustaa ihmisiä pohtimaan enemmän omaa ympäristöään ja osallistumaan myös muuten kaupungin elämään.

Siis taide on kustannustehokas tapa luoda sitä tunnetta, että meillä on hyvä kaupunki, ja tässä elämässä on jotain hyvää kuitenkin. (Haastattelusitaatti.)

Esityksen jälkeen näet niitä reaktioita, ja tässähän se onkin, että sen reaktion ei tarvi olla positiivinen, vaan se voi olla erittäinkin negatiivinen, mutta se on kuitenkin hienoa, että sä olet saanut ihmiseen vaikutettua. (Haastattelusitaatti.)

Siihen [kulttuuriin] on mahdollista mennä mukaan, kokea sen kautta ja tavata toisia ihmisiä, ja se tuo jotain sisältöä elämään. (Haastattelusitaatti.)

Sekä kyselyssä että haastatteluissa korostui hyvin yksimielinen näkemys siitä, että paikallisella kulttuurielämällä oli suuri vaikutus Lohjan kaupungille ja että merkitys oli monella tasolla positiivinen. Alla on koottuna lohjalaisten kulttuuritoimijoiden näkemyksiä kulttuurielämän vaikutuksista ja merkityksistä Lohjalla.

VIREÄN TAIDE- JA KULTTUURIELÄMÄN VAIKUTUKSET JA MERKITYKSET

- Positiivinen ja houkutteleva imago vierailijoiden silmissä.
- Vahva paikallisidentiteetti ja yhteisöllisyyden tunne.
- Kohonnut elämälaatu ja hyvinvointi.
- Ohessa syntyvä taloudellinen hyöty paikallisille palveluyrittäjille.
- Kulttuurinen omavaraisuus, joka helpottaa kaupunkilaisten arkea.
- Aktiivisuus ja tunne osallisuudesta.
- Mahdollisuus matalan kynnyksen harrastamiseen.

Kulttuuritoiminnan tulevaisuus

Sekä kyselyssä että haastatteluissa kysyttiin myös vastaajien näkemyksiä Lohjan kulttuurielämän tulevaisuudesta.

Kuten muuallakin Suomessa, on kolmannella sektorilla myös Lohjalla merkittävä rooli kulttuurin kentällä. Yli puolet kyselyn vastaajista toimi kolmannella sektorilla ja myös haastatteluissa oli mukana eri sektoreiden edustajia. Haastatteluissa nousikin esille joitakin yleisiä kysymyksiä kolmannen sektorin kulttuuritoiminnan tulevaisuudesta. Itse kolmannella sektorilla työskentelevät pohtivat haastatteluissa sitä, mitä kolmannelta sektorilta tulevaisuudessa tullaan odottamaan.

Haastateltavat toivat esille, että julkinen sektori saattaa odottaa yhteistyössään kolmannen sektorin toimijoiden kanssa ristiriitaisiakin asioita. Toisaalta odotetaan valmiutta ammattimaiseen palveluntuotantoon, mutta samaan aikaan palveluja tulisi tuottaa mahdollisimman kevyillä rakenteilla ja usein jopa täysin vapaaehtoisvoimin. Paikalliset olivat myös huolissaan kolmannen sektorin aktiivien ikääntymisestä ja mielenkiinnon hiipumisesta toimintaa kohtaan. Haastateltavat uskoivat, että julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyö ja sen kehittyminen edellyttävät uudenlaista yhteistyötä eri toimijoiden ja sektoreiden kesken. Haastateltavat kaipasivatkin rohkeampaa ja avoimempaa keskustelua kaupungin ja muiden toimijoiden välille.

Me saadaan [kunnalta] vain hajatieta, että mitä on tapahtumassa, kun meidät pitäis ottaa siihen saman pöydän ympärille aina silloin tällöin. (Haastattelusitaatti.)

Kolmannen sektorin tulevaisuutta varjosti osaltaan myös huoli julkisen tuen jatkosta. Osa toimijoista uskoi, että kaupungin kulttuurituki tulee hiipumaan tai jopa loppumaan kokonaan. Säästöt nähtiin sekä kaupungin että kulttuurikentän näkökulmasta uhkana, mutta tulevaisuuteen suhtauduttiin kuitenkin melko luotavaisesti. Osa haastateltavista myös koki, ettei julkisen tuen varaan jääminen tulisi johtamaan mihinkään ja että kulttuuritoimijoiden olisi järkevämpi varautua tulemaan toimeen ilman julkista tukeakin.

Lohja on laajentunut viimeisten vuosien aikana huomattavasti kuntaliitosten vuoksi. Kuntaliitosten vaikutukset paikalliseen kulttuurielämään herättivät myös haastatteluissa keskustelua. Paikalliset toimijat pohtivat muun muassa sitä, pysyvätkö kaikki alueet tulevaisuudessa aktiivisina. Lohjaan liitetyillä alueilla sijaitsevien kylien aktiivisena pitäminen nähtiin yleisenä haasteena. Yhteistyön uskottiin ratkaisevan ongelmia:

Juuri se, että kuinka pienillä asioilla saadaan muutosta aikaan, se ei ole aina rahasta kiinni, jos kaupunki on aktiivinen toimija ja asukkaat on aktiivisia toimijoita. (Haastattelusitaatti.)

Lohjan kulttuurielämän vetovoimaan uskottiin. Kulttuurimatkailun mahdollisuudet nousivatkin esille keskusteltaessa Lohjan kulttuurielämän tulevaisuudesta. Kulttuurin vetovoimaisuus ja kesäasukkaiden sekä matkailijoiden tuomat tulot nähtiin yhtenä mahdollisena väylänä kehittää Lohjan kaupunkia. Usko Lohjan kulttuurielämään ja sen potentiaaliin oli kyselyvastaajien ja haastateltavien keskuudessa yleisesti varsin vahva. Keskusteluissa tuli usein esille paikallisten toimijoiden into kulttuurielämään eteenpäin vievänä positiivisena voimavarana. Tämän voimavaran huomioon ottaminen ja vaaliminen nähtiinkin yhtenä tulevaisuuden menestyksen avaintekijänä.

Lohjalla on kaikki edellytykset nousta läntisen Uudenmaan kulttuuriseksi ykköseksi – halutessaan. (Kyselyvastaus)

LOHJAA KOSKEVAT PÄÄTELMÄT

Lohjalaisille kulttuuritoimijoille lähetetty kysely sekä lohjalaisten kulttuuritoimijoiden haastattelut tarkentavat kuvaa paikkakunnan kulttuurielämästä ja sen edellytyksistä. Lisäksi niistä nousee esille käsityksiä taide- ja kulttuurielämän nykytilasta, sen merkityksestä ja vaikutuksista ja tulevaisuuden mahdollisuuksista ja haasteista.

Kyselyn vastausprosentti jäi melko alhaiseksi, eikä vastausten perusteella sen vuoksi voi tehdä kuin suuntaa antavia päätelmiä. Kyselyn anti jäi myös sikäli odotettua vähäisemmäksi, että tarkempaa tietoa kulttuuritoimijoiden taloudellisista toimintaedellytyksistä eli rahoituksesta ei juuri saatu. Vastaaajien edustamat kulttuuritoimijat olivat suurimmaksi osaksi sellaisia, että niiden toiminta oli lähinnä kunnan rahoituksen tai avustuksen varassa, minkä lisäksi vapaaehtoistoiminnalla oli suuri merkitys. Valtion taide- ja kulttuuriavustuksia, säätiöiden tai rahastojen avustuksia tai EU-rahoitteisia hankkeita kyselyn tavoittamilla vastaanottajilla ei juuri ollut.

Kysely tuotti lisää tietoa kuitenkin nimenomaan vapaaehtoistyön suuresta merkityksestä sekä sen tekemisen erilaisista muodoista. Lisäksi kyselyn kautta saatiin koottua tietoa paikallisten kulttuuritoimijoiden käytännön tekemisestä sekä toiminnan tuotoksista. Nämä tiedot vahvistivat edelleen sitä käsitystä, että kulttuuri-toiminta on aina hyvin laaja ja monimuotoinen alue ja että myös Lohjalla taide- ja kulttuuri ovat hyvin monipuolisesti esillä. Samalla tiedot antoivat tukea sille selvityksen muissa osissa esille nousseelle havainnolle, että tällä paikkakunnalla toimijat jakautuvat melko selvästi yhtäältä suuriin tai ainakin suurehkoihin lähinnä kunnallisiin taide- ja kulttuurilaitoksiin ja toisaalta varsin pieniin toimijoihin.

Kysely ja haastattelut tuottivat myös käsityksiä Lohjan kulttuurielämän tilasta ja tulevaisuudesta. Näitä käsityksiä tulkittaessa on muistettava, että kyselyn vastaanottajat ja haastateltavat edustivat itse lohjalaista kulttuuritoimintaa, ja selvityksen tulosten vahvaa myönteistä kuvaa Lohjasta on syytä tarkastella tätä taustaa vasten. Monia näkemyksiä voi kuitenkin selvityksessä esille nousseiden muiden tietojen valossa pitää perusteltuna, ja niiden pohjalta voi olla hyvä jatkaa paikallista kulttuuripoliittista keskustelua. Myös aineistosta esille nousseita kysymyksiä ja kritiikkiäkin lienee syytä ottaa huomioon.

TIEDONKERUUN JA TILASTOINNIN KEHITTÄMINEN

Tässä luvussa kootaan yhteen kokemuksia siitä, miten pilotoimamme toimijalähtöinen tarkastelutapa toimi ja kuinka käytetyt menetelmät tukivat sitä. Tämän jälkeen tehdään kehittämisehdotuksia koskien kulttuuritoiminnan selvittämistä, kehityksen seurantaan sekä taiteen, kulttuurin ja kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden arviointia.

Kokemuksia hankkeesta

Selvityksen tarkoituksena oli siis hyödyntää tavanomaisesta eli rahoituslähteestä³⁶ käsin tehtävästä poikkeavaa näkökulmaa kulttuuritoiminnan ja sen toimintaedellytysten selvittämiseen. Tässä näkökulmassa lähtökohtana oli tietty paikkakunta ja sen kulttuuritoimijat. Tällä tavalla toivottiin saatavan parempi kokonaisnäkökulma taide- ja kulttuurielämään tietyssä kunnassa. Lisäksi tavoitteena oli saavuttaa täsmällisempi ja luotettavampi kuva asioista, jotka ovat toistaiseksi olleet enemmän arvion varassa, kuten eri rahoituslähteiden käytöstä.

Kyseessä oli resursseiltaan rajallinen, kuuden kuukauden mittainen pilotointi, jossa testattiin mahdollisuutta uudistaa kuntien kulttuuritoimintaa kuvaavan tilastoinnin ja muun tiedonkeruun perusteita siten, että tiedot olisivat nykyistä tarkemmat ja että ne soveltuisivat paremmin sekä kuntien väliseen että eri toimialojen keskinäiseen vertailuun.

Selvityksessä käytettiin erilaisia menetelmiä. Taide- ja kulttuuritoimijoista hankittiin tietoja Hyvinkään, Lohjan ja Porvoon kuntien edustajille lähetettyjen listauskyselyjen avulla. Tietoja kuntien itse tuottamasta sekä rahoittamalla järjestämästä kulttuuritoiminnasta hankittiin myös suurimpien kaupunkien kulttuuritoiminnan kustannusten tiedonkeruuhankkeessa hyödynnetyn kyselyn avulla. Lohjalaisille kulttuuritoimijoille lähetettiin erikseen kysely, jossa tiedusteltiin taide- ja kulttuuritoiminnan rahoitusta ja muuta resursointia, toiminnan organisointia ja toteutusta sekä käsityksiä Lohjan kulttuurielämästä. Etenkin viimeksi mainittua asiaa selvitettiin myös lohjalaisten kulttuuritoimijoiden haastatteluilla, joita toteutettiin sekä yksilö- että ryhmähaastatteluina. Seuraavaksi tarkastellaan kokemuksia näistä tietojenhankintamenetelmistä.

36 Rahoituslähteellä tarkoitetaan tässä ennen muuta valtiota ja kuntia, mutta Suomessa on selvitetty myös säätiöiden ja yritysten taiderahoitusta. Ks. Oesch 2008; 2010.

Tiedot kulttuuritoimijoista

Tietoja taide- ja kulttuuritoimijoista selvitettiin kunnille lähetyn kyselyn avulla, jossa kuntien edustajia pyydettiin listaamaan toimijoita kulttuuritoiminnan eri osa-alueille (liite 1). Taide- ja kulttuuritoimijat pyydettiin luokittelemaan sen mukaan, oliko kyseessä kunnan virasto, osa kuntakonsernia, kunnan vuonna 2014 avustama toimija tai sellainen toimija, joka ei saanut kyseisenä vuonna vastaajakunnalta avustusta. Lisäksi vastaajia pyydettiin tarpeen mukaan kuvaamaan lyhyesti kunkin toimijan toimintaa tai muuta roolia paikkakunnalla. Vastaajia toivottiin sisällyttämään listauksiin mieluummin liikaa kuin liian vähän toimijoita, jotta olennaisia kulttuuritoimijoita ei jäisi tarkastelun ulkopuolelle ja jotta listaukset olisivat mahdollisimman vertailukelpoisia. Tärkeimmiksi katsomansa kulttuuritoimijat pyydettiin merkitsemään lihavoitfontilla.

Selvityksen toteutuksen näkökulmasta pilottihankkeen tämä vaihe onnistui varsin hyvin. Hanketoimijoiden keskinäisistä tapaamisista ja muusta ohjeistuksesta huolimatta listausten lopulliseen muotoon pääseminen vaati jonkin verran asioiden tarkastamista ja muuta keskustelua selvityksen toteuttajien ja kohdekuntien edustajien kesken. Suhteessa listausten tuottamaan tietoon Hyvinkäällä, Lohjalla ja Porvoossa vaikuttavista kulttuuritoimijoista tämä vaivannäkö pysyi kuitenkin kohtuullisena.

Listauksen merkittävimpänä antina voi pitää niiden taide- ja kulttuuritoimijoiden esille saamista, jotka eivät kuulu kunnan organisaatioon ja jotka eivät muuten ole näkyviä esimerkiksi merkittävien julkisten avustusten kautta. Tämä kokonaisuus sisältää erilaisia toimintatapoja monilla kulttuuritoiminnan aloilla: vapaata kansalaistoimintaa, satunnaista tai harvoin tapahtuvaa ammattimaista taide- ja kulttuuritoimintaa, taiteen perusopetuksen oppilaitosten sisältämiä kuoroja ja orkestereita, kulttuurialan liiketoimintaa sekä paikkakunnalla säännöllisesti tai toistuvasti vierailuvia kulttuuritoimijoita.

Listauksen vertailu osoitti, että vaikka Hyvinkäällä, Lohjalla ja Porvoossa on kulttuuritoimijoiden kentän suhteen paljon yhtäläisyyksiä, kaupunkien välillä on myös eroja. Näiden erojen ja niiden taustalla vaikuttavien syiden tarkka selvittäminen ei mahtunut tähän pilottihankkeeseen, mutta näiden listausten avulla se olisi aikaisempaa paremmin toteutettavissa. Listaukset tarjoavat aineistoa myös sen pohtimiseen, mitä merkitystä kaupunkien välisillä eroilla on esimerkiksi kaupunkien imagon ja identiteetin sekä kuntalaisten saatavilla olevien kulttuuripalvelujen näkökulmasta.

Mikäli tällaisia listauksia toteutetaan jatkossa, tässä yhteydessä hyödynnetty kyselypohja toimii hyvänä lähtökohtana. Ennen kyselyn lähettämistä on hyvä käydä riittävästi keskustelua selvityksen toteuttajien ja kyselyyn vastaajien kesken siitä, mitä kaikkea kulttuuritoiminnaksi luetaan. Tämä säästää vastaajien aikaa ja vaivaa ja vapauttaa kyselyn toteuttajien resursseja tulosten analysointiin. Olisi myös hyvä,

jos ehdotuksia paikkakunnalla vaikuttavista kulttuuritoimijoista voitaisiin tiedustella usealta eri taholta, jotta erilaiset kulttuuritoiminnan muodot varmasti saataisiin esille.

Täsmällisemmät kehittämistarpeet koskevat ensinnäkin lastenkulttuuria ja nuorisokulttuuria. Lasten taidetoiminnalle ja lastenkulttuurille olisi hyvä olla taiteen perusopetuksen lisäksi oma osionsa, jonka avulla saataisiin selville lastenkulttuuritoimijoita ja niiden organisoitumis- ja toimintamuotoja. Nuorisokulttuuri ja nuorten aikuisten kulttuuri ovat vaikeasti rajattavissa olevia alueita, mutta myös niiden esille saaminen paremmin kuin mihin tässä selvityksessä pystyttiin, antaisi tärkeän lisän ymmärrykselle paikallisesta kulttuurielämästä. Tapauskohtemme Lohjan kohdalla kävi ilmi, että nuoret aikuiset (20–30-vuotiaat) ja heidän kulttuuritoimintansa jäi suurelta osin selvityksen ulkopuolelle.

Kysely sisälsi osion tapahtumista ja festivaaleista, mutta täydellisten tietojen saaminen tältä kulttuuritoiminnan alueelta osoittautui liian työlääksi hankkeen resursseihin nähden. Taide- ja kulttuuritapahtumien sekä muihin tapahtumiin sisältyvän taiteen ja kulttuurin perusteellinen selvittäminen vaatisi enemmän aikaa sekä tarkempaa kyselyvastaajien ohjeistusta. Paikallisen kulttuurielämän kannalta näillä tapahtumilla ja tilaisuuksilla on paljon merkitystä, ja ne ovat tärkeitä myös paikkakunnan näkyvyyden ja imagon kannalta, joten taiteen ja kulttuurin tilastointia ja muuta seurantaä kehitettäessä niihin on syytä kiinnittää huomiota.³⁷

Tiedonkeruu jäi jossain määrin tavoitteista myös kulttuurialan yritystoiminnan sekä paikkakunnalla usein tai säännöllisesti vierailevien ulkopaikkakuntalaisten taide- ja kulttuuritoimijoiden suhteen. Selvitys osoitti kuitenkin, että kaikissa kohdekaupungeissa niin kaupallisella kulttuuritoiminnalla kuin kulttuuritoimijoiden vierailuillakin on tärkeä rooli paikallisessa kulttuurielämässä. Silloin kun halutaan tarkastella esimerkiksi kulttuuripalvelujen saatavuutta paikkakunnalla, myös nämä toiminnan muodot kannattaa sisällyttää tarkasteluun. Pelkästään julkisrahoitteista kulttuuritoimintaa selvitetessä monet näistä toimijoista ja toiminnoista jäävät pimentoon.

Kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten tiedonkeruu

Tietoja hankittiin myös hyödyntämällä sitä kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten tiedonkeruulomaketta, jota oli jo käytetty kolmen vuoden välein toistuneissa suurimpien kaupunkien kulttuuritoimintaan kohdistuneissa selvityksissä. Tämän tiedonkeruuvälineen avulla saatiin näkymä paitsi kunnan kulttuuritoiminnan kustannuksiin kokonaisuutena, myös tarkempaa tietoa monista kunnan omaan julkishallinnolliseen organisaatioon sisältyvistä kulttuuritoimijoista sekä kunnan yksityisille kulttuuritoimijoille myöntämistä avustuksista.

Tämän kyselyn toteuttamiseen oli selvityksen toteuttajilla jo olemassa tietty rutiini, minkä lisäksi Porvoon kaupunki oli osallistunut aikaisempiin tiedonkeruihin

37 Ks. kulttuurifestivaaleista ja -tapahtumista esim. Herranen ja Karttunen 2016.

ja oli siten tottunut täyttämään lomakkeen. Myös muiden kaupunkien osalta kulttuuritoiminnan kustannusten ja tuottojen keruu onnistui odotetulla tavalla.

Kulttuuritoiminnan kustannusten tiedonkeruuhankkeiden yksi tavoite on ollut tuottaa kunnille tarkempaa ja luotettavampaa tietoa kuin mitä Tilastokeskuksen keräämät kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilastot ovat tarjonneet. Selvityksen kohde kuntien osalta Tilastokeskuksen tiedot ovat olleet varsin luotettavia, mikä johtuu etenkin siitä, että taiteen perusopetuksen ja muun kulttuuritoiminnan kustannustietoja on kirjattu talous- ja toimintatilastoon asianmukaisesti.³⁸

Erot tässä yhteydessä kerättyjen tietojen sekä talous- ja toimintatilaston tietojen välillä nettokäyttökustannustietoja tarkasteltaessa eivät ole suuria. Kulttuuritoiminnan kokonaisnettokäyttökustannukset olivat tämän selvityksen perusteella Hyvinkäällä 5,384 miljoonaa euroa ja Tilastokeskuksen tietojen perusteella 5,451 miljoonaa. Vastaavat luvut olivat Lohjan tapauksessa 7,717 M€ (tämä selvitys) ja 7,328 M€ (Tilastokeskus) ja Porvoon tapauksessa 8,253 M€ (tämä selvitys) ja 7,669 M€ (Tilastokeskus). (Liitetaulukko 1, liitetaulukko 2.)

Koska kulttuuritoiminnan eri osa-alueiden luokittelut poikkeavat toisistaan, syitä havaittuihin eroihin on vaikea selvittää lopullisten lukujen perusteella. Vaikuttaa kuitenkin ilmeiseltä, että Porvoon tapauksessa Taidetehtaan kulttuuritoiminta ei sisälly täysimääräisenä Tilastokeskuksen lukuihin. Kirjastotoiminnan ja taiteen perusopetuksen lukujen pitäisi periaatteessa olla molemmissa tietolähteissä samoja, mutta myös näiden toiminnan alojen osalta luvuissa on eroja, suurimmaksi osaksi tosin melko pieniä.

On kuitenkin jälleen huomioitava, että Tilastokeskuksen ylläpitämän tilastojen lukuihin sisältyvät erittelemättömästi kuntien valtiolta kulttuuritoimintaan saamat valtionosuudet, sekä asukaskohtaiset että taide- ja kulttuurilaitosten osalta henkilötyövuosikohtaiset ja taiteen perusopetuksen osalta opetustuntikohtaiset valtionosuudet. Kuten tässä selvityksessä on osoitettu, varsinkin viimeksi mainituilla henkilötyövuosi- ja opetustuntikohtaisilla valtionosuuksilla on kuntien vertailun kannalta suuri merkitys, koska kuntien tavat järjestää valtionosuuteen oikeuttavaa toimintaa poikkeavat toisistaan. Tämän selvityksen tapauksessa tämä tarkoittaa konkreettisesti sitä, että Porvoon tilinpäätöstietoihin sisältyi vuonna 2014 valtionosuuksia kaikkiaan lähes kolme miljoonaa euroa, Lohjan noin 2,5 miljoonaa euroa ja Hyvinkään noin 1,2 miljoonaa euroa (taulukko 3). Kun nämä otetaan huomioon, kuntien väliset erot kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksissa tasoittuvat merkittävästi.

38 Kaikkien kuntien osalta näin ei ole. Esimerkiksi Helsingin tapauksessa vuoden 2014 talous- ja toimintatilasto eri kerro mitään taiteen perusopetuksen kustannuksista, vaikka vuoden 2013 kulttuuritoiminnan kustannusten tiedonkeruuhankkeen tietojen perusteella kustannusten pitäisi olla noin viisi miljoonaa euroa (Ruusuvirta ja Saukkonen 2014, 91). Suurista kaupungeista myös esimerkiksi Kuopion taiteen perusopetuksen kustannukset ovat selvästi pienemmät kuin mitä ne todellisuudessa ovat.

Talous- ja toimintatilaston ja tämän selvityksen tuottamien tietojen välinen vertailu paljastaa myös sen, että kunnat ovat täyttäneet museo- ja näyttelytoimintaan, musiikkitoimintaan sekä teatteri-, tanssi- ja sirkustoimintaan sisältyviä kustannuksia eri tavoin. Kunnan itse järjestämän toiminnan lisäksi kuntien olisi näihin kohtiin tullut ohjeistuksen (Mehtonen & Heinonen 2012) mukaan sisällyttää kunnan yhteisöille, yhdistyksille ja yksittäisille taiteilijoille myöntämät avustukset. Jossain määrin näin on tehtykin, mutta esimerkiksi Hyvinkää on musiikkitoiminnan kohdassa sisällyttänyt tietoihin ainoastaan Hyvinkään orkesterille myönnetyn avustuksen, kun taas Porvoo on sisällyttänyt tähän kohtaan kustannuksia noin 700 000 euron ja tuottoja 300 000 euron edestä. Jotta kuntien toiminta olisi Tilastokeskuksen tietojen osalta vertailukelpoista, kuntien pitäisi sisällyttää tälle osa-alueelle kuuluvat kustannus- ja tuottotiedot yhdenmukaisesti.³⁹

Kuntien saaman ohjeistuksen mukaisesti muun kulttuuritoiminnan kokonaisuuteen kuntien on tullut sisällyttää kunnan järjestämä muu kulttuuritoiminta, jonka tarkoituksena on kulttuuriharrastusten ja -palvelujen tarjonta ja tukeminen, yleiseen kulttuuritoimeen luettavan henkilöstön palkkauksesta ym. aiheutuvat menot ja tulot sekä kulttuurikeskusten toiminnasta aiheutuvat menot ja tulot sekä ne avustukset, joita ei ole ilmoitettu museo- ja näyttelytoiminnan, teatteri-, tanssi- ja sirkustoiminnan sekä musiikkitoiminnan tehtäväluokkiin. Lukuja vertailemalla vaikuttaa siltä, että kulttuurikeskusten kustannuksia on myös sisällytetty tähän kohtaan, mutta ainakin Porvoo osalta vaikuttaa siis siltä, että Taidetehtaan kaikkia kulttuurikustannuksia ei ole sisällytetty Tilastokeskuksen ylläpitämiin lukuihin. Muiden hallintokuntien tuottama tai järjestämä kulttuuritoiminta puuttuu Tilastokeskuksen ylläpitämistä tiedoista.

Voidaan siten todeta, että tiedonkeruulomakkeen tuottama tieto tarjoaa kunnille Tilastokeskuksen tietoja paremmat mahdollisuudet analysoida ja vertailla kuntien kulttuuritoimintaa ja sen rahoitusta.⁴⁰ Samalla on kuitenkin huomautettava, että vertailua hankaloittavat tässäkin tapauksessa palvelujen erilaiset organisointitavat ja erilaiset kirjanpitokäytännöt. Erityisinä ongelma-alueina voidaan mainita sisäisten vuokrien erilaisten järjestelmät, vuokra- ja muut subventiot, jotka eivät näy lukuina tilinpäätöksissä, sekä erilaiset tavat laskea ja kirjata tilinpäätöksiin poistoja

39 Tilastokeskuksen toteuttama tiedonkeruu on perustunut tilastolakiin (280/2004), jonka mukaan kunnat ja kuntayhtymät ovat velvollisia antamaan Tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot taloudestaan, hyödykkeistään, toiminnan sijainnista, henkilöstöstään ja muista toiminnan edellyttämistä voimavaroista. Kulttuuritoiminnan alueella erot palvelujen tuottamisen tavoissa ja toiminnan muussa organisoinnissa sekä käsitteiden erilaiset tulkintamahdollisuudet tuottavat kuitenkin ongelmia tietojen yhdenmukaisen toimittamisen kannalta. Kaikkien tietojen tarkistaminen jokaisen kunnan osalta olisi erittäin työlästä.

40 Tilastokeskuksen tiedonkeruuta on vastikään uudistettu. Kulttuuritoiminnan osalta ainoa muutos on se, että kuntia pyydetään ilmoittamaan myös kunnalta avustusta saaneiden kulttuuriyhteisöjen lukumäärä (Tilastokeskus 2015).

ja muita laskennallisia kustannuksia. Vuodesta 2015 lähtien kuntien kulttuuritoimintaan saamien asukaskohtaisten valtionosuuksien euromääräinen selvittäminen on vaikeutunut merkittävästi, koska valtiovarainministeriön kirjastotoimintaan, taiteen perusopetukseen ja yleiseen kulttuuritoimeen myöntämät valtionosuudet eivät enää ilmene euromääräisinä valtion talousarviosta.

Kysely paikallisille kulttuuritoimijoille

Pilottihankkeen tärkeä tietojenhankintaväline oli lohjalaisille kulttuuritoimijoille lähetetty kysely, joka osoitettiin 44:lle paikallisen taide- ja kulttuurielämän kannalta tärkeimmiksi katsotuille toimijoille. Tämän kyselyn avulla haluttiin saada tietoa etenkin kunnan julkisoikeudellisen organisaation ulkopuolisten kulttuuritoimijoiden organisoitumisesta ja toiminnan luonteesta sekä kokonaiskuva sekä kunnallisten että yksityisten toimijoiden rahoituksesta ja toiminnan muusta resursoinnista. Tältä osin selvitys ei onnistunut niin hyvin kuin mitä odotettiin ja toivottiin.

Tärkein syy siihen, että tavoitteita ei täysin saavutettu, johtuu alhaisesta vastausprosentista. Koska vastausprosentti jäi alle viidenkymmenen ja vastaajia oli kaikkineen vain kaksikymmentä, tuloksia on vaikea yleistää. Se, että vastauksia saatiin odotettua vähemmän, voi johtua useista syistä. Toimijoiden tavoittaminen on aina haasteena tällaisissa selvityksissä. On mahdollista, että kaikki itse keräämämme ja yhteistyökumppaneilta saamamme yhteystiedot eivät pitäneet paikkaansa tai että emme muuten tavoittaneet vastaajia selvityksen aikataulussa. Joissain tapauksessa voi olla, että kysely meni henkilölle, joka ei lopulta ollut paras mahdollinen taho vastaamaan kyselyyn. Lisäksi osa kyselyn vastaanottajiksi katsotuista toimijoista oli niin pieniä tai toiminta oli niin vähäistä, että niiden edustajat eivät kenties kokeneet kyselyyn vastaamista mielekkääksi.

On myös mahdollista, että osa vastaajista ei halunnut kertoa tutkimuskäyttöön tietoja oman taustaorganisaation taloudesta. Toisaalta ne tahot, jotka vastasivat, kertoivat miltei poikkeuksetta toiminnan taustalla olleista resursseista ja antoivat täten tärkeitä lisäinformaatiota taide- ja kulttuurielämästä Lohjalla. Tässä jälkimmäisessä mielessä kyselyn voi puolestaan katsoa onnistuneen, vaikka tietoja ei voikaan yleistää. Kyselyn vastaustiedot osoittavat myös, että jälkeinpäin tarkasteltuna Lohja ei välttämättä ollut paras mahdollinen pilotoinnin kohde kulttuuritoimijoiden talouden selvittämisen kannalta. Kuten edellä on selvitetty, Lohjan kulttuurielämä nojaa suhteellisen paljon kunnan omiin verrattain suuriin ja institutionalisoituneisiin kulttuuritoimijoihin. Suurin osa kunnan oman julkisoikeudellisen organisaation ulkopuolisista taide- ja kulttuuritoimijoista on sellaisia, jotka toimivat pääsääntöisesti vain kunnan avustuksen turvin tai täysin ilman ulkopuolista rahoitusta.

Kyselymenetelmää ei siten välttämättä kannata hylätä tiedonkeruun metodina. On kuitenkin ilmeistä, että korkeampaan vastausprosenttiin yltäminen vaatisi parempaa pohjustusta. Yhteystietojen keräämiseen ja varmistamiseen pitäisi olla enemmän

aikaa. Lisäksi ennen kyselyn lähettämistä olisi hyvä järjestää paikkakunnalla tilaisuus, jossa selvityksestä ja sen toteutuksesta voitaisiin kertoa paikallisille taide- ja kulttuuritoimijoille. Näin voitaisiin kerätä ajankohtaista tietoa paikallisista kulttuuritoimijoista, lisätä toimijoiden luottamusta toteutettavaa tiedonkeruuta kohtaan sekä kuulla näkemyksiä paikkakunnan kulttuurielämän kannalta tärkeimmiksi katsotuista asioista.

Vastausprosentin saaminen riittävän korkeaksi kyselytutkimuksissa luotettavien päätelmien tekemistä varten ei ole viime aikoina ollut ainoastaan tämän hankkeen ongelma. Ihmisten halukkuus vastata erilaisiin tiedusteluihin on vähentynyt, ja ennen tulosten analysointia joudutaan usein tekemään erilaisia katoanalyysseja tulkintojen luotettavuuden varmistamiseksi. Tällaisissa selvityksissä, joissa tavoiteltuja vastaajia on lopulta kohtuullinen määrä, resursseja kannattaisi varata riittävästi niin, että vastausprosenttia voidaan nostaa ottamalla vastaajiin henkilökohtaisesti yhteyttä ja mahdollisesti myös täyttämällä lomaketta yhdessä. Kulttuuritoimijoiden toimintakertomusten ja tilinpäätösten analysointiin olisi myös hyvä olla tarpeeksi aikaa.

Kulttuuritoimijoiden haastattelut

Tietoja ja käsityksiä Lohjan kulttuurielämästä kerättiin myös haastatteluilla, joita toteutettiin sekä yksilökohtaisina että kahden-kolmen hengen ryhmähaastatteluina. Haastateltavat saivat puolistrukturoidun haastattelun teemat etukäteen sähköpostilla, joten kaikilla oli ennalta tiedossa mistä puhutaan. Selvityksen yhteydessä tehdyt haastattelut etenivät luontevasti, ja haastateltavat kysyivät kysymyksiä myös toisiltaan. Ryhmähaastattelut muistuttivat monin paikoin vapaata keskustelua, jota tutkija johdatteli, tarkentavia ja syventäviä kysymyksiä tarvittaessa esittäen.

Ryhmähaastattelu oli kaikkineen toimiva metodi tietojen ja käsitysten keräämiseksi. Paikalliset toimijat tunsivat Lohjan kulttuurielämän kannalta tärkeät kysymykset hyvin, ja he osasivat parhaiten keskustella niistä keskenään. Haastateltavilta saatujen kommenttien perusteella haastattelutilanteet koettiin myönteisiksi. Selvityksen tekijöille kerrottiin muun muassa, että kerrankin pääsee puhumaan Lohjan kulttuurielämästä jonkun kanssa. Jotkut olivat myös saaneet haastattelusta inspiraatiota asioiden kehittämiseen ja syitä pohtia omaa toimintaa.

Haastatteluilla oli myös sellaisia myönteisiä tahattomia sivuvaikutuksia, että niiden aikana solmittiin jopa uusia yhteistyökontakteja. Kulttuuripolitiikan tutkimusta tehtäessä on yllättävän usein tullut vastaan tilanteita, että saman paikkakunnan kulttuuritoimijat eivät välttämättä ole juuri olleet toistensa kanssa tekemisissä, vaikka olemassaolosta onkin oltu tietoisia. Tavanomaisesta poikkeavat mahdollisuudet tavata taiteen ja kulttuurin toimijoita ja keskustella heidän kanssaan asioista voivat siis olla hyödyllisiä. Niiden järjestämistä säännöllisin väliajoin kannattaa kunnissa harkita. Jatkossa tapaustutkimusta voisi olla mielekästä tehdä esimerkiksi juuri

tällaisessa paikallisten kulttuuritoimijoiden kokoontumisessa, jolloin sekä haastattelutavat että haastattelijat hyötyisivät tilanteesta parhaalla mahdollisella tavalla.

Haastatteluista saatiin paljon arvokasta lisätietoa, josta suurta osaa ei ollut mistään asiakirjoista luettavissa. Lisäksi niiden avulla saatiin esille näkemyksiä lohjalaisen kulttuurielämän tilasta ja tulevaisuudesta sekä kulttuurin merkityksestä Lohjalle ja lohjalaisille. Varsinkin viimeksi mainitut asiat kuuluvat kulttuurin ja kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden piiriin, ja kyselyn lisäksi haastattelumenetelmää voi hyödyntää taiteen ja kulttuurin vaikuttavuuden selvittämiseksi.

Samalla on kuitenkin hyvä muistaa, että tässä tapauksessa kyseessä olivat subjektiiviset näkemykset tahoilta, jotka ovat itse olennainen osa Lohjan kulttuurielämää. Jos kulttuurin merkitystä ja vaikuttavuutta koskevia näkemyksiä haluttaisiin systemaattisesti selvittää kysely- ja haastattelututkimuksen menetelmillä, kyselyn vastaanottajien joukkoa sekä haastateltavia pitäisi täydentää siten, että vastaajien ja haastateltavien voitaisiin katsoa edustavan riittävän kattavasti ja monipuolisesti erilaisia tahoja ja toimijoita. Tämän selvityksen tapauksessa haastateltavien valinnat jouduttiin tiukan aikataulun vuoksi tekemään kiireessä ja haastattelut toteuttamaan lyhyellä ajanjaksolla. Tästä johtuen kaikkien alojen toimijoita ei saatu mukaan haastatteluihin.

Muita metodologisia huomioita

Edellä mainittujen asioiden lisäksi voidaan tehdä joitain muita menetelmällisiä havaintoja, joista voi olla hyötyä paikallista kulttuuritoimintaa myöhemmin selvittäessä. Tutkijatiimimme pyrki mahdollisuuksien mukaan vierailemaan sekä Lohjalla että myös muilla selvityksen kohdepaikkakunnilla. Selvityksen rajallisuudesta johtuen paremmin pystyttiin tutustumaan ainoastaan Lohjaan, eikä sielläkään voitu käydä kovin montaa kertaa. Myöhemmissä hankkeissa olisikin syytä olla enemmän mahdollisuuksia systemaattiseen paikan päällä analysointiin.

Paikkakunnalla käynnillä oli kuitenkin tässäkin tapauksessa suuri merkitys kulttuuritoiminnan ymmärtämisen kannalta. Vierailun avulla saimme tuntuman kulttuurilaitosten, muiden toimijoiden sekä tapahtumapaikkojen sijaintiin sekä kunnan eri osissa että sen keskustan alueella. Lohjan tapauksessa käsitys kunnan koosta ja kunnan sisältämien osakeskusten välisistä välimatkoista paljastui karttaa havainnollisemmin paikasta toiseen kulkemalla. Paikan päällä käymällä sai myös käsityksen kulttuuritoimintapaikkojen koosta ja saavutettavuudesta sekä yleisilmeestä.

Jos paikkakunnan kulttuurielämästä haluttaisiin saada vielä tarkempi kuva, taide- ja kulttuurielämää olisi hyvä kyetä seuraamaan pidempään, esimerkiksi koko tarkasteluvuoden ajan. Käynnit olisi myös syytä ajoittaa tarkasteluajankohtaan. Tässä selvityksessä varsinainen toiminnan kohdevuosi oli taloudellisten tietojen saatavuuden vuoksi 2014, mutta hanke alkoi vasta kesällä 2015.

Selvityksessä pohdittiin ja kokeiltiinkin kulttuuritoimijoiden sijoittamista kartalle. Tämä ei kuitenkaan ole ongelmatonta, koska kulttuuritoimijoiden osoitteet ovat usein eri paikkoja kuin ne paikat, joissa toiminta tosiasiallisesti tapahtuu. Useilla toimijoilla on aktiviteetteja lukuisissa paikoissa vuoden aikana, ja monissa paikoissa asioita toteuttavat puolestaan useat eri tahot. Paikkakunnan kulttuuritoiminnan aktiivisuutta ja sen alueellista sijoittumista voisi saada paremmin esille laatimalla listaukset esimerkiksi taide- ja kulttuuritapahtumien tapahtumapaikkojen pohjalta. Mielenkiintoisen kuvan paikallisesta kulttuurielämästä voisi saada myös keräämällä taide- ja kulttuuritoimintaa systemaattisesti vuosikalenteriin, joka paljastaisi toiminnan painopisteet eri vuodenaikoina.

Paikallistuntemusta voisi myös hyödyntää tämältyyppisissä selvityksissä laajemmin kuin mihin nyt oli mahdollisuuksia. Niin sanottua kansalaistietoa voisi saada selville pitämällä selvityksen alussa esimerkiksi avaustilaisuuden, johon kutsuttaisiin toimijoita ja muita asiasta kiinnostuneita kuntalaisia kertomaan tiedoistaan, näkemysistään ja kokemuksistaan.

Ehdotuksia tiedonkeruun ja tilastoinnin kehittämiseksi

Taiteen ja kulttuurin kenttää voi Suomessa kaikkineen pitää laajana ja monipuolisena. Myös pienemmillä paikkakunnilla ja pitkien välimatkojen päässä suurista kaupunkikeskuksista on mahdollisuus toteuttaa luovuutta ja nauttia monenlaisesta taiteesta ja erilaisista kulttuuripalveluista. Tämä on seurausta sivistykselle ja kulttuurille annetusta tärkeästä tehtävästä suomalaisessa kansakunnan rakentamisen projektissa sekä toisen maailmansodan jälkeen toteutetusta modernista kansallisesta kulttuuripolitiikasta.

Taide ja kulttuuritoiminta eivät synny itsestään, vaan se on ihmisten tekemää. Jotta toiminta olisi kestäväällä pohjalla ja mahdollisimman korkeatasoista, se vaatii riittävän ja pitkäjänteisen rahoituksen. Taidetta ja kulttuuria rahoitetaan Suomessa monin tavoin, mutta erityisen suuri rooli on julkisella kulttuurirahoituksella, jota toteuttavat etenkin valtio ja kunnat. Merkittävää on myös kulttuurin saralla tehtävä vapaaehtoistyö.

Taiteen ja kulttuurin julkisen rahoituksen säilyminen nykyisessä mittakaavassa ei ole itsestäänselvyys. Monissa Euroopan maissa julkiseen kulttuurirahoitukseen on kohdistettu leikkauksia, joiden seurauksena jotkin nimekkäätkin taidelaitokset ovat joutuneet lakkauttamaan toimintansa ja taiteilijoiden ja muiden kulttuurialan toimijoiden toimeentulon edellytykset ovat heikentyneet. Tämä näkyy ajan mittaan myös taide- ja kulttuuripalvelujen saatavuudessa ja saavutettavuudessa sekä kansalaisten tasa-arvon toteutumisessa taiteen, kulttuurin ja luovuuden näkökulmasta.

Taiteella ja kulttuurilla on tietty itseisarvonsa, ja on tärkeätä, että poliittisella ohjauksella ei pyritä vaikuttamaan luovan toiminnan sisältöihin. Taiteen autonomia on syytä vaalia ja välttää kulttuuritoiminnan tyypistämistä pelkästään välineeksi

laajempien yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Samalla on kuitenkin syytä tunnustaa, että myös taiteen ja kulttuurin toimijoiden on kyettävä perustelemaan poliittisille päätöksentekijöille ja päätösten hallinnollisiin valmistelukoneistoihin kuuluville ihmisille toimintansa tarpeellisuus ja sitä kautta sen rahoittamisen mielekkyys.

Eri taiteenalat ja viime kädessä myös taiteilijat ja taidelaitosten edustajat voivat puhua omasta puolestaan, mutta laajemman yhteiskunnallisen kulttuurikeskustelun kannalta olisi hyödyllistä myös pystyä laatimaan kokonaiskuva taiteen ja kulttuurin kentästä ja sen toimintaedellytyksistä sekä yhteiskunnan tasolla että paikallisella tasolla, kunnissa. Tämä kokonaiskuva on edellytys myös kulttuuritoiminnan ja sen vaikuttavuuden arvioinnille kokonaisuutena.

Tämän selvityksen johdannossa mainittiin, että kokonaiskuvan muodostamista hankaloittavat jotkin kulttuurin alaan liittyvät sisäsyntyiset ongelmat esimerkiksi kulttuurin käsitteen täsmällisessä määrittelyssä. Näille ongelmille ei juuri voi mitään, mutta asian haltuunottoa ja kehityksen seuranta hankaloittavat myös jotkin suomalaisesta kulttuuripoliittisesta järjestelmästä ja sen tilastoinnista johtuvat seikat. Näihin on syytä kiinnittää huomiota ja miettiä uusia keinoja seurantajärjestelmien kehittämiseksi.

Tässä selvityksessä on kokeiltu toisenlaista näkökulmaa, jonka lähtökohtana ovat olleet paikalliset ja paikkakunnalla toimivat taide- ja kulttuuritoimijat ja näiden toiminnan edellytykset. Selvityksen avulla on onnistuttu havainnollistamaan tiedonkeruun ongelmia ja tuottamaan aikaisempaa täsmällisempää ja vertailukelpoisempaa tietoa Hyvinkään, Lohjan ja Porvoon kulttuurielämästä. Näiden tietojen avulla kyseisessä kaupungeissa voidaan myös käydä uutta keskustelua taiteen ja kulttuurin merkityksistä ja vaikutuksista niin kunnalle kuin kuntalaisille.

Antaako selvitys samalla eväitä taide- ja kulttuuritoiminnan tilastoinnin ja muun seurannan kehittämiseen sekä taide- ja kulttuuripolitiikan vaikuttavuuden arviointiin? Olennaista tässä pohdinnassa on se, että toimenpiteiden pitäisi olla paitsi toteuttamiskelpoisia myös kustannustehokkaita: niistä saatavan hyödyn pitää olla suurempi kuin tiedonkeruun vaatimien kustannusten. Tämä ajatus mielessä pitäen voidaan selvityksen perusteella päätyä alla oleviin toimenpide-ehdotuksiin, jotka on tässä kohdennettu Uudenmaan maakuntaan ja uusmaalaisiin kuntiin. Muutettavat muuntaen alla olevia ideoita ja ehdotuksia voidaan toki hyödyntää myös muissa maakunnissa.

Yleisesti ottaen on syytä huomioida, että kunnat ovat itse avainasemassa seurantajärjestelmien kehittämisessä ja sen laadun varmistamisessa. Vain kuntatasoisesti voidaan tehdä kuntien toimintaan, sen luokitteluihin ja tilastointiin sellaisia muutoksia, jotka edistävät tietojenkeruuta ja tietojen yhteismitallisuutta. Kunnat myös itse vastaavat monien olennaisten tietojen välittämisestä eri seurantajärjestelmiin.

Uudenmaan liiton johdolla kokoontuvalla Uudenmaan kulttuurin asiantuntijaryhmällä voi olla kulttuurin seurantajärjestelmien kehittämisessä koordinoiva ja keskinäisestä työnjaosta huolehtiva rooli. Harkittavaksi voi ottaa myös sen, voiko asiantuntijaryhmä ylläpitää maakunnan kulttuuritoiminnasta ja sen toimintaedellytyksistä kertovaa tietokantaa, johon kuntatoimijoilla olisi pääsy ja josta laadittaisiin tiivistelmätaulukoita esimerkiksi toimittajien tarpeisiin.

Ulkopuolista asiantuntija-apua voi olla hyvä hyödyntää sellaisissa tilanteissa, joissa kuntien ja maakunnan liiton omat resurssit eivät riitä. Asiantuntijat voivat avustaa esimerkiksi erillisselvitysten tai -tutkimusten tekemisessä, valmiiksi kerättyjen aineistojen analysoinnissa tai erityistä osaamista vaativissa tehtävissä. Lisäksi joillain tiedonkeruun osa-alueilla ulkopuolinen asiantuntija on toimijakentän näkökulmasta neutraalimpi ja helpommin lähestyttävä toimija kuin esimerkiksi kunnan kulttuurihallinnon edustaja.

Toimijalistaus kannattaa!

Kuntien kulttuuritoiminnan ja sen merkitysten ja vaikutusten ymmärtämisen ja esille tuomisen kannalta olisi hyvä lisätä tietoisuutta siitä, mitä kulttuuritoimijoita paikkakunnilla sijaitsee ja millä taiteen ja kulttuurin alueilla ne toimivat. Uudenmaan kunnat voivat tätä tarkoitusta varten laatia tässä selvityksessä käytettyä luokittelua (liite 1) hyödyntäen esimerkiksi viiden vuoden välein toimijalistaukset oman kuntansa kulttuuritoimijoista.

Listaukset nostavat esiin kulttuuritoiminnan painopisteitä eri kunnissa sekä toiminnan erilaisia järjestäytymismuotoja ja kulttuuripalvelujen erilaisia tuottamistapoja. Lisäksi ne tarjoavat mahdollisuuksia taide- ja kulttuurielämän kehityksen analysointiin ja kuntien väliseen vertailuun. Kun listat kootaan kerran hyvin koordinoidusti ja ohjatusti ja asiaan riittävästi paneutuen, niiden päivittäminen ei vaadi kovin suurta vaivaa.⁴¹

Kuntien kulttuuritoiminnan kustannukset esiin!

Tilastokeskuksen kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilasto on luotu kulttuurialan seurantaan laajempia tarpeita varten, ja sitä on vaikea kehittää kulttuurialan rahoituksen osalta merkittävästi hienojakoisemmaksi seurantajärjestelmäksi. Kunnat voivat itse edistää Tilastokeskuksen tietojen luotettavuutta ja yhteismitallisuutta käymällä esimerkiksi maakuntatasoisesti läpi ennen vuotuista tietojenkeruuta, mitä kuhunkin asiakohtaan kunnan tilinpäätöksestä kirjataan. Lisäksi maakunnan kulttuurin asiantuntijaryhmä voi kerätä vuosittain kunnilta tiedot kuntien

41 Pääkaupunkiseudun suurten kaupunkien (Espoo, Helsinki, Vantaa) osalta toimijalistaus olisi muita kuntia huomattavasti työläämpää tehtävä, mutta esimerkiksi viiden vuoden välein toteutettuna sen voisi ajatella hyödyntävän myös näitä kaupunkeja paikkakunnan kulttuurielämän dynamiikan ymmärtämisessä kustannustehokkaalla tavalla.

kulttuuritoimintaan saamista valtionosuuksista. Nämä on syytä huomioida Tilastokeskuksen talous- ja toimintatilaston kustannustietoja tulkittaessa.

Tarkempaa analyysiä ja kuntien välistä vertailua varten kunnat voivat esimerkiksi kolmen vuoden välein kerätä tietoja kulttuuritoiminnan menoista ja tuloista hyödyntämällä tässä selvityksessä käytettyä tiedonkeruulomaketta, mahdollisesti jonkin verran yksinkertaistettuna. Tiedonkeruulomakkeeseen voi sisällyttää myös kulttuuripolitiikan tai kulttuurin kehityksen ajankohtaisia kysymyksiä, joihin saadaan samalla kerättyä vastauksia systemaattisesti kaikista Uudenmaan kunnista. Myös tässä tapauksessa on olennaista ottaa huomioon kuntien tilinpäätöksiin sisältyvät valtionosuudet.

Taiteen ja kulttuurin rahoitus näkyväksi!

Samaan aikaan joko paikallisen kulttuuritoiminnan listausten tai kuntien kulttuuritoiminnan kustannusten tiedonkeruun kanssa voidaan selvittää kyselypohjaisesti myös kuntien tärkeimpien kulttuuritoimijoiden rahoituspohjaa sekä muita toiminnan edellytyksiä ja toimintatapoja.

Vaikka tämän osa-alueen toteutus ei tässä pilottihankkeessa onnistunut täysin saavuttamaan tavoitteitaan, kulttuuritoimija- tai rahoituksen loppukäyttäjäperspektiivin (ks. tarkemmin johdanto) tarjoamaa lisätietoa kulttuurielämästä ja sen organisoinnista ja rahoituksesta voi yhä pitää tärkeänä. Erityisen tärkeätä on pystyä seuraamaan kulttuuritoimijoiden rahoituksen kehitystä suomalaisessa monikanavaisessa mallissa, jossa taloudellisia voimavaroja toimintaan voidaan saada sekä valtiolta että kunnilta ja monilta yksityisiltä tahoilta kuten säätiöiltä. Myös vapaaehtoistyön roolia ja merkitystä sekä kehitystä olisi hyvä pystyä seuraamaan nykyistä paremmin.

Tämä selvitys on todennäköisesti paras toteuttaa koko Uudenmaan maakunnan tasolla sekä siten, että kyselyssä pystytään säilyttämään toimijoiden anonymiteetti. Etenkin tässä hankkeessa ulkopuolisen asiantuntijan käyttö voi olla hyödyllistä. Saavutetuilla tuloksilla olisi myös valtakunnallista merkitystä, ja hanke kannattaakin toteuttaa yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Taiteen edistämiskeskuksen kanssa. Näin voidaan varmistaa riittävät resurssit selvityksen toteuttamiseksi.

Tuumasta toimeen!

Uudenmaan kunnille voi myös suositella niitä kulttuuritoiminnan seurannan ja arvioinnin välineitä, joita on esitelty yhteistyössä Suomen Kuntaliiton ja kuntien kanssa laaditussa *Tuumasta toimeen* -raportissa (Ruusuvirta, Saukkonen & Karttunen 2013). Kyseisessä hankkeessa laadittiin mittareita ja tunnuslukuja kuntien seurantajärjestelmien kehittämistyötä varten viidelle toiminnan alueelle: kulttuuritilat, kulttuuriavustukset, kulttuuritapahtumat, lasten ja nuorten kulttuuritoiminta sekä taiteen ja kulttuurin soveltava käyttö.

Kulttuuritilojen osalta indikaattoreita ovat kulttuuritoiminnan vuokramenojen suhde kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksiin, vuokramenot suhteessa kulttuuritilojen määrään sekä kulttuuritilojen käyttöaste. Kulttuuriavustuksista ehdotettiin selvitettäväksi kulttuuriavustusten suhde kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannuksista, yksityisisille kulttuuritoimijoille myönnetyt kulttuuriavustukset asukasta kohti sekä saatujen kulttuuriavustusten suhde haettuihin kulttuuriavustuksiin. Kulttuuritapahtumien osalta voitaisiin kerätä tietoa kulttuuritapahtumien lukumäärästä sekä käynneistä kulttuuritapahtumissa asukasta kohti.

Lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan indikaattoreita ovat raportissa lasten ja nuorten kulttuuritoimintaan myönnetyt avustukset, lasten ja nuorten kulttuuritapahtumien lukumäärä suhteessa kulttuuritapahtumien kokonaismäärään, käynnit lapsille ja nuorille suunnatuissa kulttuuritapahtumissa sekä taiteen perusopetuksen peitto. Taiteen ja kulttuurin soveltavan käytön seurannan välineitä olisivat puolestaan olemassa olevat rakenteet yhteistoiminnalle liittyen taiteen ja kulttuurin soveltavaan käyttöön, taiteen ja kulttuurin maininta kunnan hyvinvointikertomuksessa sekä taiteen ja kulttuurin soveltavan käytön yleisyys.⁴²

Lisää keskustelua vaikuttavuudesta!

Taiteella ja kulttuurilla on yhteiskunnallista merkitystä ja vaikuttavuutta, mutta sitä on vaikea saada dokumentoiduksi. On tärkeää pyrkiä kehittämään edelleen vaikuttavuuden objektiivisia mittareita, mutta myös subjektiivisia arviointeja voitaisiin hyödyntää nykyistä enemmän. Kysely- ja haastattelumenetelmiä käyttämällä näitä käsityksiä ja näkemyksiä voidaan saada esille. Uudenmaan maakunnassa voidaan toteuttaa muutaman vuoden välein erillinen hanke, jossa esimerkiksi kahdesta tai kolmesta kunnasta kerätään odotuksia, toiveita ja kokemuksia paikallisesta taide- ja kulttuurielämästä ja sen merkityksestä. Tiedonkeruu on hyvä kohdistaa myös sellaisille tahoille, jotka eivät itse ole kulttuuritoimijoita tai kulttuuripalvelujen aktiivisia käyttäjiä.

42 Ks. indikaattoreiden tarkemmat kuvaukset ja niiden käytössä huomioitavat asiat asianomaisesta raportista.

LÄHTEET

Kaupunkien strategiset asiakirjat

Hyvinkään museopalveluiden, Hyvinkään kaupungin museon ja taidemuseon palvelusuunnitelma 2015–2020.

Hyvinkään palvelustrategia vuoteen 2017. Hyvinkään kaupunginvaltuusto 28.3.2011.

Hyvinkään kaupunkistrategia 2009–2012. Hyvinkään kaupunginvaltuusto 26.9.2009.

Lohjan kasvustrategia 2013–2021. Lohjan kaupunginvaltuuston hyväksymä 11.9.2013.

Lohjan kasvustrategian toimenpideohjelma kulttuuripalveluissa 2013–2021.

Lohjan kaupunkistrategia 2009–2017. Kaupunginvaltuusto 11.11.2009.

Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma. Lohjan kaupunginvaltuusto 15.5.2013.

Porvoo – Borgå: Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut palveluohjelma 2013–2017.

Porvoo – Borgå: Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut. Selvitys toiminnan, palveluverkoston ja hallinnon kehittämiseksi. 25.5.2015.

Porvoo – Borgå: Porvoon kaupunkistrategia 2013–2017. Porvoon kaupunginvaltuusto 30.10.2013.

Sivistystoimen strategia 2010–2017. Hyvinkään kaupunginvaltuusto 22.3.2010.

Kirjallisuus

ESSnet-CULTURE 2012. European Statistical System Network on Culture. Final Report. ESSnet-Culture Project & Eurostat, Luxembourg.

Heikkinen, Merja 2007. Valtion taiteilijatuki taiteilijan määrittelijänä. Määrittelyvallan ehtoja ja ulottuvuuksia pohjoismaisen tukimallin suomalaisessa muunnelmassa. Tutkimusyksikön julkaisuja. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.

Heiskanen, Ilkka 2000. Kulttuurin julkinen rahoitus Suomessa – tilastot ja todellisuus. Rahoitustilastojen käyttökelpoisuudesta ja 1990-luvun rahoitustilanteesta taide- ja kulttuurilaitosten kannalta. TaiLa-projektin julkaisuja. Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö: tilastotietoa taiteesta nro 25, Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos: tutkimustietoa politiikasta ja hallinnosta nro 13. Taiteen keskustoimikunta ja Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos, Helsinki.

Heiskanen, Ilkka, Ahonen, Pertti ja Oulasvirta, Lasse 2005. Taiteen ja kulttuurin rahoitus ja ohjaus: kipupisteet ja kehittämisvaihtoehdot. Cuporen julkaisuja 6. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäatiö, Helsinki.

- Heiskanen, Ilkka, Kangas, Anita ja Mitchell, Ritva (toim.) (2015). Taiteen ja kulttuurin kentät: perusrakenteet, hallinta, lainsäädäntö ja uudet haasteet. Tietosanoma, Helsinki.
- Herranen, Kaisa ja Karttunen, Sari 2016. Festivaalien ja tapahtumien edistäminen valtion kulttuuripolitiikassa. Katsaus tietopohjaan, valtionavustuksiin ja vaikuttavuuteen. Cuporen verkkojulkaisuja 35. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö, Helsinki.
- Häyrynen, Simo 2006. Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripolitiikka. SoPhi 99. Minerva Kustannus, Jyväskylä.
- Jakonen, Olli & Mitchell, Ritva 2015. Kulttuuripolitiikan yhteys EU:n innovaatio- ja aluepolitiikkaan. EU:n rakennerahastojen ja maaseudun kehittämissuunnitelman lisäarvo kansalliselle kulttuuripolitiikalle. Cuporen verkkojulkaisuja 29. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen edistämissäitiö, Helsinki.
- Karhunen, Paula 2015. Taiteen edistämiskeskuksen tuki taiteen edistämiseen 2014. Taiteen edistämiskeskus, Helsinki.
- Karttunen, Sari 2003. Kuntien kulttuuritoiminta ja sen kustannukset. Kulttuuri ja viestintä 2003:1. Tilastokeskus, Helsinki.
- Mehtonen, Mikko ja Heinonen, Anneli 2012. Kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilaston luokitukset 2012. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.
- Oesch, Pekka 2008. Säätiöiden tuki taiteille 2001 ja 2005. Tilastotietoa taiteesta N:o 38. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Oesch, Pekka 2010. Yritysten tuki taiteille ja tuen muutokset 1999–2008. Tilastotietoa taiteesta nro 40. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Opetusministeriö 2009. Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriön julkaisu 2009: 12. Opetusministeriö, Helsinki.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Kulttuuria kartalla. Valtion osarahoittamien kulttuuripalvelujen sijainti ja kulttuurin kustannukset Suomen kunnissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsinki.
- Rautiainen, Pauli 2008. Suomalainen taiteilijatuki. Valtion suora ja välillinen taiteilijatuki taidetoimikuntien perustamisesta tähän päivään. Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikön julkaisu no 34. Taiteen keskustoimikunta, Helsinki.
- Rautiainen, Pauli 2012. Siirryimmekö todella harkinnanvaraisesta taiteen ja kulttuurin tuesta lakisääteiseen tukeen? Hallinnon tutkimus 31: 1, 5–18.
- Ruusuvirta, Minna ja Saukkonen, Pasi 2014. Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa III. Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2013. Suomen Kuntaliitto ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö, Helsinki.

- Ruusuvirta, Minna, Saukkonen, Pasi ja Karttunen, Sari 2013. Tuumasta toimeen – välineitä kuntien kulttuuripolitiikan seurantaan ja arviointiin. Suomen Kuntaliitto ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö, Helsinki.
- Saukkonen, Pasi 2008. Kuntien kulttuuritoiminnan menojen ja tulojen tiedonkeruu. Raportti tiedonkeruun pilottihankkeen toteutuksesta, siitä saaduista kokemuksista ja toiminnan kehittämismahdollisuuksista. Cuporen verkkojulkaisuja 4. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö, Helsinki.
- Saukkonen, Pasi 2014. Vankka linnake, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripolitiikan viimeaikainen kehitys. Cuporen verkkojulkaisuja 23. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö, Helsinki.
- Saukkonen, Pasi ja Ruusuvirta, Minna 2009. Toiveet, tavoitteet ja todellisuus. Tutkimus kulttuuripolitiikasta 23 kaupungissa. Cuporen julkaisuja 15. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö, Helsinki.
- Tilastokeskus 2015. Kuntatalous – muut taloustiedot. Tiedonkeruun sisältö ja ohjeet. Tilastokeskus, Helsinki. http://stat.fi/keruu/kuta/files/kuntatalous_muut_taloustiedot.pdf

LIITETAULUKKO I. *Kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannukset vuonna 2014*

		Kirjastot			Taide- ja kulttuuri-laitokset				
Asukasluku 31.12.2014		Netto- käyttö- kustan- nukset yht. 1000 €	€/asukas	Osuus koko- nais- kustan- nuksista, %	Netto- käyttö- kustan- nukset yht. 1000 €	€/asukas	Osuus koko- nais- kustan- nuksista, %		
Hyvinkää	46 366	2 088	45,0	38,8	1 185	25,6	22,0		
Lohja	47 624	3 380	71,0	43,8	1 882	39,5	24,4		
Porvoo	49 728	2 544	51,2	30,8	801	16,1	9,7		
		Kulttuuri- talot ja kulttuurikeskukset			Taiteen perusopetus ja taideoppilaitosten muu kuin ammattiin johtava opetus				
Asukasluku 31.12.2014		Netto- käyttö- kustan- nukset yht. 1000 €	€/asukas	Osuus koko- nais- kustan- nuksista, %	Netto- käyttö- kustan- nukset yht. 1000 €	€/asukas	Osuus koko- nais- kustan- nuksista, %		
Hyvinkää	46 366	508	11,0	9,4	1 202	25,9	22,3		
Lohja	47 624	289	6,1	3,7	1 823	38,3	23,6		
Porvoo	49 728	1 233	24,8	14,9	3 155	63,4	38,2		
		Yleinen kulttuuritoiminta			Muut hallintokunnat			YHTEENSÄ	
Asukasluku 31.12.2014		Netto- käyttö- kustan- nukset yht. 1000 €	€/asukas	Osuus koko- nais- kustan- nuksista, %	Netto- käyttö- kustan- nukset yht. 1000 €	€/asukas	Osuus koko- nais- kustan- nuksista, %	Netto- käyttö- kustan- nukset yht. 1000 €	€/asukas
Hyvinkää	46 366	401	8,6	7,4	0	0,0	0,0	5 384	116,1
Lohja	47 624	280	5,9	3,6	63	1,3	0,8	7 717	162,0
Porvoo	49 728	430	8,6	5,2	90	1,8	1,1	8 253	166,0

LIITETAULUKKO 2. *Kuntien kulttuuritoiminnan kustannukset Tilastokeskuksen kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilaston perusteella, 1 000 €*

Hyvinkää	Kirjasto- toimi	Museo- ja näyttely- toiminta	Teatteri-, tanssi- ja sirkus- toiminta	Musiikki- toiminta	Taiteen perus- opetus	Muu kulttuuri- toiminta	Yhteensä
Toimintamenot yhteensä	2 066	1 098	18	150	1 243	1 159	5 734
Poistot ja arvonalentumiset	3	12	-	-	1	1	17
Vyörytyserät	134	50	-	-	22	40	246
Bruttomenot yhteensä	2 203	1 160	18	150	1 266	1 200	5 997
Toimintatulot yhteensä	110	99	-	-	90	247	546
Vyörytyserät	-	-	-	-	-	-	-
Bruttotulot yhteensä	110	99	-	-	90	247	546
Kustannukset yhteensä	2 093	1 061	18	150	1 176	953	5 451
Lohja	Kirjasto- toimi	Museo- ja näyttely- toiminta	Teatteri-, tanssi- ja sirkus- toiminta	Musiikki- toiminta	Taiteen perus- opetus	Muu kulttuuri- toiminta	Yhteensä
Toimintamenot yhteensä	2 609	622	280	1 488	1 920	485	7 404
Poistot ja arvonalentumiset	109	1	2	3	15	12	142
Vyörytyserät	569	35	53	61	246	101	1 065
Bruttomenot yhteensä	3 287	658	335	1 552	2 181	598	8 611
Toimintatulot yhteensä	164	145	137	410	430	87	1 373
Vyörytyserät	-	-	-	-	-	-	-
Bruttotulot yhteensä	164	145	137	410	430	87	1 373
Kustannukset yhteensä	3 123	513	198	1 142	1 751	511	7 238
Porvoo	Kirjasto- toimi	Museo- ja näyttely- toiminta	Teatteri-, tanssi- ja sirkus- toiminta	Musiikki- toiminta	Taiteen perus- opetus	Muu kulttuuri- toiminta	Yhteensä
Toimintamenot yhteensä	2 877	1 007	40	700	4 752	873	10 249
Poistot ja arvonalentumiset	-	-	-	-	-	-	-
Vyörytyserät	21	7	-	5	35	6	74
Bruttomenot yhteensä	2 898	1 014	40	705	4 787	879	10 323
Toimintatulot yhteensä	289	87	-	300	1 881	97	2 654
Vyörytyserät	-	-	-	-	-	-	-
Bruttotulot yhteensä	289	87	-	300	1 881	97	2 654
Kustannukset yhteensä	2 609	927	40	405	2 906	782	7 669

LIITE 1.

Kysely kunnille kulttuuritoimijoiden listausta varten

TÄYTTÖOHJE*

Täyttäkää tämän excel-tiedoston välilehdille paikkakuntanne omat ja paikkakunnalla vaikuttavat taide- ja kulttuuritoimijat. Käyttäkää hyväksi ohjausryhmän kokouksessa (5.6.) esitettyjä näkemyksiä siitä, mitä kaikkea selvityksessä halutaan mukaan. Listalle toivotaan siis toimijoita taide- ja kulttuuritoiminnan alueelta mahdollisimman laajasti. Lisäksi mukaan toivotaan sekä kunnan omia ja kunnan avustamia että ilman kunnan tukea toimivia taide- ja kulttuuritoimijoita.

Välilehtien luokittelu on seuraava:

- Museot ja galleriat
- Teatterit ja muut näyttämötaiteen toimijat
- Orkesterit ja muut musiikkitoimijat
- Kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset
- Festivaalien ja tapahtumien järjestäjät
- Muut taide- ja kulttuuriyhdistykset ja -säätiöt
- Muut taide- ja kulttuurialan yritykset (esim. osakeyhtiöt, toiminimet, osuuskunnat jne.)
- Muut taide- ja kulttuuritoimijat (esim. kulttuuripalveluita tuottavat hyvinvointialan toimijat, järjestäytymättömät ryhmät, taiteilijayhteisöt jne.)
- Sellaiset ulkopaikkakuntalaiset taide- ja kulttuurialan toimijat, jotka toimivat paikkakunnalla säännöllisesti/usein.

Luokittelu on suuntaa antava. Olennaista on saada kaikki olennaiset toimijat mukaan. Merkitkää kukin toimija vain yhteen paikkaan. Epäselvissä tapauksissa kirjatkaa toimija kohtaan ”Muut taide- ja kulttuuritoimijat”.

Merkitkää rastilla, onko kyseessä kunnan virastotyyppinen toimija, kuntakonserniin kuuluva yksityisoikeudellinen toimija, kunnan vuonna 2014 avustama toimija tai muu toimija.

Mainitkaa yhteyshenkilö/yhteystiedot, mikäli koette, että meidän voi muuten olla vaikea tietää, keneen ottaa tarvittaessa yhteyttä. Samoin kuvatkaa toimintaa ja roolia paikkakunnalla lyhyesti, mikäli koette, että esimerkiksi toimijan nimen perusteella voi olla vaikea tietää, mistä on kyse. Kohtaan ”Muuta tietoa” voitte kertoa muita olennaisina pitämiänne asioita.

Jokaisen taulukon alle voitte kohtaan ”Lisätietoja” kertoa muita kyseiseen aihealueeseen liittyviä olennaisia asioita.

Lisätietoja ja neuvoja antavat Cuporessa Outi Sivonen (sähköpostiosoite; puhelinnumero) ja Pasi Saukkonen (sähköpostiosoite; puhelinnumero).

3 TAIDE- JA KULTTUURILAITOKSET

OHJE

OHJE

3.1 Nimetkää kunnalliset ja kunnan avustamat taide- ja kulttuurilaitokset sekä avustetuista laitoksista avustussummat.

(Rivinvaihto = ALT + ENTER)

	Kunnalliset taide- ja kulttuurilaitokset	Kunnan avustamat taide- ja kulttuurilaitokset sekä niille myönnetty avustussummat, 1 000 €
Museot		
Teatterit		
Orkesterit		

3.2 Täyttäkää alla olevaan taulukkoon kunnallisten ja kunnan avustamien taide- ja kulttuurilaitosten lukumäärä.

	Museot	Teatterit	Orkesterit	YHTEENSÄ
a) Kunnalliset taide- ja kulttuurilaitokset yhteensä				0
b) Kunnan avustamat taide- ja kulttuurilaitokset yhteensä				0
joista kuntayhtymiä				0
joista säätiöitä				0
joista yhdistyksiä				0
joista osakeyhtiöitä				0
joista muita				0
YHTEENSÄ	0	0	0	0

3.3 Täyttäkää alla olevaan taulukkoon taide- ja kulttuurilaitosten käyttökustannukset, 1 000 €.

	Museot	Teatterit	Orkesterit	YHTEENSÄ
Henkilöstömenot yhteensä				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat yhteensä				0
Palvelujen ostot yhteensä				0
Vuokramenot, ulkoiset yhteensä				0
Vuokramenot, sisäiset yhteensä				0
Muut menot yhteensä				0
Avustukset taide- ja kulttuurilaitoksille yhteensä				0
Poistot ja arvonalentumiset sekä laskennalliset menot yhteensä				0
KÄYTTÖKUSTANNUKSET YHTEENSÄ, 1 000 €	0	0	0	0

3.4 Täyttäkää alla olevaan taulukkoon taide- ja kulttuurilaitosten käyttötuotot, 1 000 €.

	Museot	Teatterit	Orkesterit	YHTEENSÄ
Myyntitulot yhteensä				
Maksut yhteensä				0
Tuet ja avustukset yhteensä				0
Vuokratulot yhteensä				0
Muut tulot yhteensä				0
Laskennalliset tulot yhteensä				0
KÄYTTÖTUOTOT YHTEENSÄ, 1 000 €	0	0	0	0

3.5 Taide- ja kulttuurilaitosten nettokäyttökustannukset yhteensä.

	Museot	Teatterit	Orkesterit	YHTEENSÄ
Käyttökustannukset yhteensä	0	0	0	0
Käyttötuotot yhteensä	0	0	0	0
NETTOKÄYTTÖKUSTANNUKSET YHTEENSÄ, 1 000 €	0	0	0	0

3.6 Lisätietoja:

4 KULTTUURITALOT JA KULTTUURIKESKUKSET

4.1 Nimetkää kunnalliset ja kunnan avustamat kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset sekä avustetuista taloista ja keskuksista avustussummat.
(Rivinvaihto = ALT + ENTER)

	Kunnalliset kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset	Kunnan avustamat kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset sekä niille myönnetyt avustussummat, 1 000 €
Kulttuuritalot		
Konsertti- ja kongressitalot		
Lastenkulttuurikeskukset		
Elokuvan, valokuvan ja tanssin alueelliset keskukset		

4.2 Täyttäkää alla olevaan taulukkoon kunnallisten ja kunnan avustamien kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten lukumäärä.

	Kulttuuritalot	Konsertti- ja kongressitalot	Lastenkulttuurikeskukset	Elokuvan, valokuvan ja tanssin alueelliset keskukset	YHTEENSÄ
a) Kunnalliset kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset yhteensä					0
b) Kunnan avustamat kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset yhteensä					0
joista kuntayhtymiä					0
joista säätiöitä					0
joista yhdistyksiä					0
joista osakeyhtiöitä					0
joista muita					0
YHTEENSÄ	0	0	0	0	0

4.3 Täyttäkää alla olevaan taulukkoon kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten käyttökustannukset, 1 000 €.

	Kulttuuritalot	Konsertti- ja kongressitalot	Lastenkulttuuri-keskukset	Elokuvan, valokuvan ja tanssin alueelliset keskukset	YHTEENSÄ
Henkilöstömenot yhteensä					0
Aineet, tarvikkeet ja tavarat yht.					0
Palvelujen ostot yhteensä					0
Vuokramenot, ulkoiset yhteensä					0
Vuokramenot, sisäiset yhteensä					0
Muut menot yhteensä					0
Avustukset kulttuuritaloille ja kulttuurikeskuksille yhteensä					0
Poistot ja arvonalentumiset sekä laskennalliset menot yhteensä					0
KÄYTTÖKUSTANNUKSET YHTEENSÄ, 1 000 €	0	0	0	0	0

4.4 Täyttäkää alla olevaan taulukkoon kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten käyttötuotot, 1 000 €.

	Kulttuuritalot	Konsertti- ja kongressitalot	Lastenkulttuuri-keskukset	Elokuvan, valokuvan ja tanssin alueelliset keskukset	YHTEENSÄ
Myyntitulot yhteensä					0
Maksut yhteensä					0
Tuet ja avustukset yhteensä					0
Vuokratulot yhteensä					0
Muut tulot yhteensä					0
Laskennalliset tulot yhteensä					0
KÄYTTÖTUOTOT YHTEENSÄ, 1 000 €	0	0	0	0	0

4.5 Kulttuuritalojen ja kulttuurikeskusten nettokäyttökustannukset yhteensä.

	Kulttuuritalot	Konsertti- ja kongressitalot	Lastenkulttuuri-keskukset	Elokuvan, valokuvan ja tanssin alueelliset keskukset	YHTEENSÄ
Käyttökustannukset yhteensä	0	0	0	0	0
Käyttötuotot yhteensä	0	0	0	0	0
NETTOKÄYTTÖKUSTANNUKSET YHTEENSÄ, 1 000 €	0	0	0	0	0

4.6 Lisätietoja:

5 TAITEEN PERUSOPETUS JA TAIDEOPPILAITOSTEN MUU KUIN AMMATTIIN JOHTAVA OPETUS

OHJE

5.1 Nimetkää kunnalliset ja kunnan avustamat taideoppilaitokset sekä avustettujen tahojen avustussummat. Mainitkaa myös lain mukaista taiteen perusopetusta antavat kansalais- ja työväenopistot. (Rivinvaihto = ALT + ENTER)

OHJE
OHJE

	Kunnalliset oppilaitokset	Kunnan avustamat oppilaitokset sekä niille myönnetyt avustussummat, 1 000€
Taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset		
Muut taideoppilaitokset (Huom.! Lomakkeeseen ei merkitä ammattiin johtavaa taideopetusta)		
Taiteen perusopetusta antavat kansalais- ja työväenopistot		

5.2 Täyttäkää alla olevaan taulukkoon kunnallisten ja kunnan avustamien taideoppilaitosten lukumäärä.

	Taiteen perusopetusta antavat oppilaitokset	Muut taideoppilaitokset	Taiteen perusopetusta antavat kansalais- ja työväenopistot	YHTEENSÄ
a) Kunnalliset yhteensä				0
b) Kunnan avustamat yhteensä				0
joista kuntayhtymiä				0
joista säätiöitä				0
joista yhdistyksiä				0
joista osakeyhtiöitä				0
joista muita				0
YHTEENSÄ	0	0	0	0

5.3 Täyttäkää alla olevaan taulukkoon taideoppilaitosten ja niissä annettavan taiteen perusopetuksen sekä kansalais- ja työväenopistoissa annettavan taiteen perusopetuksen käyttökustannukset, 1 000 €.

Huom.! Lomakkeeseen ei merkitä ammattiin johtavan taideopetuksen eikä kansalais- ja työväenopistojen muun kurssitoiminnan käyttökustannuksia.

	Taideoppilaitosten kustannukset yhteensä	josta lain mukaisen taiteen perusopetuksen kustannukset	Kansalais- ja työväenopistoissa annettavan (lain mukainen) taiteen perusopetuksen kustannukset	LAIN MUKAINEN TAITEEN PERUSOPETUS YHTEENSÄ
Henkilöstömenot yhteensä				0
Aineet, tarvikkeet ja tavarat yhteensä				0
Palvelujen ostot yhteensä				0
Vuokramenot, ulkoiset yhteensä				0
Vuokramenot, sisäiset yhteensä				0
Muut menot yhteensä				0
Avustukset taideoppilaitoksille				0
Poistot ja arvonalentumiset sekä laskennalliset menot yhteensä				0
KÄYTTÖKUSTANNUKSET YHTEENSÄ, 1 000 €	0	0	0	0

5.4 Täyttäkää alla olevaan taulukkoon taideoppilaitosten ja niissä annettavan taiteen perusopetuksen sekä kansalais- ja työväenopistoissa annettavan taiteen perusopetuksen käyttötuotot, 1 000 €.

Huom.! Lomakkeeseen ei merkitä ammattiin johtavan taideopetuksen eikä kansalais- ja työväenopistojen muun kurssitoiminnan käyttötuottoja.

	Taideoppilaitosten tuotot yhteensä	josta lain mukaisen taiteen perusopetuksen tuotot	Kansalais- ja työväenopistoissa annettavan (lain mukainen) taiteen perusopetuksen tuotot	LAIN MUKAINEN TAITEEN PERUSOPETUS YHTEENSÄ
Myyntitulot yhteensä				0
Maksut yhteensä				0
Tuet ja avustukset yhteensä				0
Vuokratulot yhteensä				0
Muut tulot yhteensä				0
Laskennalliset tulot yhteensä				0
KÄYTTÖTUOTOT YHTEENSÄ, 1 000 €	0	0	0	0

5.5 Taideoppilaitosten ja taiteen perusopetuksen nettokäyttökustannukset yhteensä.

	Taideoppilaitokset	Lain mukainen taiteen perusopetus taideoppilaitoksissa	Kansalais- ja työväenopistoissa lain mukainen taiteen perusopetus	LAIN MUKAINEN TAITEEN PERUSOPETUS YHTEENSÄ
Käyttökustannukset yhteensä	0	0	0	0
Käyttötuotot yhteensä	0	0	0	0
NETTOKÄYTTÖKUSTANNUKSET YHTEENSÄ, 1 000 €	0	0	0	0

5.6 Lisätietoja:

6 YLEINEN KULTTUURITOIMINTA

OHJE

OHJE

6.1 Kuvatkaa lyhyesti kunnan järjestämää tai tuottamaa yleistä kulttuuritoimintaa, toiminnan painopistealueita ja toiminnassa tapahtuneita / tulossa olevia muutoksia.

6.2 Täyttäkää alla olevaan taulukkoon kunnan yleisen kulttuuritoiminnan käyttökustannukset, 1 000 €.

	Kunnan yleinen kulttuuritoiminta
Henkilöstömenot yhteensä	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat yhteensä	
Palvelujen ostot yhteensä	
Vuokramenot, ulkoiset yhteensä	
Vuokramenot, sisäiset yhteensä	
Muut menot yhteensä	
Avustukset kulttuuritoimintaan	
Poistot ja arvonalentumiset sekä laskennalliset menot yhteensä	
KÄYTTÖKUSTANNUKSET YHTEENSÄ, 1 000 €	0

OHJE

9 TÄYDENTÄVIÄ KYSYMYKSIÄ

9.1 Kertokaa tässä, jos ostatte kulttuuripalveluita yksityisiltä kulttuuritoimijoilta tai jos olette ulkoistaneet OHJE kulttuuripalvelujanne yksityisille toimijoille (mainitkaa palvelun tuottaja, palvelun sisältö sekä ostosumma).

9.2 Kertokaa tässä, jos tuette yksityisiä kulttuuritoimijoita erilaisten tilajärjestelyjen kautta OHJE (mainitkaa mahdollisuuksien mukaan yksityinen toimija ja vuokrameno).

9.3 Sisältyikö kuntanne investointimenoihin vuonna 2014 taidehankintoja tai merkittäviä kulttuuri-investointeja esimerkiksi kulttuurirakennusten hankinta- ja perusparannusmenoja?

Täydentävää liiteaineistoa voitte lähettää osoitteeseen:

LIITE 3.

Vastausohjeet kulttuuritoiminnan kustannusten kyselylomakkeeseen

Vastausohjeet

Yleiset vastausohjeet

Tässä kyselyssä kootaan tietoa kuntien kulttuuritoiminnan kustannuksista. Kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan kirjastoissa, taide- ja kulttuurilaitoksissa, kulttuuritaloissa ja -keskuksissa ja taideoppilaitoksissa tapahtuvaa toimintaa sekä lisäksi kunnan yleistä kulttuuritoimintaa ja muiden hallintokuntien järjestämiä, tuottamia tai tilaamia kulttuuripalveluja (ks. tarkemmat määrittelyt alla).

Kyselyssä selvitetään bruttokäyttökustannukset ja käyttötuotot, jolloin saadaan esille kulttuuritoiminnan nettokäyttökustannukset. Tiedot kerätään kunnan omaan vuoden 2014 tilinpäätökseen sisältyvistä, talousarvion toteutumana mukaisista kulttuurin käyttökustannuksista ja tuotoista.

Kustannukset ja tuotot merkitään vain yhteen kohtaan meno- ja tulolajeittain. Kunnan kokonaan tai osittain rahoittamista hankkeista ja projekteista merkitään ainoastaan kunnan rahoitusosuus.

Käyttökustannukset muodostuvat toimintamenoista sekä käyttöomaisuuden koroista, poistoista, arvonalentumisista ja vyörytyseristä. Toimintamenoista kysytään henkilöstömenot, aineet, tarvikkeet ja tavarat, palvelujen ostot, vuokramenot ja muut menot sekä kunnan yksityisille kulttuuritoimijoille myöntämät avustukset. Käyttökustannukset eivät sisällä investointimenoja.

Käyttötuotot muodostuvat toimintatuloista ja laskennallisista tuloista kuten vyörytyseristä.

Toimintatuloista kysytään myyntitulot, maksut, tuet ja avustukset, vuokratulot sekä muut tulot.

Laskennallisille menoille ja tuloille on oma kohtansa käyttökustannusten ja käyttötuottojen taulukoissa.

Kunnalliset liikelaitokset ja muut taseyksiköt sisällytetään kunnan tilinpäätöslaskelmiin.

Hyödyntäkää jokaisessa osiossa olevia lisätietokenttiä, mikäli haluatte tarkentaa, selventää tai nostaa esiin asioita lukujen takana.

Yksityiskohtaiset vastausohjeet

1 Kunnan kulttuuritoiminnan hallinto- ja palvelurakenne

Tässä kohdassa selvitämme kunnan kulttuuritoiminnan hallinto- ja palvelurakennetta. Kunnan kulttuuritoiminta on jaettu viiteen osa-alueeseen: kirjastoihin, taide- ja

kulttuurilaitoksiin, kulttuuritaloihin ja kulttuurikeskuksiin, taideoppilaitoksiin ja taiteen perusopetukseen sekä kunnan yleiseen kulttuuritoimintaan. Näiden osa-alueiden tarkemmat määritelmät kerrotaan alla jokaisen osa-alueen yhteydessä.

2 Kirjastot

Tässä kohdassa selvitämme kunnan yleisen kirjastotoimen kustannukset ja tuotot kunnan järjestämän toiminnan osalta sekä kunnan osuuden muiden kuntien kanssa tai muulla tavoin järjestetyn yleisen kirjastotoimen kustannuksista. Kaavakkeeseen merkitään ainoastaan summat, jotka sisältyvät kunnan tilinpäätökseen.

Henkilöstökulut sisältävät vakinaisen, määräaikaisen ja tilapäisen henkilöstön (mukaan lukien osa-aikaiset ja työllistetyt) palkkamenot sivukuluineen. Palvelujen ostoihin yksityisiltä sisältyvät asiakaspalvelut ja muut palvelut. Sisäisiin vuokriin sisältyvät vuokrat kuntakonserniin kuuluville yhteisöille. Aineet, tarvikkeet ja tavarat -kohdassa kysytään erikseen kirjaston aineistohankintoja.

3 Taide- ja kulttuurilaitokset

Tässä kohdassa selvitämme kunnan omat ja kunnan avustamat taide- ja kulttuurilaitokset sekä kunnan kustannukset näille laitoksille ja kunnallisten laitosten tuotot. Kaavakkeeseen merkitään ainoastaan summat, jotka sisältyvät kunnan tilinpäätökseen.

Taide- ja kulttuurilaitoksella tarkoitetaan kunnallista tai kunnalta vuotuista kiinteää avustusta saavaa museota, teatteria tai orkesteria, joka saa lakisääteistä valtionosuutta tai harkinnanvaraista valtion toiminta-avustusta tai joka on muuten ammattimainen toimija museo- tai orkesteritoiminnan tai näyttämötaiteen alalla. Taide- ja kulttuurilaitoksiksi lasketaan myös luonnontieteelliset museot sekä valtakunnalliset erikoismuseot. Teatteritoiminta sisältää puhe- ja tanssiteatterin, sirkuksen sekä oopperan.

Taide- ja kulttuurilaitoksiksi ei siis lasketa esimerkiksi festivaali- tai tapahtumaorganisaatioita, eikä harrastajateattereita, -kuoroja tai -orkestereita, vaikka ne olisivat ammattijohtoisia.

Henkilöstökulut sisältävät vakinaisen, määräaikaisen ja tilapäisen henkilöstön (mukaan lukien osa-aikaiset ja työllistetyt) palkkamenot sivukuluineen. Palvelujen ostoihin yksityisiltä sisältyvät asiakaspalvelut ja muut palvelut. Sisäisiin vuokriin sisältyvät vuokrat kuntakonserniin kuuluville yhteisöille.

Tähän kohtaan merkitään myös kunnan myöntämät rahalliset avustukset määritelmää vastaaville laitoksille. Nämä avustukset sisältävät esimerkiksi toiminta-, tila- ja vuokra-avustukset.

4 Kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset

Tässä kohdassa selvitämme kunnalliset ja kunnan avustamat kulttuuritalot ja kulttuurikeskukset, kunnan kustannukset näille taloille ja keskuksille sekä kunnallisten talojen ja keskusten tuotot. Kaavakkeeseen merkitään ainoastaan summat, jotka sisältyvät kunnan tilinpäätökseen.

Kulttuuritaloihin ja kulttuurikeskuksiin kuuluvat kulttuuritalot, konsertti- ja kongressitalot, lastenkulttuurikeskukset sekä elokuvan, valokuvan ja tanssin alueelliset keskukset. Kulttuuritalolla ja kulttuurikeskuksella tarkoitetaan taloa tai keskusta, jolla on omaa toimintaa. Tähän kohtaan EI merkitä erilaisia galleriatiloja tai yksittäisiä konserttisaleja, eikä muita kulttuuritiloja, jotka esimerkiksi pääasiallisesti toimivat kulttuuritoimijoiden kokous- tai harjoitustiloina.

Kulttuuritalolla tarkoitetaan sellaista kunnan omaa hallinnollista yksikköä tai kunnalta vuotuista avustusta saavaa yksikköä, jolla on omaa kulttuuritoimintaa. Tällaisia ovat esimerkiksi Kanneltalo Helsingissä, Valve Oulussa ja Lumo Vantaalla. Lisäksi siihen kuuluvat tiedekeskukset kuten Oulun Tietomaa ja Vantaan Heureka. Merkitkää tähän kohtaan myös monikulttuurikeskukset.

Konsertti- ja kongressitalolla tarkoitetaan sellaista kokonaisuutta, jossa järjestetään kulttuuritapahtumia mutta jossa myös muulla toiminnalla kuten kokouksilla ja kongresseilla on merkittävä osuus. Tällaisia ovat esimerkiksi Verkatehdas Hämeenlinnassa, Musiikkikeskus Kuopiossa, Tampere-talo Tampereella sekä Mikaeli Mikkelissä. Huom! Kaavakkeeseen merkitään ainoastaan varsinainen kulttuuritoiminta.

Lastenkulttuurikeskuksella tarkoitetaan sellaista kunnan omaa erillistä hallinnollista yksikköä tai kunnan vuotuista avustusta saavaa yksikköä, joka keskittyy erityisesti lastenkulttuuriin. Esimerkiksi Annantalo Helsingissä ja Arx Hämeenlinnassa.

Alueellisella keskuksella tarkoitetaan valtion taidehallinnon rahoittamia elokuvan, valokuvan ja tanssin alueellisia keskuksia, joita ovat esimerkiksi Oulun elokuvakeskus, Victor Barsokevitsch -valokuvakeskus Kuopiossa sekä Pirkanmaan tanssin keskus Tampereella.

Henkilöstökulut sisältävät vakinaisen, määräaikaisen ja tilapäisen henkilöstön (mukaan lukien osa-aikaiset ja työllistetyt) palkkamenot sivukuluineen. Palvelujen ostoihin yksityisiltä sisältyvät asiakaspalvelut ja muut palvelut. Sisäisiin vuokriin sisältyvät vuokrat kuntakonserniin kuuluville yhteisöille.

Tähän kohtaan merkitään myös kunnan myöntämät rahalliset avustukset määritelmää vastaaville laitoksille. Nämä avustukset sisältävät esimerkiksi toiminta-, tila- ja vuokra-avustukset.

5 Taiteen perusopetus ja taideoppilaitosten muu kuin ammattiin johtava opetus

Tässä kohdassa selvitämme kunnalliset ja kunnan avustamat taideoppilaitokset sekä kunnan kustannukset näille oppilaitoksille ja kunnallisten oppilaitosten tuotot.

Samalla selvitetään lainmukaisen taiteen perusopetuksen kustannukset ja tuotot. Niitä kysytään erikseen em. taideoppilaitosten ja kansalais- ja työväenopistojen osalta.

Kaavakkeeseen merkitään ainoastaan summat, jotka sisältyvät kunnan tilinpäätökseen.

Taideoppilaitoksia ovat musiikki- ja tanssiopistot, kuvataide- ja käsityökoulut, teatteri- ja sirkuskoulut sekä sanataide- ja arkkitehtuurikoulut. Taiteen perusopetus on lain (633/1998) mukaisesti tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta. Huom! Lomakkeeseen ei merkitä ammattiin johtavaa taideopetusta eikä kansalais- ja työväenopistojen muuta kurssitoimintaa.

Henkilöstökulut sisältävät vakinaisen, määräaikaisen ja tilapäisen henkilöstön (mukaan lukien osa-aikaiset ja työllistetyt) palkkamenot sivukuluineen. Palvelujen ostoihin yksityisiltä sisältyvät asiakaspalvelut ja muut palvelut. Sisäisiin vuokriin sisältyvät vuokrat kuntakonserniin kuuluville yhteisöille.

Tähän kohtaan merkitään myös kunnan myöntämät rahalliset avustukset määritelmää vastaaville laitoksille. Nämä avustukset sisältävät esimerkiksi toiminta-, tila- ja vuokra-avustukset.

6 Kunnan yleinen kulttuuritoiminta

Tässä kohdassa selvitämme kunnan yleisen kulttuuritoiminnan kustannukset ja tuotot. Kaavakkeeseen merkitään ainoastaan summat, jotka sisältyvät kunnan tilinpäätökseen.

Kunnan yleisellä kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan sitä varsinaisen kulttuuritoimen hallinnon alla toteutettua toimintaa, jota ei ole kirjattu aikaisempiin kohtiin. Tähän kohtaan EI siis merkitä taide- ja kulttuurilaitosten, kulttuuritalojen ja -keskusten eikä taideoppilaitosten kustannuksia ja tuottoja.

Henkilöstökulut sisältävät vakinaisen, määräaikaisen ja tilapäisen henkilöstön (mukaan lukien osa-aikaiset ja työllistetyt) palkkamenot sivukuluineen. Palvelujen ostoihin yksityisiltä sisältyvät asiakaspalvelut ja muut palvelut. Sisäisiin vuokriin sisältyvät vuokrat kuntakonserniin kuuluville yhteisöille.

Avustukset tarkoittavat tässä niitä kulttuurilautakunnan (tai vastaavan) tai kulttuuritoimen myöntämiä avustuksia, joita ei ole aikaisemmin merkitty taide- ja kulttuurilaitosten, kulttuuritalojen ja -kulttuurikeskusten tai taideoppilaitosten kohtiin. Avustukset sisältävät myös esimerkiksi vuokra-avustukset. Tarkentavassa kysymyksessä avustukset pyydetään jaottelemaan avustuksiin ammattitaiteilijoille ja taiteilijaryhmille, tila- ja vuokra-avustuksiin (ml. ammattitaiteilijoiden ja taiteilijaryhmien tila- ja vuokra-avustukset) sekä muihin avustuksiin.

7 Muiden hallintokuntien kulttuurikustannukset ja -tuotot

Tähän kohtaan merkitään kunnan muiden hallintokuntien kulttuuritoiminnan avustukset, muut kustannukset sekä tuotot. Tähän kohtaan EI merkitä taide- ja kulttuurilaitosten, kulttuuritalojen ja -keskusten, taideoppilaitosten tai kunnan yleisen kulttuuritoiminnan kustannuksia ja tuottoja, jotka kuuluvat asianomaisiin kohtiin. Kaavakkeeseen merkitään ainoastaan summat, jotka sisältyvät kunnan tilinpäätökseen.

Avustukset tarkoittavat tässä niitä muiden hallintokuntien kulttuuritoimintaan myöntämiä avustuksia, joita ei ole aikaisemmin merkitty taide- ja kulttuurilaitosten, kulttuuritalojen ja -kulttuurikeskusten, taideoppilaitosten tai kunnan yleisen kulttuuritoiminnan kohtiin.

8 Kunnan kulttuuritoiminnan käyttökustannukset, käyttötuotot ja nettokäyttökustannukset

Nämä luvut Excel laskee automaattisesti.

9 Täydentävät kysymykset

Tässä kohdassa selvitämme tarkemmin kulttuuripalvelujen ostoja, kunnan tukea yksityisille kulttuuritoimijoille tilajärjestelyjen kautta sekä investointimenoihin sisältyviä taidehankintoja tai kulttuuri-investointeja.

LIITE 4.

Kyselylomake lohjalaisille kulttuuritoimijoille

Tällä kyselyllä selvitetään paikallisten taide- ja kulttuuritoimijoiden organisoitumista, rahoitusta, toimintaa ja vaikutuksia Lohjan alueella. Kyselyssä on seitsemän osaa, ja vastaamiseen menee arviolta 15–30 minuuttia. Kyselyä varten on hyvä ottaa esille tiedot vuoden 2014 toiminnasta sekä saaduista avustuksista ja mahdollisesta muusta rahoituksesta. Lisäksi tarvitsemme tietoja henkilöstön ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrästä. Kyselyssä kerättyjä tietoja käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, eikä annettuja tietoja ole tutkimusraportissa mahdollista yhdistää yksittäisiin toimijoihin. Vastauksenne tarjoaa tärkeää tietoa kuntanne kulttuuritoiminnasta.

Toivomme yhtä vastausta toimijaa kohden. Tähdellä (*) merkityt kysymykset ovat pakollisia. Tutkimushankkeen toteuttaa Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö (Cupore). Annamme mielellämme lisätietoa sekä kyselystä että tutkimushankkeesta.

Lisätietoa tutkimushankkeesta

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiön tutkimuskeskuksessa (Cupore) on käynnissä Uudenmaan liiton rahoittama tutkimushanke, jonka tarkoituksena on pilotoida ja testata uudenlaista perspektiiviä taide- ja kulttuuritoimintaan. Tutkimuksen kohteena on kolme uusmaalaista kuntaa: Lohja, Porvoo ja Hyvinkää. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä mainittujen kuntien kanssa. Tutkimus tuottaa tietoa kyseisten paikkakuntien taide- ja kulttuurielämästä sekä sen rahoituksesta ja toiminnasta. Pilotoinnin avulla kehitetään myös uudenlaista tiedonkeruumenetelmää, jonka avulla voidaan nostaa keskustelua kulttuurista ja sen merkityksestä, vaikutuksista ja vaikuttavuudesta uudelle tasolle. Tutkimuksessa kerätään tietoja kohdepaikkakunnilla toimivista julkisista, julkisrahoitteisista ja yksityisistä kulttuuritoimijoista. Tapausanalyysissä tuotetaan tarkempi kuvaus Lohjan kaupungin taide- ja kulttuurielämän rakenteista, taloudellisista toimintaedellytyksistä ja keskeisistä tuotoksista.

* Pakollinen vastaus.

1 Perustiedot

- 1.1 Vastaajan nimi*
- 1.2 Vastaajan sähköpostiosoite*
- 1.3 Vastaajan puhelinnumero
- 1.4 Toimijan nimi (esim. yhdistyksen nimi)*
- 1.5 Organisoitumismuoto*
- 1.6 Perustamisvuosi

1.7 Toimijan osoite

1.8 Toiminnan pääasiallinen osoite/osoitteet, jos eri kuin kohdassa 1.7. (Huom. Tätä tietoa käytetään tutkimuksessa Lohjan alueen kulttuuritoimijoiden sijoittamisessa kartalle. Tästä syystä on tärkeää, että osoite kuvaa mahdollisimman hyvin sitä paikkaa, jossa toiminta pääasiallisesti tapahtuu. Näin saamme kuvan siitä, missä päin Lohjaa kulttuuria tehdään ja siitä nautitaan.)

2 Rahoitus vuonna 2014

Oletteko saaneet vuonna 2014 taloudellista tai muuta tukea seuraavilta tahoilta? Mikäli tuki oli taloudellista, kirjoittakaa summa tyhjään ikkunaan (vuonna 2014 yhteensä). Tietoja käsitellään luottamuksellisesti.

2.1 Lohjan kaupungin taloudellinen tuki (esim. avustukset)

2.2 Lohjan kaupungin muu tuki (esim. ilmaiset toimitilat)

2.3 Muiden kuntien taloudellinen tuki (esim. avustukset)

2.4 Muiden kuntien muu tuki (esim. ilmaiset toimitilat)

2.5 Valtion tuki (esim. opetus- ja kulttuuriministeriön, Taiteen edistämiskeskuksen tai muiden ministeriöiden myöntämät avustukset)

2.6 Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) tuki (esim. starttiraha)

2.7 Muu julkinen tuki, mikä?

2.8 Euroopan unionin rahoituslähteet (esim. hankerahoitus)

2.9 Säätiöiden ja rahastojen tuki

2.10 Yritysten myöntämä tuki, sponsorointi

2.11 Muu yksityinen tuki, mikä?

2.12 Omat tulot (esimerkiksi lipunmyynti, muut myynnit ja maksut)

2.13 Tässä voitte tarvittaessa antaa lisätietoja edellä annettuihin tukiin liittyen.

3 Palkattu henkilöstö ja vapaaehtoistyö vuonna 2014

3.1 Onko teillä palkattua työvoimaa?*

3.2 Jos vastasitte kyllä, minkälaisilla tehtävissä teillä on palkattua työvoimaa?

3.3 Hyödynnättekö toiminnassanne vapaaehtoistyötä?*

3.4 Mitä vapaaehtoiset tekevät?

3.5 Miten arvioisitte vapaaehtoistyön merkitystä toiminnassanne?

4 Kuvaus toiminnasta Lohjan alueella vuonna 2014

4.1 Kuvailkaa lyhyesti toimintanne Lohjan alueella vuonna 2014 (esim. näyttelyt, esiintymiset, tapahtumat, kurssit, hankkeet ja muut projektit jne.).*

4.2 Miten kuvailisitte oman toimintanne vaikutuksia tai merkitystä Lohjan alueelle tai lohjalaisille?

5 Toiminta Lohjan ulkopuolella vuonna 2014

5.1 Oliko teillä vuoden 2014 aikana toimintaa muissa kunnissa tai ulkomailla?*

5.2 Jos oli, missä ja millaista?

6 Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa vuonna 2014

6.1 Oliko teillä vuonna 2014 yhteistyötä?*

6.2 Tässä voitte kertoa lisää yhteistyöstä.

7 Nykyisen Lohjan alueen kulttuurielämän tila

7.1 Miten arvioisitte nykyisen Lohjan alueen kulttuurielämän tilaa?

7.2 Mitkä asiat ovat hyvin, mitkä huonosti?

7.3 Onko edessä sellaisia haasteita tai mahdollisuuksia, joita haluaisitte tuoda esille?

7.4 Arvioikaa sitä, millaisia vaikutuksia Lohjan kulttuurielämällä on kuntalaisille ja kunnassa toimiville yhdistyksille, yrityksille ja muille toimijoille.

LIITE 5.

Lista haastatelluista lohjalaisista kulttuuritoimijoista

Eero Ahtela, kulttuuripäällikkö, Lohjan kaupunki

Katri Kalske, sivistysjohtaja, Lohjan kaupunki

Pekka Kainulainen, kuva- ja performanssitaiteilija

Ira Kaspi, johtaja, Rytmiomena musiikkikoulu

Marja Koski, harrastajanäyttelijä ja kuorolainen

Tuomo Laine, puheenjohtaja, Vaahterateatteri ry

Jani Rytönen, puheenjohtaja, Teatteri Trala

Kalle Ryökäs, kulttuurisihteeri, Lohjan kaupunki

Tarja Seewald, puheenjohtaja, Lohjan Taideyhdistys ry

Jukka Turunen, Cafe Lauri

Marketta Urpo-Koskinen, rehtori, Lohjan seudun kuvataidekoulu

LIITE 6.

Haastattelurunko lohjalaisia kulttuuritoimijoita varten

Haastattelijana tutkija Outi Sivonen/johtaja Pasi Saukkonen, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cupore

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiössä (Cupore) tehdään tutkimus, jonka tarkoituksena on testata uudenlaista perspektiiviä taide- ja kulttuuritoiminnan sekä toimintamuotojen ja toiminnan merkityksen kuvaamiseen ja analysointiin. Tapausanalyysissä tuotetaan kuvaus Lohjan kaupungin taide- ja kulttuurielämän rakenteista.

Tämän haastattelun tietoja käytetään tutkimuksessa anonymisti osana tutkimusaineistoa. Haastattelut dokumentoidaan äänittämällä. Tutkimuksessa kerättyjä tietoja käsitellään Cuporessa luottamuksellisesti, eikä tietoja luovuteta sellaisenaan yhteistyökumppaneille, kuten Uudenmaan liitolle tai Lohjan kaupungille. Valmis tutkimusraportti julkaistaan verkossa.

Alla haastattelurunko, jonka tarkoitus on toimia haastatteluissa keskustelunherättäjänä.

Haastattelujen teemat

Yleiskäsitys Lohjan kulttuurielämästä tänään

Yleiskäsitys Lohjan kulttuurielämän kehityksestä

- Viime vuosina
- Pitkällä aikavälillä

Yleiskäsitys Lohjan kulttuurielämän tulevaisuudesta

- Kasvua vai supistumista?
- Muutokset kulttuurielämän rakenteissa
- Toimintatapamuutokset
- Ei-institutionaalisten toimijoiden tulevaisuus
- Kulttuurielämää uhkaavat tekijät
- Uudet tuulet

Yleiskäsitys Lohjan kulttuurielämän vaikutuksista ja merkityksistä

- Kunnalle
- Kuntalaisille
- Elinkeinoelämälle
- Ulkopaikkakuntalaisille/matkailijoille/mökkiläisille